

Zaaknummer : 01091802
Ons Kenmerk : ODH1641020
Datum : 11-02-2026

Ontwerpbeschikking

Wet natuurbescherming - Soortenbescherming

Onderwerp

Op 15 december 2023 hebben wij een aanvraag om ontheffing geregistreerd als bedoeld in artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming. De aanvraag is ingediend namens Stichting Arcade voor een gebiedsgerichte ontheffing op basis van een soortenmanagementplan (hierna: SMP). Het SMP bestaat uit deel 1 en 2 en bijbehorende bijlagen, gezamenlijk bekend onder de naam: 'SMP Den Haag' en betreft een samenwerking van de gemeente Den Haag met vijf woningcorporaties. Stichting Arcade vraagt ontheffing aan voor de werkzaamheden die zijn opgenomen in het SMP Den Haag voor haar eigen gebouwbezit gelegen binnen het SMP-gebied. Het gaat om diverse werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen die zich kunnen voordoen in het stedelijk gebied van de gemeente Den Haag. Het SMP-gebied is opgenomen in het SMP Den Haag, tevens te vinden in appendix I van dit besluit. De woningcorporaties en de gemeente Den Haag hebben separaat ontheffing aangevraagd voor hun eigen gebouwbezit in het SMP-gebied onder de zaaknummers: 01092985, 01091783, 01091918, 01092080 en 01092744.

De gebiedsgerichte ontheffing wordt aangevraagd voor het overtreden van de hieronder opgenomen verbodsbepalingen:

- artikel 3.1, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk beschadigen, vernielen of wegnemen van nesten of rustplaatsen van de huismus (*Passer domesticus*), de gierzwaluw (*Apus apus*) en de spreeuw (*Sturnus vulgaris*);
- artikel 3.1, vierde lid in samenhang met het vijfde lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk storen waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de huismus (*Passer domesticus*), de gierzwaluw (*Apus apus*) en de spreeuw (*Sturnus vulgaris*);
- artikel 3.5, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk doden van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), de meervleermuis (*Myotis dasycneme*), de kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pigmeus*) en de tweekleurige vleermuis (*Vespertillio murinus*);
- artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), de meervleermuis (*Myotis dasycneme*), de kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pigmeus*) en de tweekleurige vleermuis (*Vespertillio murinus*);
- artikel 3.5, vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), de meervleermuis (*Myotis dasycneme*), de kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pigmeus*) en de tweekleurige vleermuis (*Vespertillio murinus*).

De ontheffing wordt aangevraagd voor een periode van vijf jaar vanaf ontheffingverlening.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Op grond van het overgangsrecht in de Aanvullingswet natuur Omgevingswet is de Wet natuurbescherming nog van toepassing op deze aanvraag.

Besluit

Wij besluiten:

- I. de ontheffing **te verlenen** aan Stichting Arcade van de bepalingen als bedoeld in:
 - artikel 3.1, tweede lid, van de Wet natuurbescherming, voor het opzettelijk beschadigen, vernielen of wegnemen van nesten of rustplaatsen van de huismus, de gierwaluw en de spreeuw;
 - artikel 3.1, vierde lid in samenhang met het vijfde lid, van de Wet natuurbescherming voor het opzettelijk storen waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de huismus, de gierwaluw en de spreeuw;
 - artikel 3.5, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor het opzettelijk doden van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de gewone grootoorvleermuis, de meervleermuis, de kleine dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis;
 - artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming voor wat betreft het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de gewone grootoorvleermuis, de meervleermuis, de kleine dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis;
 - artikel 3.5, vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor het beschadigen of vernielen van kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis; en
 - artikel 3.5, vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor het beschadigen of vernielen van kleine verblijfplaatsen tot vijf individuen (betreffende zomerverblijfplaatsen, mannenverblijfplaatsen, transitieverblijfplaatsen, satellietverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen) van de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de gewone grootoorvleermuis, de meervleermuis, de kleine dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis.
- II. de ontheffing **te weigeren** aan Stichting Arcade van de bepalingen als bedoeld in:
 - artikel 3.5, vierde lid, van de Wet natuurbescherming voor het beschadigen of vernielen van grote verblijfplaatsen waar vijf of meer individuen gebruik van maken (betreffende grote zomerverblijfplaatsen, mannenverblijfplaatsen, satellietverblijfplaatsen, kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen) van de ruige dwergvleermuis, de meervleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de laatvlieger, de kleine dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis.
- III. dat de in het vervolg van dit besluit opgenomen voorschriften onderdeel uitmaken van deze ontheffing;
- IV. dat de gegevens opgenomen onder het kopje 'Aanvraagdocumenten' in het vervolg van dit besluit onderdeel uitmaken van deze ontheffing;
- V. dat deze ontheffing geldig is voor een periode van vijf jaar, gerekend vanaf de datum van bekendmaking van dit besluit.

Ondertekening

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
namens dezen,

D.C.G. Ruseler, MSc
Hoofd Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Appendices

Appendix I: Begrenzing en indeling SMP-gebied

Appendix II: Werkzaamheden onder het SMP.

Appendix III: Lijst met verantwoordelijkheden en taken

Appendix IV: Beschrijving methodiek van de uitgevoerde onderzoeken

Appendix V: Technische randvoorwaarden voor voorzieningen en mitigatietaakstelling.

Appendix VI: Stappenplan uitvoering SMP met inbegrip van de voorschriften

Appendix VII: Definitielijst

Rechtsmiddelen

Voor de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden tegen deze ontwerpbeschikking wijzen wij op de desbetreffende tekst in het begeleidende schrijven.

VOORSCHRIFTEN

Algemene voorschriften

- 1 De SMP-partijen dienen de planning van de werkzaamheden die zij onder het SMP Den Haag gaan uitvoeren tweemaal per jaar via de overall SMP-coördinator van het SMP Den Haag, bij de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (hierna: OZHZ) aan te leveren. Vóór 1 december dient de planning aangeleverd te worden van de projecten die gepland staan gedurende het eerste en tweede kwartaal van het daaropvolgende jaar. Vóór 1 juni dient de planning aangeleverd te worden van de projecten die gepland staan gedurende het derde en vierde kwartaal van hetzelfde jaar. Dit met uitzondering van de eerste planning na verlening van deze ontheffing. Hiervoor geldt dat deze zo spoedig mogelijk en tenminste vijf werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden, dient te worden aangeleverd bij de OZHZ (zie voorschrift 2).

- 2 De volgende meldingen dienen te worden ingediend:

Startmelding

Uiterlijk tien werkdagen voor de aanvang van de werkzaamheden en maatregelen van een project dat uitgevoerd gaat worden onder het SMP Den Haag dient een startmelding te worden ingediend. Bij deze startmelding worden de volgende documenten met betrekking tot het project aangeleverd:

1. het project specifieke ecologische werkprotocol (hierna: project-EWP), dat toegepast gaat worden (zie voorschrift 4);
2. als voor het project een maatwerkplan opgesteld moet worden (zie voorschrift 18), dan wordt het project-EWP met het maatwerkplan uiterlijk twintig werkdagen voor de aanvang van werkzaamheden ter goedkeuring voorgelegd aan de OZHZ bij de startmelding;
3. een overzicht van contactpersonen; en
4. de planning van de uit te voeren werkzaamheden en maatregelen.

Eindmelding

Uiterlijk vijf werkdagen voor het einde van de werkzaamheden van een project dient een eindmelding met de volgende documenten en informatie ingediend te worden:

5. het bijgewerkte logboek dat door de ecologisch deskundige (projectecoloog) is bijgehouden, inclusief verslaglegging en bijbehorend fotomateriaal van de uitgevoerde maatregelen;
6. indien uitgevoerde maatregelen vanaf de buitenzijde niet (goed) zichtbaar zijn: ondersteunend fotomateriaal van de uitgevoerde maatregelen;
7. de exacte locaties en definitieve afmetingen van de gerealiseerde voorzieningen (eventueel via GIS-viewer);
8. een uitdraai van de ingevulde registratieformulieren van de gerealiseerde voorzieningen via: <https://eloket.odh.nl/verblijfsvoorzieningen>.

Voorgaande meldingen dienen gericht te worden aan de Unit Groen, Bodem en Opsporing van de OZHZ, Postbus 550, 3300 AN te Dordrecht, telefoonnummer 078-7708585, e-mail: toezichtnatuur@ozhz.nl onder vermelding van 'SMP Den Haag'. De meldingen mogen schriftelijk of digitaal worden gedaan.

- 3 De ontheffinghouder is verplicht om, met inachtneming van de voorschriften, de werkzaamheden en maatregelen uit te voeren zoals beschreven in het SMP Den Haag. Bovendien is de ontheffinghouder ervoor verantwoordelijk dat degenen die betrokken zijn bij uitvoering van werkzaamheden onder deze ontheffing aantoonbaar op de hoogte zijn van de voorschriften opgenomen in deze ontheffing en de maatregelen en dat zij deze ook naleven.

- 4 Voordat de maatregelen en werkzaamheden van een project uitgevoerd mogen worden, wordt hiervoor eerst een project-EWP¹ door een ecologisch deskundige (projectecoloog) opgesteld. In dit project-EWP wordt ten minste het volgende opgenomen:
- het generieke ecologische werkprotocol (generieke-EWP: lichte werkzaamheden, zware werkzaamheden of maatwerkplannen) van het SMP Den Haag dat van toepassing is op het uit te voeren project;
 - een afschrift van deze ontheffing;
 - een aanduiding van de locatie van de werkzaamheden van het project binnen het SMP-gebied;
 - een overzicht van de aanwezige soorten, de specifieke leefgebieden/het habitat, de functies en verblijfplaatsen binnen en in de directe omgeving van het uit te voeren project;
 - de uit te voeren werkzaamheden;
 - de periode waarin de werkzaamheden uitgevoerd gaan worden;
 - een ecologische onderbouwing van de toe te passen werkwijze door de ecologisch deskundige (zie voorschrift 6);
 - een overzicht van de aanwezige beschikbare alternatieven voor de betreffende soorten en functies;
 - indien werkzaamheden uitgevoerd worden waarbij de maatregelen uit het generieke-EWP onverhoopt niet met elkaar overeenkomen, beslist de ecologisch deskundige (projectecoloog) welke werkwijze het meest geschikt is voor de betreffende situatie. Hierbij zijn de aanwezige soorten en functies en de kwetsbaarheid van deze soorten en functies voor de lokale populatie altijd leidend. Dit dient in het project-EWP te worden toegelicht;
- de momenten waarop ecologische begeleiding ingeschakeld wordt;
- het logboek van de ecologische begeleiding (i.c. controle, vrijgave werkzaamheden) dat door de ecologisch deskundige (projectecoloog) wordt bijgehouden.
- 5 Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden en maatregelen dient een afschrift van deze ontheffing, het project-EWP en het logboek van de ecologische begeleiding op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren. De genoemde documenten mogen digitaal, mits leesbaar, worden getoond.
- 6 De projecten dienen, afhankelijk van de soorten die potentieel binnen het project aanwezig kunnen zijn, ecologisch begeleid te worden door een deskundige² op het gebied van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de tweekleurige vleermuis, de kleine dwergvleermuis, de huismus, de gierzwaluw en de spreeuw.

¹ In de documenten van het SMP Den Haag wordt gesproken over een 'Ecologisch werkprotocol generiek', een 'EWP Lichte werkzaamheden', een 'EWP zware werkzaamheden' en een Protocol voor maatwerkplannen binnen gemeente Den Haag (verwijzen naar de bijlagen A, B en F van het SMP Deel 1) en 'project EWP' of 'UVP'. In dit besluit wordt voor de generieke ecologische werkprotocollen uit bijlage A, B en F van het SMP Deel 1 de term generieke-EWP's gebruikt en voor het project specifieke EWP (in het SMP Den Haag ook wel UVP genoemd) de term project-EWP.

² Een ecologisch deskundige is iemand die ecologisch advies geeft en/of werkzaamheden begeleidt op het gebied van leefgebieden en (beschermde) soorten. De deskundige heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis, voortkomend uit of vergelijkbaar met een afgeronde mbo-, hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt Nederlandse ecologie. De deskundige heeft voldoende kennis en jarenlange ervaring om ecologisch onderzoek uit te kunnen voeren en advies te kunnen geven.

De deskundige:

- (her)kent de functionaliteit van leefgebieden van (beschermde) soorten;
- heeft kennis van de algemeen erkende onderzoeks- en monitoringsmethoden;
- kan resultaten onderbouwd rapporteren en ecologische werkprotocollen uitwerken;
- kan anticiperen op en heeft voortschrijdend inzicht in het uitvoeren van ecologisch werk in de praktijk;
- kan specifieke ecologische maatregelen toepassen en begeleiden;
- kan aanvragen gericht op soortenbescherming opstellen of daarbij ondersteunen;
- zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij (een) Nederlandse natuurorganisatie(s), (semi)overheidsinstanties of een (ecologisch) adviesbureau dat bij voorkeur is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.

In het SMP Den Haag wordt voor de ecologisch deskundige ook de term 'projectecoloog' gehanteerd.

- 7 De mitigerende en compenserende maatregelen dienen, met inachtneming van de voorschriften verbonden aan deze ontheffing, uitgevoerd te worden zoals opgenomen in het SMP Den Haag. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen zoals concreet benoemd in tabel 2-2 van het document 'Uitvoering Soortenmanagementplan Gemeente Den Haag' van 19 januari 2026, tevens opgenomen in appendix II van dit besluit.
- 8 Indien een of meerdere in voorschrift 7 genoemde maatregelen onverhoopt niet uitvoerbaar zijn, dienen hiervoor minimaal gelijkwaardige maatregelen voor wat betreft de functionaliteit en effectiviteit voor de betreffende soorten te worden getroffen.
- 9 Tijdig, minimaal drie maanden voordat de in voorschrift 8 bedoelde maatregelen worden uitgevoerd, dienen deze maatregelen eerst ter goedkeuring aan de OZHZ te worden voorgelegd. Bij calamiteiten en onvoorziene omstandigheden wordt altijd direct contact opgenomen met de OZHZ (zie hiervoor voorschrift 14).

Specifieke voorschriften

- 10 Voorafgaand aan het uitvoeren van werkzaamheden onder dit SMP Den Haag en conform deze ontheffing dienen de voorschriften uit dit besluit die betrekking hebben op de uitvoering van het SMP Den Haag te worden verwerkt in het Uitvoeringsdocument van het SMP Den Haag Deel 1 en de bijbehorende generieke EWP's van Bijlage A, lichte werkzaamheden, Bijlage B, zware werkzaamheden en Bijlage E, Protocol voor maatwerkplannen. Dit heeft betrekking op de voorschriften: 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 en 39. De geactualiseerde documenten dienen binnen drie maanden na bekendmaking van dit besluit ter goedkeuring te worden voorgelegd bij de ODH.
- 11 Aanvullend op wat in het SMP Den Haag is opgenomen over de rollen en verantwoordelijkheden, administratie en verslaglegging, geldt het volgende (zie ook appendix III):
iedere SMP-partij heeft een SMP-coördinator met bijbehorend takenpakket. Voor de gemeente Den Haag kan deze functie ingevuld worden door de overall-SMP-coördinator of een aparte SMP-coördinator;
 - o de projectleider is verantwoordelijk voor het indienen van de meldingen opgenomen in voorschrift 2;
 - o de SMP-coördinator van de betreffende SMP-partij is verantwoordelijk voor het verstrekken van het juiste generieke-EWP (lichte werkzaamheden, zware werkzaamheden of maatwerk) aan de projectleider en de projectecoloog;
 - o de projectecoloog verwerkt het van toepassing zijnde generieke-EWP tot een project-EWP (zie voorschrift 4);
 - o bij ecologische conflicten bij uitvoering van werkzaamheden beslist de projectecoloog welke werkwijze het meest geschikt is voor de betreffende situatie (zie ook voorschrift 4);
 - o de projectleider is verantwoordelijk voor het correct (laten) uitvoeren en implementeren van de EWP's en mitigatieplannen. Wanneer de projectecoloog constateert dat een project-EWP niet wordt nageleefd, meldt deze dit direct aan de projectleider;
 - o de SMP-coördinatoren van de afzonderlijke SMP-partijen brengen verslag uit aan de overall-SMP-coördinator van de gemeente;
 - o de overall-SMP-coördinator van de gemeente is verantwoordelijk voor het bijhouden van de centrale administratie;
 - o de overall-SMP-coördinator van de gemeente is verantwoordelijk voor de coördinatie van de evaluatie, monitoring en het opstellen en delen van het jaarlijkse monitoringsrapport.
 - o De samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen de SMP-partijen wordt, na vaststelling en binnen drie maanden na bekendmaking van deze ontheffing, toegezonden aan de OZHZ.

- 12 Alle nieuwe waarnemingen van nest- en verblijfplaatsen, belangrijke functies, gerealiseerde natuurinclusieve voorzieningen en projectplanningen, die relevant zijn voor de uitvoering en monitoring van het SMP, moeten worden opgenomen in de salderingsboekhouding en in de GIS-viewer. Hiertoe behoort ook de uitgevoerde groene mitigatie (groene taakstelling). De GIS-viewer wordt minimaal eens per kwartaal bijgewerkt.
- 13 Alle maatregelen en acties waarbij in het SMP en bijbehorende documenten de term 'woningen' gebruikt wordt, zijn ook van toepassing op het andere gebouwbezit van de SMP-partijen waar onder het SMP aan gewerkt wordt. Voor de generieke mitigatietaakstelling betreffen dit: kantoren, scholen, sporthallen, welzijns- en buurtcentra en bijgebouwen van woningen. Voor bijzondere gebouwen (zie definitielijst in appendix VII) is maatwerk van toepassing (zie voorschrift 19).
- 14 Als bij het uitvoeren van een project vanwege onvoorziene situaties of calamiteiten moet worden afgeweken van het project-EWP, wordt zo spoedig mogelijk de projectecoloog betrokken. De projectecoloog beslist in dit geval welke werkwijze en/of vervolgactie het meest geschikt is voor de betreffende situatie. Hierbij zijn de aanwezige soorten en functies en de kwetsbaarheid van deze soorten en functies voor de lokale populatie altijd leidend. In deze situaties wordt altijd overleg gevoerd met de OZHZ. Indien de OZHZ aanvullende maatregelen nodig acht, dienen deze toegepast te worden. Van het voorgaande wordt door de ecologisch deskundige verslag gedaan in het logboek.
- 15 Bij alle werkzaamheden die onder het SMP Den Haag uitgevoerd worden en waarbij (potentiële) nest- en/of verblijfplaatsen gedeeltelijk of geheel verloren gaan of tijdelijk niet beschikbaar zijn, moeten de betreffende gebouwen na afronding van de werkzaamheden (weer) geschikt zijn voor alle SMP-soorten die in het salderingsgebied voorkomen. Hierbij moet minimaal voldaan worden aan de mitigatietaakstelling die geldt voor de betreffende soort en het type gebouw.
- 16 Ter aanscherping van het EWP lichte werkzaamheden (bijlage A), geldt dat werkzaamheden alleen volgens dit generieke EWP mogen worden uitgevoerd als zij ook voldoen aan de volgende voorwaarden:
het betreft onderhoud en/of kleine werkzaamheden die betrekking hebben op minder dan 25% van het oppervlak van de buitenschil van het betreffende gebouw of complex;
 - de werkzaamheden hebben alleen een (tijdelijke) verstoring van SMP-soorten tot gevolg;
 - door de werkzaamheden worden geen potentiële kwetsbare functies verstoord, beschadigd of vernield;
 - door de werkzaamheden worden geen (potentiële) nest- en/of verblijfplaatsen beschadigd of vernield en er worden geen dieren gedood of verwond; en
 - na uitvoering van de werkzaamheden zijn alle (potentiële) functies weer aanwezig.
- 17 Een deel van de werkzaamheden die in het EWP lichte werkzaamheden (bijlage A) vermeld staan moeten verplicht onder het EWP zware werkzaamheden uitgevoerd worden, tenzij de aanwezigheid van SMP-soorten en functies voor de SMP-soorten in de gebouwen waar werkzaamheden plaatsvinden, op voorhand door een projectecoloog uitgesloten kunnen worden en aanwezige potenties voor de SMP-soorten behouden blijven. Het gaat om de volgende werkzaamheden:
het vervangen van losse gebouwdelen;
 - het plaatsen van zonnepanelen, warmtepompen en het uitvoeren van ander dak installatiewerk;
 - het vervangen van dakkapellen en dakramen;
 - het herstellen en vervangen van beplating en houtwerk;
 - het overlagen van een plat dak; en
 - het vervangen of aanbrengen van platdakisolatie.

- 18 Voor alle generieke-EWP's van het SMP Den Haag geldt ter aanvulling het volgende:
- bij aanwezigheid van een kraamkolonie van vleermuizen, ongeacht welke soort, mogen er geen werkzaamheden uitgevoerd worden die de betreffende kolonie kunnen verstoren. Werkzaamheden moeten worden uitgesteld tot na de kwetsbare kraamperiode en tot de groep de verblijfplaats verlaten heeft. Ook het plaatsen van rolsteigers bij een gebouw dat actief in gebruik is door een kraamkolonie van een vleermuissoort is niet toegestaan;
 - indien de werkzaamheden een beschadiging of vernietiging van een kraam- of massawinterverblijfplaats tot gevolg kunnen hebben, moeten de werkzaamheden altijd conform het EWP Zware werkzaamheden (bijlage B) uitgevoerd worden;
 - o bij aanwezigheid van een nest- en/of rustplaats van de huismus of een nest van de gierzwaluw worden in de kwetsbare broedperiode van deze soorten (1 april tot 1 september) geen werkzaamheden uitgevoerd of steigers geplaatst binnen een straal van vijf meter van deze nest en rustplaatsen. Voor de huismus geldt dat buiten de kwetsbare broedperiode van deze soort werkzaamheden mogen worden uitgevoerd binnen drie meter van een nest- en/of rustplaats, mits de werkzaamheden maximaal één werkdag duren en invliegopeningen vrij blijven. Bij langer durende werkzaamheden dient een afstand van minimaal drie meter te worden aangehouden;
 - o zijn in een gebouw kieren en/of spleten aanwezig met een afmeting van 9 mm bij 15 mm of groter, dan moet er rekening worden gehouden met de eventuele aanwezigheid van vleermuizen. Deze minimale afmeting van 9 bij 15 mm geldt in de plaats van de afmetingen die in de generieke-EWP's (bijlage A en B) van het SMP Den Haag zijn opgenomen.
- 19 In aanvulling op het SMP Den Haag Deel 1, paragraaf 4.2.3 is ook in de volgende situaties maatwerk verplicht en moet, voordat de werkzaamheden van het project mogen starten, eerst een maatwerkplan volgens het EWP voor maatwerkplannen (bijlage E) worden opgesteld, dat ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de OZHZ (zie voorschrift 2):
- bij werkzaamheden aan gebouwen waarvoor geen standaard mitigatietaakstelling is bepaald en/of voor gebouwen die potentieel geschikt zijn voor kwetsbare verblijfplaatsen van bijzondere vleermuissoorten is altijd maatwerk van toepassing. Dit betreffen de bijzondere gebouwen, waaronder monumentale panden, gemalen en gebouwen met kap met open balkenstructuren (zoals kerken, kloosters, landhuizen en boerderijen);
 - als er werkzaamheden uitgevoerd gaan worden aan bijzondere gebouwen, dient voorafgaand aan de werkzaamheden door een ecologisch deskundige eerst onderzocht te worden of zich in het bijzondere gebouw functies van SMP-soorten bevinden. Zie voorschrift 35 voor de voorwaarden die gelden voor dit onderzoek.
 - o projecten die niet conform de randvoorwaarden, opgenomen in de generieke EWP's, uitgevoerd kunnen worden en/of afwijken van de kwalitatieve en/of kwantitatieve mitigatietaakstelling;
 - o in situaties waarin de norm voor fasering binnen de salderingsgebieden overschreden wordt (zie voorschrift 21).
 - o bovenstaande situaties worden verwerkt in Bijlage E van het SMP deel 1, met inbegrip van de gestelde voorwaarden en voorschriften die van toepassing zijn op deze situaties (zie ook voorschrift 10).
- 20 Het SMP Den Haag maakt gebruik van een modelmatig rekenmodel, hierna het geschiktheidsmodel genoemd. Aan het toepassen van dit geschiktheidsmodel, stellen wij de volgende eisen:
- het geschiktheidsmodel voor de potentiebepaling mag alleen worden gebruikt voor een eerste inschatting van de potentie van een gebouw of locatie. Op basis van de uitkomsten van het geschiktheidsmodel mogen geen conclusies getrokken worden over de daadwerkelijke aan- of afwezigheid van soorten en/of functies op die locatie/in dat gebouw;
 - o in het geschiktheidsmodel moet gewerkt worden met twee categorieën. Dit zijn de categorieën: 'minder geschikt' en 'geschikt';

- de uitkomst 'ongeschikt' bij de toepassing van het geschiktheidsmodel dient in alle documenten van het SMP Den Haag gelezen te worden als de categorie 'minder geschikt'. Deze uitkomst is gekoppeld aan een lage mitigatietaakstelling. Dit is ook van toepassing op de volgende gelijksoortige terminologie die in het SMP gebruikt wordt: 'minder geschikt', 'laag geschikt' en 'lage potentie'. Ook deze termen moeten gelezen worden als de categorie/uitkomst 'minder geschikt';
- de uitkomsten 'matig geschikt' en 'hoog geschikt' van het geschiktheidsmodel worden samengevoegd tot één categorie, namelijk 'geschikt'. Deze uitkomst is altijd gekoppeld aan een hoge mitigatietaakstelling. In alle documenten van het SMP Den Haag dienen de termen 'matig geschikt' en 'hoog geschikt' gelezen te worden als 'geschikt'. Dit geldt tevens voor de volgende gelijksoortige termen die in het SMP Den Haag gebruikt worden: 'middelhoog geschikt', 'middelhoge potentie' en 'hoge potentie'. Ook deze termen moeten gelezen worden als de categorie/uitkomst 'geschikt'.

21 Binnen een salderingsgebied moeten er altijd voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden voor de betrokken SMP-soorten beschikbaar zijn. Aanvullend op de 25%-norm voor fasering zoals opgenomen in het SMP Den Haag, geldt daarom het volgende:

- in het SMP Den Haag is de norm opgenomen dat maximaal 25% van het gecombineerde gebouwbezit van de SMP-partijen binnen een salderingsgebied tegelijkertijd verduurzaamd mag worden. Omdat het SMP Den Haag voor meer typen werkzaamheden dan alleen verduurzaming is opgesteld en meer typen gebouwen dan alleen woningen, bepalen wij dat deze 25%-norm van toepassing is op alle werkzaamheden die vallen onder het EWP zware werkzaamheden en het EWP voor maatwerkplannen. Werkzaamheden die vallen onder het EWP lichte werkzaamheden zijn hiervan uitgezonderd, hierop is de 25%-norm niet van toepassing;
- als een project de 25%-norm overschrijdt, dan kan voor dit project een maatwerkplan worden opgesteld volgens het EWP voor maatwerkplannen (zie voorschrift 19). De projectecoloog dient hierbij de actuele gegevens (niet ouder dan twee jaar) van de in dat salderingsgebied aanwezige functies van soorten te betrekken;
 - bij aanwezigheid van een kolonie huismussen en/of gierzwaluwen in een salderingsgebied mag nooit meer dan 33% van de aanwezige nest- en rustplaatsen van die kolonie in een kalenderjaar tegelijkertijd vernietigd, beschadigd of ongeschikt gemaakt zijn, of anderszins in zijn functionaliteit zijn aangetast. Deze 33%-norm heeft betrekking op de gehele kolonie, ongeacht het aantal (nabijgelegen) gebouwen of complexen dat de huismus- of gierzwaluwkolonie gebruikt. Indien door omstandigheden afgeweken moet worden van deze faseringsnorm, dan kan voor het project een maatwerkplan worden opgesteld (zie voorschrift 19);
 - is sprake van aanwezigheid van meerdere kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in een salderingsgebied, dan geldt dat in een kalenderjaar niet meer dan één van deze kraamverblijfplaatsen tegelijkertijd aangetast mag worden dan wel ongeschikt gemaakt mag zijn. Indien deze zich in één gebouw bevinden dient de projectecoloog hier een plan van aanpak voor op te nemen in het maatwerkplan. Daarnaast dienen er altijd voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden aanwezig te zijn binnen een straal van 200 meter van de originele verblijfplaats. Dit kunnen ook bestaande potenties zijn;
 - is sprake van aanwezigheid van meerdere massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis binnen een salderingsgebied, dan geldt dat in een kalenderjaar niet meer dan één van deze massawinterverblijfplaatsen tegelijkertijd aangetast of ongeschikt gemaakt mag zijn. Indien deze zich in één gebouw bevinden dient de projectecoloog hier een plan van aanpak voor op te nemen in het maatwerkplan. Daarnaast dienen er altijd voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden aanwezig te zijn binnen een straal van 200 meter van de originele verblijfplaats. Dit kunnen bestaande potenties zijn.

- 22 Het aantal vleermuizen dat gebruikmaakt van kraamverblijfplaatsen binnen het SMP-gebied dient bekend te zijn om een representatieve inschatting te kunnen maken van de lokale populatie en deze informatie is nodig voor het uitvoeren van de monitoring, het opstellen van maatwerkplannen en de evaluatie. Daarom is de volgende onderzoeksinspanning noodzakelijk bij kraamverblijfplaatsen:
- de uit de nulmeting (basisonderzoek) bekende kraamverblijfplaatsen van vleermuizen dienen binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing geteld te zijn op het aantal aanwezige individuen (uitvliegtellingen);
- alle bekende kraamverblijfplaatsen dienen minimaal nog eenmaal geteld te worden tijdens de geldigheidsduur van deze ontheffing. Dit houdt in dat alle kraamverblijfplaatsen van vleermuizen tenminste tweemaal geteld worden binnen vijf jaar. Eenmaal in de eerste twee jaar van de geldigheidsduur van de ontheffing en eenmaal in de laatste drie jaar van de geldigheidsduur van de ontheffing;
 - in salderingsgebieden van het SMP-gebied (zie figuur 3-3, SMP deel 1) waar tijdens de nulmeting (het basisonderzoek) een kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis is geconstateerd, mogen pas werkzaamheden plaatsvinden, nadat in dit salderingsgebied uitvliegtellingen hebben plaatsgevonden;
 - uitvliegtellingen worden volgens de voorwaarden als beschreven in voorschrift 35 uitgevoerd;
 - de uitgevoerde uitvliegtellingen binnen een salderingsgebied worden binnen een maand na het onderzoek verwerkt in de salderingsboekhouding en de OZHZ wordt hier schriftelijk of digitaal van op de hoogte gesteld, waarna werkzaamheden conform deze ontheffing mogen plaatsvinden in dit salderingsgebied;
 - de uitvliegtellingen worden ook verwerkt in de monitoringsrapporten van het SMP Den Haag.
- 23 Clusters paarterritoria geven inzicht in de verspreiding en het gebiedsgebruik van lokale populaties. Momenteel zijn deze clusters en de relatieve aantallen paarterritoria nog ontoereikend in beeld binnen het SMP-gebied. Clusters van paarterritoria van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn kwetsbaar bij werkzaamheden aan gebouwen. Daarom gelden de volgende aanvullende voorwaarden:
- a binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing dienen de clusters en relatieve aantallen paarterritoria van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis in de risicogebieden voor dwergvleermuizen in beeld gebracht te zijn.
 - b de onderzoeken naar paarterritoria worden volgens de voorwaarden als beschreven in voorschrift 35 uitgevoerd;
 - c de resultaten van het uitgevoerde onderzoek dienen binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing schriftelijk of digitaal toegezonden te worden aan de OZHZ en verwerkt te zijn in de salderingsboekhouding en GIS-viewer.
- 24 Op basis van de huidige GIS-viewer en risicokaarten zijn de gebieden met hogere dichtheden laatvlieger niet goed inzichtelijk en deze risicogebieden zijn niet opgenomen in monitoring van bijzondere verblijfplaatsen. Voor de laatvlieger zijn daarom de volgende aanvullende voorwaarden van toepassing:
- a voor aanvang van werkzaamheden onder deze ontheffing worden risicokaarten opgesteld specifiek voor de laatvlieger. Hierbij worden de salderingsgebieden waar hogere dichtheden aan waarnemingen van laatvlieger en de salderingsgebieden waarbinnen zomerverblijfplaatsen van laatvlieger aanwezig zijn aangemerkt als risicogebied voor de laatvlieger.
 - b in de GIS-viewer³ zijn niet alle bekende zomerverblijfplaatsen van de laatvlieger weergegeven. De GIS-viewer, en de nog op te stellen risicogebieden, wordt voor aanvang van werkzaamheden onder deze ontheffing geactualiseerd op basis van de meest recente onderzoeksdata;
 - c binnen de risicogebieden van laatvlieger geldt altijd een hoge mitigatietaakstelling, is ecologische begeleiding door een projectecoloog verplicht en zijn aanvullende eisen voor de voorzieningen van toepassing (zie voorschrift 37);

³ Geraadpleegd op 22 januari 2026.
ODH1641020

- d als bij een project mogelijk een verblijfplaats aanwezig is waar meer dan vijf laatvliegers aanwezig zijn, dan dient een extra controle uitgevoerd te worden conform de eisen opgenomen in voorschrift 35. Verblijfplaatsen van vijf laatvliegers of meer mogen niet beschadigd of vernietigd worden.
 - e in het monitoringsplan moet voor de monitoring naar bijzondere verblijfplaatsen een plan van aanpak worden opgenomen om de lokale populatie laatvliegers binnen het SMP-gebied te monitoren, met specifieke aandacht voor de risicogebieden van de laatvlieger. Dit monitoringsplan wordt binnen drie maanden na verlening van deze ontheffing ter goedkeuring voorgelegd bij de ODH (zie voorschrift 40).
- 25 Voorafgaand aan het uitvoeren van werkzaamheden binnen een salderingsgebied moet de aanwezigheid van nesten van de gierzwaluw en een inschatting van de kolonie-omvang in dat salderingsgebied gebiedsdekkend in beeld gebracht zijn.
- a in de GIS-viewer⁴ zijn niet alle op gierzwaluwen onderzochte gebieden weergegeven. De GIS-viewer dient voor aanvang van werkzaamheden onder deze ontheffing geactualiseerd te zijn op basis van de meest recente onderzoeksdata.
 - b werkzaamheden in een salderingsgebied mogen alleen starten als dat salderingsgebied in de periode 2023-2025 gebiedsdekkend onderzocht is op aanwezigheid van de gierzwaluw. Hieraan wordt voldaan als er een verkennend onderzoek (conform Gebiedenprotocol Gierzwaluw) is uitgevoerd.
 - c salderingsgebieden die in de periode 2023-2025 nog niet of onvoldoende gebiedsdekkend zijn onderzocht, dienen in het jaar 2026 te worden onderzocht op aanwezigheid van nestplaatsen van de gierzwaluw. Dit onderzoek dient te worden uitgevoerd conform de eisen voor verkennend onderzoek, zoals beschreven in de meest recente versie van het Gebiedenprotocol Gierzwaluw (zie voorschrift 35).
 - d binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing dienen de risicogebieden voor de gierzwaluw en de salderingsgebieden waarin, conform figuur 6-5 van het SMP Den Haag Deel 2, één tot tien nesten van de gierzwaluw aanwezig zijn, conform de eisen voor gebiedsdekkend onderzoek als beschreven in het Gebiedenprotocol Gierzwaluw onderzocht te zijn (zie voorschrift 35). Het gaat hierbij om het verdiepend onderzoek opgenomen in dit protocol.
- 26 Van alle (gebiedsdekkende) onderzoeken die voor het SMP Den Haag zijn uitgevoerd, en die op basis van deze ontheffing nog uitgevoerd gaan worden, dient een overzichtelijke rapportage opgesteld te worden, die jaarlijks bijgewerkt wordt met de resultaten van uitgevoerde onderzoeken. Het gaat om één rapportage van de vogelsoorten en één rapportage van de vleermuissoorten. Deze rapportages dienen te voldoen aan de volgende eisen en randvoorwaarden:
- a in de rapportage wordt per soort een overzicht gegeven van de uitgevoerde (gebiedsgerichte) onderzoeken, de resultaten, een beeld van de verspreiding, belangrijke soort-functie-combinaties (hierna: SFC's), netwerken van de soorten en een inschatting van de lokale populaties;
 - b in de rapportage dient een overzicht gegeven te worden van de salderingsgebieden die reeds gebiedsdekkend onderzocht zijn (vanaf 2023) en de salderingsgebieden waar nog aanvullend (gebiedsdekkend) onderzoek plaatsvindt na bekendmaking van deze ontheffing;
 - c De resultaten van de monitoring en andere uitgevoerde onderzoeken voor deze ontheffing worden in de rapportages verwerkt;
 - d de rapportages worden jaarlijks geactualiseerd en gedeeld met de ODH en de OZHZ.
 - e de resultaten worden opgenomen en verwerkt in de salderingsboekhouding en GIS-viewer (onder actualisatie risicogebieden). De GIS-viewer wordt minimaal ieder kwartaal (eens per drie maanden) geactualiseerd.
- 27 Op basis van de GIS-viewer⁵ is het niet duidelijk vanaf welke gradatie sprake is van een 'risicogebied'. De GIS-viewer, risicogebieden en bijbehorende kaarten dienen als volgt te worden aangepast:

⁴ Geraadpleegd op 22 januari 2026.

⁵ Geraadpleegd op 22 januari 2026.

- a de legenda in de GIS-viewer wordt op zodanig wijze aangepast dat op basis van de legenda per soort in één oogopslag duidelijk is of er sprake is van een risicogebied;
 - b in de GIS-viewer wordt een risicokaart voor de laatvlieger toegevoegd (zie voorschrift 24);
 - c alle salderingsgebieden waarin één of meerdere kraam- of massawinterverblijfplaatsen van een vleermuissoort aanwezig zijn en alle salderingsgebieden die zijn gelegen binnen 200 meter van een kraam- en/of massawinterverblijfplaats worden in de GIS-viewer aangemerkt als risicogebied;
 - d de risicokaarten die in de GIS-viewer worden weergegeven voldoen aan de randvoorwaarden als beschreven in hoofdstuk 6.4.3 van het SMP Den Haag Deel 2 met de volgende aanpassingen:
 - i) alle salderingsgebieden waarin één of meer kraamverblijfplaatsen of massawinterverblijfplaatsen aanwezig zijn van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis of de kleine dwergvleermuis en/of meer dan tien waarnemingen van deze soorten geregistreerd zijn, gelden als een risicogebied en dit moet blijken uit de GIS-viewer;
 - ii) voor de gierzwaluw gelden alle salderingsgebieden waarin tien of meer nesten aanwezig zijn en salderingsgebieden met en tien of meer waarnemingen als een risicogebied. Dit moet worden vastgelegd in de risicokaarten in de GIS-viewer;
 - iii) voor de huismus gelden alle salderingsgebieden met tien of meer nesten/rustplaatsen en salderingsgebieden met 100 en meer waarnemingen als een risicogebied en dit moet uit de GIS-viewer blijken;
 - e indien de risicogebieden naar aanleiding van de resultaten van nog benodigde onderzoeken, zoals beschreven in de voorschriften 22, 23, 24 en 25 of op basis van latere onderzoeken zoals veldcontroles en monitoringsonderzoek, wijzigen dan moet dit worden verwerkt in het kaartmateriaal van de risicogebieden en in de GIS-viewer;
 - f voordat er werkzaamheden plaatsvinden in risicogebieden, moet eerst een projectecoloog aangesteld en geraadpleegd worden. De projectecoloog bepaalt onder welk generiek EWP de werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden en in hoeverre en in welke mate ecologische begeleiding van een projectecoloog in die situatie noodzakelijk is, conform het SMP Den Haag en de voorschriften opgenomen in deze ontheffing.
- 28 Waar in de documenten van het SMP Den Haag over de generieke taakstelling wordt verwezen naar 'wijk' of buurt' moet dit geïnterpreteerd worden als 'salderingsgebied'.
- 29 Groene gevels en daken mogen alleen meegeteld worden bij de groene mitigatietaakstelling indien deze voldoen aan de volgende voorwaarden:
minimaal 20% van het dakoppervlak bestaat uit een inheemse vegetatie van bijvoorbeeld grassen, kruiden of struiken. Daken met een bedekking bestaande uit alleen sedum, tellen niet mee voor de groene mitigatietaakstelling;
- o de maatregel wordt, op aanwijzing van de projectecoloog, voor specifieke soortgroepen geoptimaliseerd door het creëren van schuilplaatsen op het dak of aan de gevel;
 - o uitsluitend gevelbeplanting van inheemse planten zoals klimop, wingerd en wilde kamperfoelie, tellen mee voor de groene mitigatietaakstelling.
- 30 In het SMP Den Haag is een mitigatietaakstelling opgenomen voor werkzaamheden van categorie B, opgenomen in het EWP zware werkzaamheden. Aan deze mitigatietaakstelling verbinden wij nadere voorwaarden. De mitigatiefactor die toegepast moet worden is bepaald op basis van de locatie en het type gebouw. De aanvullende voorwaarden zijn als volgt:
Voor andere gebouwen dan benoemd in tabel 6-6 van het SMP Den Haag Deel 2 is een maatwerkplan noodzakelijk (zie voorschrift 19). Dit betreffen onder andere kerken, gemalen en monumentale gebouwen;
- o is voor een project een maatwerkplan verplicht, dan wordt de mitigatietaakstelling door de projectecoloog afgestemd op het type gebouw, de ligging van het gebouw en de aanwezige potenties. De mitigatietaakstelling wordt afgestemd op de betrokken SMP-soorten, de huidige aanwezige nest- en/of

verblijfplaatsen en de lokale situatie. Het aantal en de kwaliteit van de nieuwe voorzieningen is in de nieuwe situatie minimaal voldoende voor het aantal aanwezige dieren en functie(s). Voorgaande dient door de projectecoloog ecologisch onderbouwd te worden in het project-EWP (zie voorschrift 4);

- buiten de risicogebieden en bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'minder geschikt' zijn is de lage mitigatietaakstelling voor de betreffende soort(en) van toepassing;
- binnen de risicogebieden is op alle gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'geschikt' zijn altijd de hoge mitigatietaakstelling voor de betreffende soort(en) van toepassing;
- bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'minder geschikt' zijn voor een SMP-soort, maar wel gelegen zijn binnen een risicogebied voor de betreffende soort, vindt voor het opstellen van het project-EWP een extra controle op potenties plaats door de projectecoloog. De projectecoloog bepaalt of het gebouw een lage of hoge mitigatietaakstelling krijgt en onderbouwd dit in het project-EWP (zie voorschrift 4);
- bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'geschikt' zijn voor een SMP-soort, maar gelegen zijn buiten een risicogebied voor deze SMP-soort, vindt voor het opstellen van het project-EWP een extra controle op potenties plaats door de projectecoloog. De projectecoloog bepaalt of het gebouw een lage of hoge mitigatietaakstelling krijgt en onderbouwd dit in het project-EWP (zie voorschrift 4).
- Binnen risicogebieden voor laatvlieger gelden er aanvullende eisen aan voorzieningen voor vleermuizen. Deze staan beschreven in voorschrift 37.

- 31 Binnen salderingsgebieden die zijn aangemerkt als risicogebied voor één of meer van de SMP-soorten en bij werkzaamheden binnen 200 meter van de grens van een salderingsgebied waar een kraam- en/of massawinterverblijfplaats van vleermuizen aanwezig is, dienen voorafgaand aan de start van de werkzaamheden, de onderstaande stappen doorlopen te worden:
- de projectecoloog bepaalt of het gebouw/de gebouwen waar werkzaamheden aan gaan plaatsvinden potentieel geschikt is/zijn voor één of meer van de (mogelijk) aanwezige kwetsbare functies in het salderingsgebied. Bij deze beoordeling moet rekening gehouden worden met aanwezige kraam- of massawinterverblijfplaatsen binnen 200 meter van het project, ook als deze zich bevinden in naastgelegen salderingsgebieden (zie voorschrift 27);
- indien het gebouw/de gebouwen potentieel geschikt is/zijn voor één of meer kwetsbare functies van de SMP-soorten, dan zijn de volgende stappen noodzakelijk:
 - houdt rekening met verhuisgedrag en de mogelijke aanwezigheid van dieren en functies in een gebouw. De projectecoloog brengt de mogelijke effecten van de geplande werkzaamheden op de potentieel aanwezige functies in beeld. Deze effecten kunnen bestaan uit:
 - tijdelijke verstoring, maar behoud van de (potentiële) functie;tijdelijk verlies of beschadiging van een (potentiële) functie (na afronding van de werkzaamheden is de functie weer beschikbaar);
 - permanent verlies of beschadiging van een (potentiële) functie;
 - is er een risico op doden en verwonden van dieren;vervolgens bepaalt de projectecoloog welke effecten te voorkomen zijn door de wijze van uitvoering van de werkzaamheden aan te passen aan de aanwezige potenties door te werken conform de maatregelen opgenomen in het van toepassing zijnde generieke EWP;
 - als alle mogelijke effecten te voorkomen zijn en aanwezige (potentiële) functies blijven behouden kunnen de werkzaamheden, conform een project-EWP en onder begeleiding van de projectecoloog uitgevoerd worden;
 - zijn effecten als verstoring, doden en verwonden van dieren niet te voorkomen en/of gaat er een (potentiële) functie verloren of raakt deze beschadigd? Dan moet voldaan worden aan de voorwaarden opgenomen in voorschrift 32.

- 32 Bij werkzaamheden binnen een risicogebied, waarbij mogelijk sprake is van verstoring, doden en/of verwonden van SMP-soorten en/of werkzaamheden plaatsvinden waarbij een potentiële kwetsbare functie verloren of beschadigd raakt, moet voldaan worden aan de hierna opgenomen voorwaarden. De stappen opgenomen in deze voorwaarden worden onder begeleiding van een ecologisch deskundige (de projectecoloog) uitgevoerd: bij risico op aantasting of verstoring van een kwetsbare functie (dit zijn kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van vleermuizen en de nesten van een kolonie huismus en/of gierzwaluw) dient een gericht veldonderzoek uitgevoerd te worden om te bepalen wat de actuele stand van zaken is aangaande: locatie(s) van de aanwezige kwetsbare functies en aantallen dieren die gebruikmaken van de functie/deel uitmaken van de kolonie. Indien er recente, dit is niet ouder dan twee jaar, onderzoeksgegevens bekend zijn van de betreffende functie(s), kunnen deze als alternatief voor dit gerichte veldonderzoek gebruikt worden. Zie voorschrift 35 voor de toegestane onderzoeksmethodieken;
- de projectecoloog bepaalt aan de hand van de GIS-viewer en, indien van toepassing, de gegevens uit sub a of er voldoende uitwijkmogelijkheden in de omgeving aanwezig zijn en of voldaan wordt aan de faseringsnorm opgenomen in het SMP Den Haag Deel 1 en aanvullend voorschrift 21;
 - de projectecoloog maakt een plan voor de mitigatie van de functies op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve mitigatietakstelling. Hierbij heeft het behoud van aanwezige potentiële functies altijd de eerste voorkeur. Indien behoud niet mogelijk is, dient de oorspronkelijke situatie zoveel mogelijk nagebootst te worden. Dit plan wordt opgenomen in het project-EWP;
 - de projectecoloog maakt op basis van het generieke-EWP dat van toepassing is op het project een plan voor de uitvoering van de werkzaamheden zoals opgenomen in het SMP Den Haag aangescherpt inde voorschriften van deze ontheffing en verwerkt dit in het project-EWP;
 - de SMP-coördinator verwerkt het project in de salderingsboekhouding en dient tijdig de startmelding in bij de OZHZ (zie voorschrift 2);
 - werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van de projectecoloog. Deze houdt het logboek bij.
- 33 In de volgende situaties dient door een ecologisch deskundige (de projectecoloog) eerst een aanvullende controle uitgevoerd te worden op de actuele aanwezigheid van SMP-soorten bij gebouwen, voordat gestart mag worden met de uitvoering van werkzaamheden. De resultaten van deze veldcontrole moeten worden verwerkt in het project-EWP. Deze controle vindt bij de volgende gebouwen en omstandigheden plaats: een gebouw dat geschikt is voor de functie kraamverblijfplaats van een vleermuissoort en zich bevindt binnen een straal van 200 meter van een bekende kraamverblijfplaats van vleermuizen (ook als deze zich bevindt in naastgelegen salderingsgebieden), waarbij werkzaamheden plaatsvinden in de periode van 1 april tot 1 augustus;
- een gebouw dat geschikt is voor de functie massawinterverblijfplaats en zich bevindt binnen in een straal van 200 meter van een bekende massawinterverblijfplaats van vleermuizen (ook als zich bevindt in naastgelegen salderingsgebieden), waarbij werkzaamheden plaatsvinden in de periode van 1 augustus tot 1 april;
 - een gebouw dat geschikt is voor nest- en rustplaatsen van de huismus of de gierzwaluw en zich bevindt binnen een straal van 100 meter van een bekend huismus- of gierzwaluwnest (ook als deze zich bevindt in naastgelegen salderingsgebieden) en waarbij werkzaamheden plaatsvinden in de periode van 1 april tot en met 30 september;
 - in de gevallen genoemd in sub a tot en met c hiervoor, en bij (potentiële) aanwezigheid van een functie van de laatvlieger of de meervleermuis, dient tevens een controle onder begeleiding van een ecologisch deskundige (de projectecoloog) na het ongeschikt maken van het gebouw uitgevoerd te worden op de aanwezigheid van deze soorten (zie voorschrift 35).
- 34 Als bij de controle, als bedoeld in voorschrift 33 aanwezigheid van een functie van een SMP-soort in een gebouw is vastgesteld, dan dienen de volgende vervolgstappen te worden uitgevoerd: het betreffende gebouw wordt conform het project-EWP ongeschikt gemaakt voor de soort(en) en functie(s);

- voor de start van de werkzaamheden aan het gebouw wordt door een ecologisch deskundige (de projectecoloog) een controle uitgevoerd om vast stellen of in het gebouw, na het ongeschikt maken, geen SMP-soorten meer aanwezig zijn;
- als de werkzaamheden in het actieve seizoen van de betreffende soort starten, moet de controle als bedoeld in sub b in de tien dagen voor de start van de werkzaamheden plaatsvinden en uiterlijk drie dagen voor de daadwerkelijke start van de werkzaamheden.;
- als de werkzaamheden starten in het niet-actieve seizoen van vleermuizen (1 november tot en met 15 april) moet de controle als bedoeld in sub b worden uitgevoerd in de maand oktober voor aanvang van dit seizoen;
- op de controle als bedoeld in sub b voor de gierzwaluw, spreeuw en huismus zijn de volgende voorwaarden van toepassing:
 - i. voor de gierzwaluw is een controle op aanwezigheid noodzakelijk bij werkzaamheden die starten in de periode van 1 april tot en met 31 augustus;
 - ii. voor de huismus en spreeuw is een controle op broedende dieren noodzakelijk bij werkzaamheden die starten in de periode van 1 april tot en met 30 september;
 - iii. in koude perioden met (nacht)vorst is voordat de werkzaamheden aan een gebouw starten een controle noodzakelijk op het gebruik van het gebouw door de huismus als rustplaats;
- wanneer bij de hiervoor opgenomen controles, toch de aanwezigheid van een SMP-soort wordt vastgesteld, moet gewacht worden met de werkzaamheden totdat de soort uit eigen vrije beweging zijn nest/verblijfplaats heeft verlaten. De ecologisch deskundige (projectecoloog) bepaalt in dit geval de vervolgactie die noodzakelijk is en legt dit vast in het logboek. Indien nodig wordt het gebouw opnieuw ongeschikt gemaakt;
- Als de projectecoloog bij de controle als bedoeld in sub b de aanwezigheid van SMP-soorten heeft uitgesloten, geeft de projectecoloog het gebouw vrij voor de start van de werkzaamheden.

35 Op de onderzoeksmethoden die zijn opgenomen in het SMP Den Haag en de wijze van gebruik van de onderzoeksresultaten verbinden wij de volgende voorwaarden:

- voor gebiedsdekkend onderzoek in salderingsgebieden zijn, voor het onderzoek dat nog moet plaatsvinden op grond van deze ontheffing de hierna genoemde richtlijnen en protocollen leidend:
- i. Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden (Netwerk Groene Bureaus en Zoogdiervereniging)⁶;
 - ii. Gebiedenprotocol Gierzwaluw (Sovon)⁷;
 - iii. voor huismusonderzoek is het meest recente Kennisdocument Huismus van BIJ12⁸ leidend;
 - iv. aanvullend of (deels) vervangend op de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden mag ook telemetrieonderzoek voor vleermuizen ingezet worden als onderzoeksmethode;
- de richtlijnen en protocollen genoemd in sub a zijn niet verplicht voor de salderingsgebieden die in 2023, 2024 of 2025 met een andere onderzoeksmethodiek, maar wel specifiek op die soort en functie gericht, al gebiedsdekkend onderzocht zijn. Voor de onderzoeken die nog plaats moeten vinden in deze salderingsgebieden mag de onderzoeksmethodiek en -inspanning afwijken, mits de onderzoeksmethodiek voldoende ecologisch onderbouwd wordt door een ecologisch deskundige. Bijvoorbeeld middels telemetrieonderzoek bij vleermuizen;
 - voor object- en gebouwonderzoek naar de aanwezigheid van (functies van) vleermuizen geldt het volgende:
 - veldcontroles en uitvliegtellingen van verblijfplaatsen worden uitgevoerd conform de randvoorwaarden als opgenomen in het meest recente Vleermuisprotocol⁹ (Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur);

⁶ <https://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/2024-01/Richtlijn%20Vleermuisonderzoek%20Grote%20Gebieden%20jan%202024.pdf>.

⁷ https://stats.sovon.nl/static/publicaties/Rap_2023-105_Gebiedenprotocol-gierzwaluw-S2023-113_LR.pdf

⁸ <https://www.bij12.nl/kennisdocumenten/kennisdocument-huisumus/>.

⁹ Huidige Vleermuisprotocol, zie: <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>.

controles die worden uitgevoerd om het actuele gebruik van een gebouw door een kraamgroep en/of de aanwezigheid van een kraamverblijfplaats in de directe omgeving van een gebouw vast te stellen, worden altijd uitgevoerd in het voortplantingsseizoen van de betreffende soort. Deze controle bestaat uit (minimaal) twee controleronden in de ochtend met minimaal twintig dagen tussen de twee bezoeken. Bij potentiële aanwezigheid van de laatvlieger worden twee avondronde uitgevoerd. Bij het aantreffen van een kraamverblijfplaats is een uitvliegtelling van de verblijfplaats binnen 48 uur na aantreffen verplicht. Indien de aanwezigheid van een kraamverblijfplaats in een gebouw eenmaal is vastgesteld, heeft dit gebouw permanent de functie van 'kraamverblijfplaats'. Maatregelen dienen daarop afgestemd te worden;

uitvliegtellingen bij verblijfplaatsen van vleermuizen worden altijd in de avond (vanaf zonsondergang) uitgevoerd;

visuele inspecties met endoscoop zijn toegestaan om aan- of afwezigheid van functies vast te stellen in overzichtelijke situaties. Deze methode is niet geschikt voor het inspecteren van spouwmuren of grote panden zoals flats en hoogbouw. Met visuele inspecties kan het aantal dieren dat gebruikmaakt van een functie niet vastgesteld worden en aanwezige type functies alleen bij uitzondering;

het uitvoeren van sporenonderzoek door middel van eDNA is bij spouwmuren toegestaan om aan- of afwezigheid van een functie voor bepaalde vleermuissoorten vast te stellen, maar is niet geschikt om de actuele aanwezigheid van individuen, het aantal dieren of het type functie (type verblijfplaats) te bepalen. Bij toepassing van onderzoek door e-DNA bemonstering is het '*Inventarisatieprotocol eDNA detectie vleermuizen*¹⁰' van toepassing;

- o voor object/gebouwonderzoek naar de aan- of afwezigheid van (functies van) vogelsoorten geldt het volgende:

de Kennisdocumenten gierzwaluw en huismus (BIJ12)¹¹ zijn, afhankelijk van de soort, leidend bij deze onderzoeken. Voor onderzoek naar de spreekwoord wordt, zolang er geen Kennisdocument spreekwoord beschikbaar is, het Kennisdocument Huismus als leidraad gebruikt;

controles die worden uitgevoerd om de aanwezigheid van nest/rustplaatsen van huismus of gierzwaluw in een gebouw en/of de aanwezigheid van nestvoorzieningen in de directe omgeving van een gebouw vast te stellen, worden altijd uitgevoerd in het voortplantingsseizoen van de betreffende soort. Dit onderzoek bestaat uit minimaal twee controleronden conform het betreffende kennisdocument met minimaal tien dagen tussen de twee bezoeken, waarvan minimaal één ronde in de meest optimale periode plaatsvindt. Indien de aanwezigheid van een nestfunctie in een gebouw eenmaal is vastgesteld, heeft dit gebouw permanent de functie van 'nestverblijfplaats'. Maatregelen dienen daarop afgestemd te worden;

een controlebezoek ten behoeve van gierzwaluwonderzoek vindt plaats van 1,5 uur voor zonsondergang tot minimaal een 0,5 uur na zonsondergang en tot de laatste gierzwaluwen ingevlogen zijn en wordt uitgevoerd bij gunstige weersomstandigheden conform het op dat moment geldende Kennisdocument Gierzwaluw;

een controlebezoek ten behoeve van huismusonderzoek vindt plaats in de ochtend, vanaf minimaal 1 uur na zonsopkomst en wordt uitgevoerd bij gunstige weersomstandigheden conform het op dat moment geldende Kennisdocument Huismus;

visuele inspecties met endoscoop zijn toegestaan om de actuele aan- of afwezigheid van dieren en functies vast te stellen in overzichtelijke situaties. Dit is ter beoordeling van de ecologisch deskundige (de projectecoloog).

¹⁰ Werkgroep eDNA Netwerk Groene Bureaus, 2025. Inventarisatieprotocol eDNA detectie vleermuizen, versie 1.0 december 2025. Rapport 25-224. Waardenburg Ecology, Culemborg.

¹¹ Zie: <https://www.bij12.nl/kennisdocumenten/>.

- 36 Alle maatregelen die toegepast worden moeten voldoen aan de voorwaarden opgenomen in deze ontheffing (zie voorschrift 37 en 38). Wijken maatregelen hiervan af, dan is eerst goedkeuring van het bevoegd gezag noodzakelijk, voordat deze toegepast mogen worden. De randvoorwaarden als genoemd in voorschrift 37 en 38 dienen, voor met deze ontheffing gewerkt kan worden, te worden opgenomen in de generieke EWP's en het protocol voor maatwerkplannen (Bijlagen A, B en E van het SMP deel 1) en ter goedkeuring voorgelegd te worden bij ODH (zie voorschrift 10).
- 37 Alle voorzieningen die gerealiseerd gaan worden voor vleermuizen en exclusion flaps die onder deze ontheffing worden gebruikt voor het ongeschikt maken van gebouwen dienen te voldoen aan de volgende technische randvoorwaarden:
- alle exclusion flaps die toegepast worden voor het ongeschikt maken van (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen dienen een minimale maat van 30 x 50 mm te hebben;
- algemene technische voorwaarden aan voorzieningen voor vleermuizen:
 - voorzieningen worden inpandig gerealiseerd (in de buitenste schil);
 - de minimale grootte van invliegopeningen is 18 x 50 mm;
 - de vrije ruimte (diepte van de ruimte) is minimaal 3 cm. Bij meerdere lagen geldt deze minimale ruimte per laag;
 - opbouw vleermuiskasten, voorzieningen die aan de buitenzijde van de gevel worden bevestigd, mogen niet worden toegepast als alternatieve voorziening voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Deze voorzieningen kunnen dan ook niet meegenomen worden in de salderingsboekhouding;
 - technische randvoorwaarden voor kleine zomer- en paarverblijfplaatsen voor vleermuizen:
 - i. maak/houdt indien mogelijk spouwmuren en/of de ruimte achter gevelbetimmering toegankelijk en geschikt voor vleermuizen;
 - ii. een ruimte van 0,09 m² (30 x 30 cm) geldt als '1' gerealiseerde voorziening voor de mitigatietaakstelling;
 - iii. als er geen ander alternatief is dan het inbouwen van een vleermuiskast als voorziening, dan telt een standaard, ingebouwd zomerverblijfplaats, zoals een inbouwkast met twee lagen, als '1' voorziening mee voor de mitigatietaakstelling;
 - technische randvoorwaarden voor kraam- en grote zomerverblijfplaatsen voor vleermuizen:¹²
 - i. indien het een alternatieve verblijfplaats/voorziening betreft voor een bestaande kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis, dan moet hiervoor een maatwerkplan worden opgesteld, waarbij voldaan moet worden aan de volgende eisen:
 - (i) de voorziening moet voldoende van omvang zijn om plaats te bieden aan ten minste het aantal dieren dat gebruikmaakt van de oorspronkelijke verblijfplaats;
 - (ii) de voorziening moet wat betreft klimatologische omstandigheden zoveel mogelijk overeenkomen met de oorspronkelijke verblijfplaats;
 - (iii) in fysieke omstandigheden (locatie, aantal en locatie van invliegopeningen, materiaal) moet de voorziening zoveel mogelijk overeenkomen met de oorspronkelijke verblijfplaats. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat kolonies meerdere gevels/windrichtingen van een gebouw kunnen gebruiken en dit ook in de nieuwe situatie mogelijk moet zijn;
 - ii. maak indien mogelijk spouwmuren en/of de ruimte achter gevelbetimmering toegankelijk en geschikt voor vleermuizen. Bij woningen met pannendaken heeft het de voorkeur om de bovenste laag van de spouwmuur toegankelijk te houden of te maken voor vleermuizen, met een doorkruip mogelijkheid naar een ruimte onder het dak;
 - iii. 2 m² vrije ruimte in een spouwmuur geldt als '1' voorziening/voorziening;

¹² De ontheffing is alleen van toepassing op kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Het aantasten van kraamverblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis is geweigerd en voor de andere vleermuissoorten is het aantasten van deze functie niet aangevraagd.

- iv. bij voorkeur geen vleermuiskasten. Wanneer dit de enige optie is voor mitigatie, dan telt een standaard, ingebouwde meerlagige kraamkast, met minimaal drie lagen, als '1' voorziening.
- o Binnen risicogebieden van laatvlieger zijn alternatieve eisen en maatvoering van toepassing voor alternatieve voorzieningen:
 - o in gebouwen van categorie 2 en 3 (appartementencomplexen, flats, hoogbouw en vergelijkbaar) telt een vrije ruimte in de spouwmuur van 6 m² als '1' voorziening;
 - o bij gebouwen met pannendaken moet, indien werkzaamheden hier invloed op hebben, een verbinding gecreëerd worden, of behouden blijven, tussen een leefruimte in de spouwmuur en een leefruimte onder de dakpannen.
- bij voorkeur geen vleermuiskasten. Wanneer dit de enige optie is voor mitigatie, dan tellen twee gekoppelde standaard, ingebouwde meerlagige kraamkasten, met minimaal drie lagen, als '1' voorziening.
- deze eisen voor risicogebieden voor laatvlieger gelden aanvullend op de eisen die zijn opgenomen in de generieke EWP's. Zie ook appendix V voor de gestelde eisen aan voorzieningen.
- o technische randvoorwaarden voor massawinterverblijven van de gewone dwergvleermuis:
- o het realiseren van alternatieve voorzieningen voor massawinterverblijfplaatsen is altijd maatwerk en hiervoor moet een maatwerkplan ter goedkeuring worden ingediend (zie voorschrift 19), waarin met het volgende rekening gehouden moet worden:
 - o er zijn geen 'standaard' oplossingen bekend die algemeen kunnen worden toegepast;
 - o het ontwerp en de daarin gemaakte keuzes moeten functioneel worden onderbouwd en worden doorgerekend met betrekking tot de prestaties bij zeer strenge vorst. Binnen in de verblijfplaats mag geen strenge vorst optreden.
- o Bij flats en hoogbouw en andere vergelijkbare gebouwen worden muren van trappenhuisen en andere onverwarmde ruimten niet na-geïsoleerd. Deze ruimten tellen niet mee voor de mitigatietaakstelling.

38 Alle voorzieningen die voor huismus, gierzwaluw en spreeuw gerealiseerd worden dienen te voldoen aan de volgende technische randvoorwaarden:

de alternatieve voorzieningen worden altijd in clusters van minimaal vijf voorzieningen geplaatst, binnen een straal van vijftig meter;

- o de voorzieningen bestaan uit inbouwkasten/-stenen of worden onder dakpannen gerealiseerd;
- o een standaard ingebouwde nestkast of neststeen als alternatieve voorziening telt als '1' voorziening (voor huismus, spreeuw en gierzwaluw) en moet aan de volgende afmetingen voldoen:
 - i. de lengte van de voorziening moet minimaal 25 cm zijn, de breedte minimaal 13 cm en de hoogte minimaal 13 cm;
 - ii. hierbij is de verhouding tussen de maten van belang, zodat de bodemoppervlakte van de voorziening minimaal 350 cm² is en de zijwand diagonaal minimaal 20 cm;
- o technische eisen die gelden voor alternatieve voorzieningen die gerealiseerd worden onder dakpannen voor de huismus:
 - i. onder een toegankelijke dakgoot wordt het verplaatsen van het vogelschroot onder de dakpannen verstaan, zodat de eerste twee panlatten kunnen dienen als broedlocatie voor huismussen;
 - ii. elke 50 cm breedte van een toegankelijke dakgoot telt hierbij als '1' voorziening voor de mitigatietaakstelling;
- o dakpannen voor mussen en gierzwaluwen en nestkasten die los op de muur of op het dak worden geplaatst tellen niet mee voor de mitigatietaakstelling.

39 Indien gebruikgemaakt wordt van tijdelijke alternatieve voorzieningen en in situaties waarbij alternatieve voorzieningen moeten worden gerealiseerd voor kwetsbare functies zijn de volgende gewenningsperioden van toepassing:

voor alternatieve voorzieningen voor zomerverblijfplaatsen van vleermuizen moet er een gewenningsperiode in acht worden genomen van minimaal drie maanden. Daarbij tellen alleen de maanden april tot en met oktober mee, en bij voorkeur is dit inclusief het paarseizoen;

- voor alternatieve voorzieningen voor kraamverblijfplaatsen van vleermuizen moet er een gewenningsperiode worden aangehouden van minimaal één volledig kraamseizoen, waarin zowel de oorspronkelijke als de nieuwe kraamverblijfplaats aanwezig is;
- voor massawinterverblijfplaatsen mogen geen tijdelijke voorzieningen worden toegepast. De alternatieve voorzieningen moeten permanente voorzieningen zijn en hiervoor is het aanleveren van een maatwerkplan verplicht (zie voorschrift 19);
- alternatieve voorzieningen voor nest- en rustplaatsen van huismus en spreeuw moeten minimaal drie maanden voor het ongeschikt maken van de oorspronkelijke nest-/rustplaats aanwezig zijn;
- alternatieve voorzieningen voor gierzwaluw moeten voor de terugkomst van de gierzwaluw naar Nederland, dit is voor 15 april, beschikbaar zijn. De oorspronkelijke nestvoorzieningen moeten voor 15 april ongeschikt gemaakt zijn of niet meer aanwezig zijn. Een (broed)periode gewenning, waarbij zowel de nieuwe als de oude nestvoorzieningen aanwezig zijn, is niet van toepassing.

- 40 Aan deze ontheffing is een monitoringsverplichting verbonden. In aanvulling op het monitoringsplan zoals beschreven in hoofdstuk 7 van het SMP Den Haag Deel 2 gelden de volgende voorwaarden:
aanvullend op het huidige monitoringsplan voor bijzondere verblijfplaatsen wordt een plan van aanpak opgenomen om de lokale populatie laatvliegers binnen het SMP-gebied te monitoren (zie voorschrift 24).
bij alle maatwerkprojecten moet monitoring plaatsvinden;
- de monitoring dient uitgevoerd te worden door een ecologisch deskundige (voorschrift 6);
 - per monitoringsjaar wordt een notitie opgesteld met daarin de monitoringsresultaten van het uitgevoerde onderzoek;
 - in de notitie (sub d) dient ook aangegeven te worden of bijsturing of aanpassing op basis van de monitoringsresultaten nodig is. Wanneer de monitoringsresultaten hiertoe aanleiding geven, wordt in de notitie tevens een voorstel gedaan voor aanvullende maatregelen die ter goedkeuring worden voorgelegd aan de OZHZ;
 - de monitoringsnotitie wordt per monitoringsjaar vóór 1 maart van het opvolgende jaar aan de OZHZ gestuurd;
 - aanvullende maatregelen, zoals bedoeld in sub e, dienen vanaf het moment van toepassing ook meegenomen te worden in de jaarlijkse monitoring;
 - de evaluatie van de monitoringsresultaten en praktijkervaringen die zijn opgedaan in de uitvoeringsfase, wordt in het vijfde geldigheidsjaar van deze ontheffing en uiterlijk negen maanden voor het aflopen van de verleende ontheffingsperiode toegestuurd aan de OZHZ en de ODH.

- 41 In aanvulling op het in het SMP Den Haag opgenomen monitoringsplan gelden voor de onderzoeksmethodiek en -inspanning van de monitoring de volgende eisen:
de monitoring en de uitvliegtellingen worden uitgevoerd conform de randvoorwaarden en uitgangspunten voor onderzoeksmethodieken als beschreven in voorschrift 35;
- de monitoring van de twaalf huismusbuurten en tien gierzwaluwbuurten wordt uitgevoerd conform de randvoorwaarden en uitgangspunten voor onderzoeksmethodieken als beschreven in voorschrift 35;
 - ten behoeve van de monitoring van het SMP worden de clusters en relatieve aantallen paarterritoria van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis binnen de geldigheidsduur van deze ontheffing (vijf jaar) gebiedsdekkend in beeld gebracht. Deze data maakt onderdeel uit van de benodigde gegevens voor een eventuele verlenging van de ontheffing;
 - met betrekking tot de monitoring van de effectiviteit van aangebrachte voorzieningen geldt het volgende:

- i. aangebrachte voorzieningen die in aanmerking komen voor de steekproefsgewijze monitoring van de effectiviteit van maatregelen moeten zijn aangebracht binnen de risicogebieden voor de betreffende soort;
- ii. voorafgaand aan de monitoring moet beschreven zijn wat het beoogde doel van de voorziening is (de soort-functie combinatie) en de monitoringsmethodiek dient aan te sluiten bij het beoogde doel van de voorziening (soort-functie combinatie);
- iii. bij het onderzoek wordt voor de vleermuissoorten een buffer aangehouden van 200 meter om verplaatsingen te kunnen volgen. Voor de huismus, gierzwaluw en spreeuw wordt een buffer van 100 meter aangehouden;
- o met betrekking tot de monitoring van bijzondere verblijfplaatsen geldt het volgende:
 - i. ten behoeve van de monitoring van het SMP worden alle bekende kraamverblijfplaatsen binnen de geldigheidsduur van deze ontheffing (vijf jaar) minimaal tweemaal geteld op aantal individuen in de verblijfplaats (zie voorschrift 22);
 - ii. de monitoring heeft betrekking op alle bijzondere nest- en verblijfsfuncties die binnen de begrenzing van het SMP-gebied zijn aangetroffen. Dit is inclusief de bijzondere nest- en verblijfplaatsen die op een ander moment dan het basisonderzoek zijn aangetroffen (bijvoorbeeld tijdens één van de controles of tijdens de monitoring) inclusief die aanwezig zijn buiten het gebouwbezit van de SMP-partijen.

.

AANWIJZINGEN VOOR GEBRUIK

- Deze ontheffing is alleen van toepassing op de beschermde soorten, verbodsbepalingen en handelingen zoals opgenomen in de aanvraag. Voor de aangevraagde beschermde soorten en functies voor die soorten zijn de tabellen 6-4 en 6-5 van het SMP Den Haag Deel 2 als uitgangspunt genomen.
- Indien blijkt dat de werkzaamheden zullen leiden tot overtreding van andere verbodsbepalingen en/of er sprake zal zijn van niet eerder voorziene effecten op andere beschermde soorten dan waarop deze beschikking van toepassing is, dienen de werkzaamheden gestaakt te worden en direct contact te worden opgenomen met de OZHZ en dient hiervoor een aanvullende omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit te worden aangevraagd bij de ODH. In het kader van de zorgplicht dient tevens rekening gehouden te worden met broedgevallen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.
- De ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder, of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft daarmee verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- In de aanvraag is een ontheffingsperiode van vijf jaar vanaf moment van verlening aangevraagd, met de intentie om hierna een verlenging van de ontheffing aan te vragen voor nog eens vijf jaar. Voor deze verlengingsaanvraag wordt een evaluatie gedaan van de opgedane ervaringen in de eerste ontheffingsperiode. Voor de verlengingsaanvraag zal een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit moeten worden aangevraagd, waarvoor de indieningsvereisten gelden zoals opgenomen in de Omgevingswet en Omgevingsregeling. Die aanvraag dient, in verband met de behandeltermijn en procedure, ruim voor het aflopen van de geldigheidsduur van de verleende ontheffing te worden ingediend. Een verlengingsverzoek is een aanvraag en moet worden ingediend via het Omgevingsloket. Wij adviseren een jaar voor het aflopen van de termijn hierover contact op te nemen met de ODH. Voor een verlenging van de ontheffing is het noodzakelijk om over actuele gebiedsdekkende data te beschikken van de verspreiding en SFC's van alle SMP-soorten. Dit kan middels monitoring danwel onderzoeken conform de geldende richtlijnen en protocollen.

OVERWEGINGEN

Aanleiding

Op 15 december 2023 hebben wij een aanvraag om ontheffing geregistreerd als bedoeld in artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming voor de beschermde soorten de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de kleine dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de laatvlieger, de tweekleurige vleermuis, de meervleermuis, de huismus, de gierzwaluw, de huiszwaluw en de spreeuw. De aanvraag is ingediend namens Stichting Arcade voor een gebiedsgerichte ontheffing op basis van een SMP. Het SMP bestaat uit een deel 1 en 2 en bijbehorende bijlagen, gezamenlijk bekend onder de naam: SMP Den Haag en betreft een samenwerking van de gemeente Den Haag met vijf woningcorporaties. Stichting Arcade vraagt ontheffing aan voor de werkzaamheden die zijn opgenomen in het SMP Den Haag voor het gebouwbezit gelegen binnen het SMP-gebied. Het gaat om diverse werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen die zich kunnen voordoen in het stedelijk gebied van de gemeente Den Haag. Het SMP-gebied is opgenomen in Hoofdstuk 2, figuur 2-1 van het SMP Deel 1 (zie ook appendix I). Namens de woningcorporaties en de gemeente Den Haag is separaat ontheffing aangevraagd voor hun eigen gebouwbezit in het SMP-gebied onder de zaaknummers: 01092985, 01091783, 01091918, 01092080 en 01092744.

Aanvraagdocumenten

De volgende gegevens en bescheiden zijn bij de inhoudelijke beoordeling betrokken:

- Arcadis Nederland B.V. januari 2026. Uitvoering Soortenmanagementplan Gemeente Den Haag. Referentie: EWADNWWYUUN7-1077288010-9254:1.0 (ODH1655618) (hierna: SMP Deel 1);
- Arcadis Nederland B.V. januari 2026. Onderbouwing SMP gebouwbewonende soorten Den Haag – Deel 2-onderzoekmethode, soortbeschrijving, effectbeoordeling, mitigatie monitoring en wettelijke belangen. Referentie: EWADNWWYUUN7-1077288010-9255:1.0 (ODH1655617) (hierna: SMP Deel 2)
- Bijlage A: Arcadis Nederland B.V. september 2025. Ecologisch uitvoeringsplan voor lichte werkzaamheden. Referentie: D10056003:34;(ODH1655019) (hierna: EWP Lichte werkzaamheden)
- Bijlage B: Arcadis Nederland B.V. juni 2025. Ecologische werkprotocollen (basismodellen) – Zware werkzaamheden Gemeente Den Haag. Referentie: CCQQM7D7CDPE-1056810569-9332:1 (ODH1655017) (hierna: EWP Zware werkzaamheden);
- Bijlage C: Haagse vogelbescherming, 2021, MUS-rapportage 2021, (ODH1654314)
- Bijlage D: Zoogdiervereniging, april 2022, VleerMUS gemeente Den Haag 2022, Meetnet Urbane Soorten voor vleermuizen (ODH1654262);
- Bijlage E: Arcadis Nederland B.V. juli 2025. Protocol voor maatwerkplannen binnen SMP Den Haag. (ODH1655015)
- Zoogdiervereniging, juni 2020, VleerMUS gemeente Den Haag 2019, Meetnet Urbane Soorten voor vleermuizen (ODH1654316)
- Zoogdiervereniging, april 2024, VleerMUS gemeente Den Haag 2023, Meetnet Urbane Soorten voor vleermuizen (ODH1654291)
- Gemeente Den Haag. januari 2023. Monitoringsplan Stadsnatuur (ODH1654235);
- De Groene Ruimte B.V. september 2014. Inventarisatie Gierzwaluwen Den Haag -2014. Projectnummer: 14539 (ODH1654237);
- Ecoresult B.V. januari 2021. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen Den Haag. Rapportkenmerk: ER20210114v01. (ODH1654239);
- Ecoresult B.V. maart 2023. Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. Rapportkenmerk: ER20220315v03. (ODH1654241);
- Ecoresult B.V. maart 2022. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. Rapportkenmerk: ER20220315v02 (ODH165243);
- Ecoresult B.V. maart 2023. Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag. Rapportkenmerk ER20221215v02 (ODH165254);

- Ecoresult B.V. maart 2023. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag. Rapportkenmerk: ER20221130v02 (ODH165256);
- Ecoresult B.V. april 2025. Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. Rapportkenmerk: ER20230814v01 (ODH1654258);
- Ecoresult B.V. januari 2025. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. Rapportkenmerk ER20230451NOv01 (ODH1654263);
- Ecoresult B.V. april 2025. Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis en gierzwaluwterritoria. Rapportkenmerk: ER20230451NOv01 (ODH1654288);
- Ecoresult B.V. januari 2025. Nader onderzoek massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. Rapportkenmerk: ER20240340NOv01 (ODH1654293);
- Maasarend, juli 2025, Laativliegerkolonie en telemetrieonderzoek De Gaarde te Den Haag. Projectnummer: 2024-192 (ODH1654296);
- Maasarend, september 2025, Laativliegerkolonie en telemetrieonderzoek Waldeck te Den Haag. Projectnummer: 2025-055-1 (ODH1654298);
- Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland, 2018. Vleermuizen in Den Haag en omgeving 2015-2017 (ODH1654319);
- Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland, 2012. Vleermuizen in Den Haag en omgeving 2009-2011 (ODH1654322);
- E.C.O.logisch, oktober 2025, Gierzwaluwonderzoek, in het kader van het SoortenManagementPlan Den Haag, projectcode: DESM2508 (ODH1654329);
- Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland, december 2020. Aanvullend onderzoek naar laativliegers in gemeente Den Haag 2020 (ODH1654331);
- Ecoresult, juli 2020, Plan van Aanpak Aanvullend onderzoek kraam- en massawinterverblijfplaatsen Den Haag, rapportkenmerk: NER20200528v01 (ODH1654333);
- Arcadis, mei 2018, De staat van instandhouding, Factsheets voor 25 soorten in Gelderland, Provincie Gelderland, referentie nummer: : 079761421 B.1 (ODH1655021) (In SMP als verwijzing 'Arcadis, 2018' en Arcadis, 2018b);
- Arcade Afwegingskader Sloop en nieuwbouw (ODH1655064);
- DUWO portefeuillebeleid werkzaamheden (ODH1655066);
- Beslismodel gemeente Den Haag mbt Onderhoud en, renovatie en sloop (ODH1655068);
- Hof Wonen conditie-overzicht (ODH1655070);
- Steadion onderbouwing Werkzaamheden (ODH1655073);
- Gemeente Den Haag, Klimaatplan Den Haag, op weg naar een duurzaam Den Haag (ODH1655075);
- Gemeente Den Haag, Energiemanagement Actieplan (ODH1655078);
- Gemeente Den Haag, april 2015, Het Haags klimaatakkoord, tweede versie (ODH1655080).

Procedure

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Op grond van het overgangsrecht in de Aanvullingswet natuur Omgevingswet is de Wnb nog van toepassing op deze procedure. Deze beschikking is voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht.

De gemeente Den Haag (zaaknummer: 01092985) en de woningcorporaties Staedion (zaaknummer: 01092744), Stichting Hof Wonen (zaaknummer: 01092080), Woningstichting Haag Wonen (zaaknummer: 01091783), Stichting Arcade (zaaknummer: 01091802) en Stichting DUWO (zaaknummer: 01091918) (hierna: de SMP-partijen) gaan samen uitvoering geven aan het SMP Den Haag. De zes ontwerpbesluiten worden gelijktijdig bekendgemaakt en ter inzage gelegd.

Bevoegd gezag

De handeling wordt verricht binnen de provincie Zuid-Holland. Gelet op de bepalingen in artikel 1.3 van de Wnb zijn wij bevoegd gezag voor de beoordeling van de aanvraag.

Zienswijzen

De ontwerpbeschikking heeft ter inzage gelegen van P.M. tot P.M.

Er zijn de volgende/ geen zienswijzen ingebracht.

Wijziging(en) ten opzichte van de ontwerpbeschikking

Ten opzichte van de ontwerpbeschikking zijn er P.M. wijzigingen aangebracht.

Toetsingskader en grondslag beschikking

De aanvraag is getoetst aan de artikelen 3.1, 3.3, 3.5, en 3.8, van de Wnb, de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

De huismus, de gierzwaluw, de huiszwaluw en de spreeuw zijn in van nature in Nederland in het wild levende vogels en beschermd op grond van artikel 1 van de Vogelrichtlijn. De nest- en rustplaatsen van de huismus en gierzwaluw zijn jaarrond beschermd. De huiszwaluw en de spreeuw zijn soorten van categorie 5. Dit betekent dat hun nesten jaarrond beschermd zijn, als sprake is van zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden, die jaarronde bescherming van de nesten eisen.

Op grond van artikel 3.1, tweede, vierde en vijfde lid, van de Wnb is het verboden:

- nesten en rustplaatsen van de huismus, de gierzwaluw, de huiszwaluw en de spreeuw opzettelijk te vernielen, te beschadigen of weg te nemen (tweede lid); en
- de huismus, de gierzwaluw, de huiszwaluw en de spreeuw opzettelijk te storen, waarbij sprake is van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding (vierde lid in samenhang met het vijfde lid).

De gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de kleine dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de laatvlieger, de tweekleurige vleermuis en de meervleermuis zijn van nature in Nederland in het wild levende soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a en b, bij de Habitatrichtlijn. De ruige dwergvleermuis, de kleine dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de laatvlieger, de tweekleurige vleermuis en de meervleermuis zijn ook opgenomen in bijlage II bij het Verdrag van Bern.

Op grond van artikel 3.5, eerste, tweede en vierde lid, van de Wnb is het verboden:

- de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de kleine dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis, de laatvlieger, de tweekleurige vleermuis en de meervleermuis opzettelijk te vangen en te doden;
- deze vleermuissoorten opzettelijk te verstoren;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze vleermuissoorten te beschadigen of te vernielen.

Op grond van artikel 3.3, vierde lid, en artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb wordt een ontheffing slechts verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- de ontheffing nodig is omdat één van de belangen genoemd in artikel 3.3, vierde lid, aanhef en onder b, en respectievelijk één van de belangen genoemd in artikel 3.8, vijfde lid, aanhef en onder b, van de Wnb aan de orde is;
- de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten respectievelijk er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Beoordeling

Doel SMP/gebiedsgerichte aanpak

Het SMP Den Haag is opgesteld voor het gebouwbezit van de gemeente Den Haag en de woningcorporaties Stichting Arcade, Woningstichting Haag Wonen, Stichting Hof Wonen, Staedion en Stichting DUWO (hierna gezamenlijk aangeduid als: SMP-partijen). De SMP-partijen bezitten gezamenlijk circa 85.000 verhuureenheden in de gemeente Den Haag. In het SMP Den Haag staat aangegeven dat de SMP-partijen in het kader van het Energieakkoord, de Energievisie Den Haag 2040, de Omgevingsvisie Den Haag 2050 en het Klimaatplan Den Haag jaarlijks diverse onderhouds- en verduurzamingswerkzaamheden uitvoeren. Deze werkzaamheden kunnen, als er geen maatregelen genomen worden, negatieve effecten hebben op beschermde gebouwbewonende soorten.

Het SMP Den Haag (hierna ook aangeduid als: het SMP) is opgesteld met als doel te voldoen aan de wetgeving en een bijdrage te leveren aan de gunstige staat van instandhouding van de SMP-soorten in Den Haag. Met het SMP worden diverse werkzaamheden structureel op een natuurinclusieve manier uitgevoerd.

Ambitie en lange termijn visie

Het doel, de ambitie en de lange termijn visie van het SMP staat beschreven in paragraaf 1.3 van het SMP deel 2. In het SMP staan deze als volgt beschreven. De SMP-partijen hebben met het SMP Den Haag het doel om grootschalige renovaties en verduurzamingsmaatregelen op een structureel natuurinclusieve manier uit te gaan voeren. Het SMP stelt de SMP-partijen in staat om de verduurzaming en onderhoudswerkzaamheden aan hun gebouwbezit op een planmatige wijze uit te voeren en zo een positieve bijdrage te leveren aan de staat van instandhouding van de beschermde soorten binnen de gemeente Den Haag. Daarnaast is ook de aansluiting van het SMP bij het groenbeleid van de gemeente onderdeel van het SMP om zo belangrijke leefgebieden van de gebouwbewonende soorten te behouden en te versterken.

Verder staat in het SMP deel 2, paragraaf 1.3 beschreven dat het SMP Den Haag zich richt op het, binnen Den Haag, behouden van de geschiktheid van een gebouw als verblijfplaats en de bijbehorende leefomgeving voor de SMP-soorten. Hiermee wordt volgens met SMP gestuurd op een totale bescherming en het in stand houden van de soorten en de populaties op de lange termijn. In het SMP staat beschreven dat het uitgangspunt is dat alle woningen die voor een soort en functie geschikt zijn, ook daadwerkelijk door de soorten gebruikt (bewoond) worden. Bij werkzaamheden aan woningen worden daarom de potentieel geschikte functies altijd behouden. Hiermee biedt het SMP garanties voor de soorten om zich op nieuwe plekken te kunnen vestigen en te verplaatsen afhankelijk van de lokale dynamiek van de populaties. Het SMP gaat daarbij altijd uit van een wijkgerichte aanpak. De ambitie van het SMP is een groei te realiseren van de aanwezige populaties van de gebouwbewonende soorten van het SMP.

Beschrijving SMP

Beschrijving plangebied/SMP-gebied

Het SMP-gebied betreft het vastgoed in bezit van de gemeente Den Haag en de woningcorporaties Stichting Arcade, Woningstichting Haag Wonen, Stichting Hof Wonen, Staedion en Stichting DUWO binnen de gemeentegrenzen van Den Haag (zie appendix I). Dit vastgoed bestaat naast woningen ook uit kantoren, scholen, sporthallen en bijgebouwen van woningen. Ook voor werkzaamheden aan vastgoed dat gedurende de geldigheidsduur van de ontheffing in bezit komt van één van de SMP-partijen wordt ontheffing aangevraagd. Dit vastgoed is meegenomen in de nulmeting voor het SMP en gelegen binnen de vastgestelde begrenzing van het SMP.

Het huidige vastgoedbezit binnen de gemeentegrenzen van Den Haag van de SMP-partijen betreft samen circa 85.000 verhuureenheden. De verdeling van deze verhuureenheden is (bij benadering) als volgt:

- 1.000 eenheden van de gemeente Den Haag,
- 2.000 eenheden van Stichting Arcade,

- 21.000 eenheden van Woningstichting Haag Wonen,
- 19.000 eenheden van Stichting Hof Wonen,
- 37.500 eenheden van Staedion en
- 4.000 eenheden van Stichting DUWO.

Beschrijving werkzaamheden

Het SMP is opgesteld voor alle voorkomende ingrepen aan woningen en gebouwen die van invloed kunnen zijn op de SMP-soorten. De werkzaamheden zijn verdeeld in twee categorieën: Categorie A: 'Lichte werkzaamheden' van Bijlage A (SMP Deel 2) en de categorie B, 'zware werkzaamheden' van Bijlage B (SMP Deel 2). De volledige lijst van de ingrepen die onder het SMP vallen is opgenomen in appendix II.

Procesbeschrijving, actoren en verantwoordelijkheden

In hoofdstuk 3 van het document SMP Den Haag Deel 1 is de organisatiestructuur van het SMP nader uitgewerkt. In dit hoofdstuk staan de processtappen voor de projectuitvoering onder het SMP en de verantwoordelijkheden van de verschillende SMP-partijen beschreven. De stappen tijdens de uitvoering van het SMP staan tevens schematisch weergegeven in figuur 3-1 van paragraaf 3.1 van het SMP Deel 1.

De volledige lijst met verantwoordelijkheden en taken van de betrokken functies en partijen, zoals deze is opgenomen in het SMP, is opgenomen in appendix III van dit besluit.

De algemene administratie van het SMP wordt met de volgende onderdelen bijgehouden:

- de GIS-viewer. Dit betreft een digitaal platform waar zowel het bevoegd gezag als de SMP-partijen, Arcadis en eventueel andere betrokken partijen data kunnen inzien met betrekking tot de verspreiding van soorten, resultaten van ecologische onderzoeken en de resultaten van het geschiktheidsmodel per soort op woningniveau. In het SMP staat beschreven dat de GIS-viewer, indien relevant, mogelijk wordt uitgebreid met extra data, bijvoorbeeld van gerealiseerde natuurinclusieve voorzieningen en nieuwe waarnemingen van verblijfplaatsen;
- het monitoringsrapport. Jaarlijks worden de resultaten van de monitoring geanalyseerd, geëvalueerd en gerapporteerd aan de SMP-partijen en gedeeld met het bevoegd gezag en Arcadis;
- het jaarverslag van het SMP. Jaarlijks worden de resultaten van het SMP gerapporteerd aan de woningcorporaties en de OZZH. In het jaarverslag wordt in ieder geval opgenomen:
 - o een jaarlijks projectenoverzicht;
 - o de voortgang van de implementatie;
 - o een gerealiseerde mitigatie (generiek en maatwerk) per soort en verspreid over het woningbezit;
 - o de inzet en samenwerking met betrokken partijen ter verantwoording van de uitvoering van het SMP;
 - o de belangrijkste resultaten van het monitoringonderzoek inclusief een tussentijdse evaluatie van het SMP.

Naast de overkoepelende administratie wordt ook per project de administratie bijgehouden. De projectadministratie wordt in het SMP de salderingsboekhouding genoemd (zie ook SMP Deel 1, paragraaf 3.4.1). In de salderingsboekhouding worden de volgende aspecten geregistreerd:

- de projectgegevens (initiatiefnemer, projectecoloog, locatie, aantal woningen, salderingsgebied);
- de ecologische status van het gebouw waar werkzaamheden aan plaatsvinden:
 - o wel/niet geschikt voor relevante gebouwbewonende soorten;
 - o wel/geen aanwezigheid van verblijfplaatsen;
 - o wel/geen aanwezigheid van bijzondere functies (maatwerk);
- de datum waarop de bebouwing natuurvrij verklaard is;
- het type en de locatie van de geplaatste voorzieningen per gebouw;
- de status van goedkeuring van het maatwerk door het bevoegd gezag;
- de planning en realisatie van de mitigatie;

- de status van de realisatie van de mitigatie;
- het aantal en de functie van verblijfplaatsen per soort die verloren zijn gegaan;
- het aantal en de functie van nieuwe de verblijfplaatsen per soort;
- de natuurboekhouding van de realisatie van de gerealiseerde mitigatietaak op niveau van het salderingsgebied.

Met de salderingsboekhouding wordt tevens getoetst of voldaan wordt aan de eisen voor de fasering van de projecten (Zie paragraaf fasering op pagina 44 van dit besluit) of er te allen tijde voldoende en geschikte alternatieve verblijfplaatsen voor de soorten en functies aanwezig zijn en of er een ecologische plus gerealiseerd is. De salderingsboekhouding wordt ook opgenomen in de GIS-viewer.

Communicatie met bevoegd gezag

De communicatie met het bevoegd gezag loopt centraal via de gemeentelijke SMP-coördinator, in het SMP wordt deze persoon aangeduid als de overall SMP-coördinator. In overleg met het bevoegd gezag worden daarnaast, samen met de overige SMP-coördinatoren van de SMP-partijen, overlegmomenten ingepland over de voortgang en het bespreken van eventuele probleemgevallen.

Communicatie tussen de partijen

De overall SMP-coördinator heeft maandelijks afstemming met de SMP-coördinatoren van de vijf woningcorporaties en de gemeente over de uitvoering van het SMP Den Haag. Binnen de woningcorporaties worden toolbox trainingen georganiseerd met projectleiders en aannemers. Tijdens deze toolbox trainingen deelt en bespreekt de betreffende SMP-coördinator informatie over het SMP, de voorschriften en het document met de generieke-EWP's. Tijdens de toolbox trainingen en aparte overleggen tussen de projectleiders en de aannemers worden ook de verantwoordelijkheden en communicatielijnen met betrekking tot de uitvoering besproken. Na verkrijging van de SMP-ontheffing leggen de SMP-partijen hun samenwerking formeel vast in een samenwerkingsovereenkomst (hierna: SOK). Hierin worden de verantwoordelijkheden en communicatielijnen uitgewerkt. De SOK wordt na vaststelling, conform voorschrift 11, toegezonden aan de OZHZ.

Beoordeling procesbeschrijving, communicatie en verantwoordelijkheden

In het SMP Deel 1, hoofdstuk 3, staat beschreven hoe in de uitvoeringsfase de processen, de taakverdeling en de communicatie verloopt. Op basis hiervan moet het voor alle partijen die met het SMP gaan werken in grote lijnen helder zijn welke taken ze wanneer uit moeten voeren en hoe de communicatielijnen lopen. Omdat het hoofdstuk dit niet overal duidelijk aangeeft en er op punten een aantal concrete uitwerkingen van verantwoordelijkheden en taken missen, hebben wij dit in voorschriften vastgelegd. De randvoorwaarden betreffende de communicatie met het bevoegd gezag zijn opgenomen in voorschrift 2 van dit besluit. Op deze wijze wordt voorkomen dat tijdens het werken met het SMP onduidelijkheid kan ontstaan over de uitvoering en het bijbehorende takenpakket. Ook is dit van belang voor het goed kunnen uitvoeren van de toezichttaak door de OZHZ.

Het gaat om de volgende constatering en verduidelijkingen:

- de schematische weergave (figuur 3-1) van de uitvoering tijdens de looptijd van het SMP in paragraaf 3.1, is onduidelijk. Het schema heeft geen beginpunt en onduidelijk is wat de concrete stappen die in het schema staan precies weergeven en welke acties hieraan verbonden zijn. Het schema in figuur 3-1 wordt om die reden verder buiten beschouwing gelaten;
- in het SMP staat niet beschreven wie voor de gemeente Den Haag de rol van de partij-SMP coördinator op zich neemt met bijbehorende taken. Om deze reden is in dit besluit middels voorschrift 11 vastgelegd dat ieder van de zes SMP-partijen een SMP-coördinator moet hebben. Dit kan bij de gemeente ingevuld worden door de overall SMP-coördinator of een andere persoon, hetgeen aan de gemeente is;
- voor het SMP wordt een algemene administratie bijgehouden. In het SMP staat beschreven wat hieronder verstaan wordt, maar niet welke partij eindverantwoordelijk is voor het bijhouden van deze centrale

administratie. Om die reden is onder voorschrift 11 opgenomen dat de overall SMP-coördinator eindverantwoordelijk is voor het bijhouden van de centrale administratie en de communicatie hiervan naar OZHZ;

- voor ieder project dat onder het SMP wordt uitgevoerd wordt een projectadministratie bijgehouden. In het SMP staat beschreven wat hieronder verstaan wordt, maar niet welke partij eindverantwoordelijk is voor het bijhouden van deze projectadministratie. Om die reden is onder voorschrift 11 opgenomen dat de SMP-coördinator van de betreffende SMP-partij eindverantwoordelijk is voor het bijhouden en delen van de projectadministratie met de overall SMP-coördinator van de gemeente;
- in het SMP Deel 1 staat beschreven dat de startmelding vijf dagen voorafgaand aan de start van de werkzaamheden uitgevoerd moet worden. Middels de voorschriften 2 en 11 is deze termijn aangepast naar tien werkdagen;
- in voorschrift 11 zijn enkele verduidelijkingen betreffende verantwoordelijkheden behorende bij een aantal functies opgenomen;
- in het SMP staat over de beschikbare data in de GIS-viewer het volgende beschreven: *“Indien relevant wordt dit uitgebreid met: andere data, zoals gerealiseerde natuurinclusieve voorzieningen en nieuwe waarnemingen van verblijfplaatsen. Eventueel kunnen ook projecten die binnen x-termijn op de planning staan of lopende zijn opgenomen worden”*. Vanwege de relevantie en het belang van deze data is in voorschrift 12 opgenomen dat kennis en data over nieuwe waarnemingen van nest- en verblijfplaatsen, belangrijke functies, gerealiseerde natuurinclusieve voorzieningen en projectplanningen opgenomen moeten worden in de GIS-viewer. De GIS-viewer dient hiervoor ieder kwartaal bijgewerkt te worden met recente waarnemingen uit veldonderzoeken, NDFF en/of monitoring. Data die altijd relevant zijn betreffen waarnemingen die duiden op aanwezigheid van nest- en verblijfsfuncties, territoria en vliegroutes en alle overige waarnemingen (waaronder foeragerende, passerende, overvliegende individuen) van vleermuissoorten anders dan de gewone dwergvleermuis;
- voor het project is een monitoringsplan opgesteld. Van de resultaten van de monitoring wordt jaarlijks een monitoringsrapport opgesteld. In het SMP staat niet duidelijk benoemd wie eindverantwoordelijk is voor de monitoring en het opstellen en delen van het jaarlijkse monitoringsrapport. Om die reden is in voorschrift 11 opgenomen dat de overall SMP-coördinator eindverantwoordelijk is voor de coördinatie van de monitoring en het (laten) opstellen en delen van het jaarlijkse monitoringsrapport;
- in het SMP deel 1 paragraaf 3.4.1 staat beschreven dat in de salderingsboekhouding de ‘ecologische status’ van een gebouw opgenomen wordt. Eén van de benoemde opties betreft de ecologische status: ‘geen aanwezigheid verblijfplaats’. Op basis van het uitgevoerde basisonderzoek (nulmeting) en de latere monitoring is het alleen mogelijk om de aanwezigheid van een nest- en/of verblijfplaats of andere functie vast te stellen;
- het uitsluiten van een functie op een locatie is niet mogelijk. Om die reden kan de optie 'geen aanwezigheid verblijfplaats' niet benoemd worden in de salderingsboekhouding. Dit is opgenomen in voorschrift 20;
- een andere benoemde optie betreft de ecologische status: ‘niet geschikt’. Op basis van het geschiktheidsmodel en het uitgevoerde basisonderzoek is het niet mogelijk om alle potentiële functies voor de SMP-soorten van een gebouw uit te sluiten. De optie ‘niet geschikt’ kan om die reden niet op deze wijze in de salderingsboekhouding opgenomen worden. Deze term voor de ecologische status van een gebouw moet daarom geïnterpreteerd en gelezen worden als de term ‘minder geschikt’. Dit is opgenomen in voorschrift 20;
- in de voorschriften 4, 11 en 14 staan verduidelijkingen opgenomen over de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen bij ecologische conflictsituaties, onvoorziene situaties en calamiteiten;
- de randvoorwaarden betreffende de communicatie met het bevoegd gezag zijn opgenomen in voorschrift 2 van dit besluit.

Met bovenstaande aanpassingen wordt geborgd dat in de uitvoeringsfase van het SMP Den Haag helder is wie, waarvoor, wanneer verantwoordelijk is, dat de OZHZ haar toezichthoudende taak kan uitvoeren en belangrijke gegevens op het juiste moment worden gedeeld met het bevoegd gezag.

Staat van instandhouding

Beschrijving SMP-soorten

In §2.1.1 tabel 2-1 en §6.2.2 tabellen 6-4 en 6-5 van het SMP Deel 2 staat vermeld dat voor de volgende beschermde soorten ontheffing wordt aangevraagd:

- Vleermuizen:
 - Gewone dwergvleermuis
 - Ruige dwergvleermuis
 - Kleine dwergvleermuis
 - Laatvlieger
 - Meervleermuis
 - Gewone grootoorvleermuis
 - Tweekleurige vleermuis
- Vogelsoorten:
 - Huismus
 - Gierzwaluw
 - Spreeuw

Uitgevoerde onderzoeken

Het basisonderzoek dat ten grondslag ligt aan het SMP bestaat uit verschillende onderzoeken. In het SMP staat dit als volgt beschreven:

- modelmatig onderzoek, waarbij middels GIS (geografisch informatiesysteem) en op basis van het type en de kenmerken van de bebouwing, de potentie voor de verschillende gebouwbewonende soorten zijn bepaald. Met deze modelmatige aanpak wordt bepaald of een soort verwacht kan worden. Naast het type en de kenmerken van de bebouwing is ook het leefgebied meegenomen voor deze voorspelling op basis van de groenfactor Normalised Difference Vegetation Index (NDVI¹³);
- gemeentedekkend onderzoek, waarbij de gemeente Den Haag gebiedsdekkend onderzocht is op bijzondere verblijfplaatsen, kolonies en netwerken van de gewone dwergvleermuis, de huismus en de gierzwaluw;
- protocolonderzoeken door de woningcorporaties, dit betreffen de flora en fauna onderzoeken die, tussen 2019 en 2023, in opdracht van de woningcorporaties zijn uitgevoerd voor geplande werkzaamheden aan hun woningbezit;
- in het SMP staat tevens de onderzoeksmethodiek 'visuele inspectie' benoemd als onderdeel van het basisonderzoek dat ten grondslag ligt aan het SMP. Dit onderzoek is ten tijde van de aanvraag van de ontheffing echter nog niet uitgevoerd, maar wordt als methode ingezet bij de uitvoering van het SMP. Deze onderzoeksmethodiek wordt daarom nader toegelicht en beoordeeld bij de maatregelen ten behoeve van het SMP en niet als onderdeel van het basisonderzoek.

Daarnaast is voor het SMP gebruik gemaakt van gegevens en data van diverse onderzoeken in de periode 2015-2025 naar de aanwezigheid van laatvlieger en/of kleine dwergvleermuis in Den Haag.

De resultaten en bevindingen van de onderzoekgegevens van het onderzoek (modelmatig onderzoek, gemeentedekkend onderzoek, protocolonderzoeken en de toekomstige controles, visuele inspecties, monitoring en de uitgevoerde onderzoeken naar laatvlieger en kleine dwergvleermuis) zijn of worden nog verwerkt in de GIS-viewer.

Nadere toelichting van de onderzoeken

In het SMP wordt de onderstaande toelichtingen gegeven op de uitgevoerde onderzoeken.

¹³ Toelichting van NDVI: [Gemiddelde groenmaat \(NDVI\) over het groeiseizoen | Atlas Natuurlijk Kapitaal](#)
ODH1641020

Modelmatig onderzoek

Het modelmatig onderzoek (in het SMP ook wel 'geschiktheidsmodel' genoemd, hierna in het besluit aangeduid als: model) is uitgevoerd ter vervanging van de (fysieke) quickscan die gebruikelijk is voor SMP-gebieden. Door middel van een GIS-analyse is de potentiële geschiktheid van woningen en de directe omgeving bepaald voor de relevante gebouwbewonende soorten. Voor deze analyse is gebruikgemaakt van de parameters voor bekende soorteisen (aan de hand van beoordelingscriteria) en beschikbare digitale ruimtelijke informatie (bouwjaar, energielabel, type woning). Vervolgens is met het model een voorspelling gedaan over de kans dat een soort aan- of afwezig is. In het model wordt altijd uitgegaan van een worstcase benadering. Bij twijfel is een pand altijd geschikt. In paragraaf 2.2.2 van het SMP Deel 2 worden de criteria die zijn gebruikt in het model nader toegelicht.

Het model is toegepast voor de volgende afzonderlijke soorten en functies:

- vleermuizen:
 - verblijfplaatsen dwergvleermuizen (geen massawinterverblijfplaatsen);
 - massawinterverblijfplaatsen;
 - verblijfplaatsen gewone grootoorvleermuis;
 - verblijfplaatsen laatvlieger;
 - verblijfplaatsen meervleermuis;
 - verblijfplaatsen tweekleurige vleermuis.
- gebouwbewonende vogels:
 - Huismus;
 - Gierzwaluw;
 - Spreeuw;
 - Huiszwaluw.

In het SMP zijn de uitkomsten van het model gevalideerd met behulp van de gegevens uit de protocolonderzoeken. Op basis van deze validatie heeft Arcadis de volgende betrouwbaarheidsscore berekend voor het model:

- huismus: score 94% geschikt (n=82 nesten);
- gierzwaluw: score 100% geschikt (n=58 nesten);
- gewone/ruige dwergvleermuis: score 90% geschikt (n=395 verblijfplaatsen);
- voor andere soorten wordt in het SMP geen betrouwbaarheidsfactor genoemd.

In het SMP staat beschreven dat de uitkomsten van het model zijn weergegeven in de GIS-viewer. De uitkomsten van het model worden op drie manieren gebruikt in het SMP:

1. per project worden de uitkomsten van het model gebruikt om de potentie van een gebouw voor de soorten vooraf in te schatten. Omdat het op basis van een gebiedsdekkend onderzoek niet mogelijk is aanwezigheid van individuen op een specifieke locatie volledig uit te sluiten wordt bij de uitvoering van de werkzaamheden altijd uitgegaan van een worstcase benadering. Voor de zwaardere werkzaamheden (zie appendix II van dit besluit) wordt altijd uitgegaan van een mogelijke aanwezigheid van individuen en worden panden, voor de start van de werkzaamheden, altijd eerst ongeschikt gemaakt voor de soorten. De werkwijze van het ongeschikt maken van gebouwen (in het SMP 'natuurvrij maken' genoemd) is nader uitgewerkt in het bij het SMP behorende EWP zware werkzaamheden (bijlage B van het SMP Deel 2);
2. de uitkomsten van het model worden ook gebruikt als input voor de mitigatietaakstelling die aan het SMP verbonden is. De mitigatietaakstelling wordt nader toegelicht op pagina 41 van dit besluit. Het gebruik van het model voor de mitigatietaakstelling is volgens het SMP als volgt:
 - als een soort aanwezig is (binnen het betreffende salderingsgebied) of sprake is van een, voor de soort en/of functie, geschikt gebouw conform het model (in het SMP ook wel 'hoog geschikt' genoemd of 'hoog potentieel'), wordt uitgegaan van een hoge mitigatietaak;

- als een gebouw conform het model ‘ongeschikt’ is (in het SMP ook wel ‘niet geschikt’ of ‘minder geschikt’ genoemd) krijgt dit gebouw een lage mitigatietaakstelling;
 - conform het SMP kan een gebouw ook de labels: ‘matig geschikt’, ‘middelhoog geschikt’, ‘matig potentieel’ of ‘middelhoog potentieel’ krijgen. De bijbehorende mitigatietaakstelling (laag of hoog) bij deze labels is in het SMP niet eenduidig.
3. tot slot wordt het model gebruikt voor de beoordeling van de kwaliteit van de directe omgeving als leefgebied voor de soorten. Met het model is in de GIS-viewer inzichtelijk waar nu sprake is van een groentekort (lage NDVI). Op deze locaties geldt een groene mitigatietaak voor het betreffende project. Deze groene taakstelling is hoger als daarnaast ook sprake is van een project in een risicogebied (buurt met hotspots van de huismus, de gierzwaluw of vleermuizen en een grote verduurzamingsopgave). De huismus wordt hierbij als gidsoort genomen, omdat deze soort de kleinste actieradius heeft.

Op basis van het model zijn in paragraaf 2.2.4 van het SMP Deel 2, per soort, geschiktheidskaarten van de salderingsgebieden opgenomen.

Soortgericht onderzoek

Voor het SMP is gemeentedeekkend onderzoek verricht naar de actuele verspreiding en de aanwezigheid van bijzondere verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten, met name van de gewone dwergvleermuis, de huismus, de spreeuw en de gierzwaluw.

Het gemeentedeekkend onderzoek dat is uitgevoerd als nulmeting voor het SMP heeft verschillende doelen. Deze betreffen:

1. het bepalen welke beschermde soorten in de gebouwen aanwezig (kunnen) zijn;
2. het berekenen van de dichtheid van de populatie per soort voor de mitigatietaakstelling; en
3. het in kaart brengen van de bijzondere verblijfplaatsen, leefgebieden en netwerken.

Daarnaast is er op basis van eerder uitgevoerde protocolonderzoeken bij het gebouwbezit van de woningcorporaties ook gekeken naar de aanwezigheid van andere en meer zeldzamere vleermuissoorten. Hiermee is per soort inzicht verkregen in de huidige staat van instandhouding (omvang en verspreiding van de lokale populaties) en de hotspots (gebieden waar de soorten in relatief hoge dichtheid voorkomen). Tot slot zijn voor het soortgericht onderzoek ook de resultaten van monitoringsonderzoeken en oudere onderzoeksgegevens gebruikt voor het in beeld krijgen van de aanwezigheid van soorten en hun verspreiding. Een uitgebreide toelichting op de toegepaste onderzoeksmethodieken per soort is opgenomen in appendix IV van dit besluit.

Resultaten soortgericht onderzoek

Op basis van de uitgevoerde onderzoeken zijn per soort, kaarten gemaakt waarin de (belangrijkste) waarnemingen weergegeven zijn. Deze zijn tevens opgenomen in de GIS-viewer of worden hier nog zichtbaar in gemaakt. In het SMP zijn kaarten opgenomen met daarop weergegeven de aangetroffen:

- massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis;
- kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis;
- zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis;
- paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis;
- belangrijke foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen;
- verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis;
- overige waarnemingen van de ruige dwergvleermuis (foeragerend en passerend);
- waarnemingen van de kleine dwergvleermuis;
- verblijfplaatsen van de laatvlieger;
- overige waarnemingen van de laatvlieger;
- waarnemingen van de meervleermuis;

- verblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis;
- nestvoorzieningen van de gierzwaluw;
- nestvoorzieningen van de huismus.

Daarnaast is per soort:

- de algemene informatie (kenmerken, gedrag, omgevingsfactoren, landelijke verspreiding) beschreven;
- de verblijfplaatsen en overige waarnemingen van de soort in Den Haag beschreven;
- de lokale dichtheid en kern van de populaties voor de huismus beschreven en in beeld gebracht.

Op basis van de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken zijn de actuele populatietrends van de soorten voor het SMP in beeld gebracht. Voor de lokale populatietrend is gebruik gemaakt van VleerMUS 2019-2022¹⁴. Op basis van VleerMUS is data beschikbaar voor het bepalen van populatietrends voor de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de kleine dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis en de tweekleurige vleermuis.

De populatietrend van de huismus, de gierzwaluw en de spreeuw is door Sovon bepaald aan de hand van de data van het Meetnet Urbane soorten (MUS) in de gemeente Den Haag. Op basis van de data-analyse van Sovon, die begin 2024 is uitgevoerd, worden de volgende conclusies getrokken:

- de trend van de gierzwaluw in Den Haag is vanaf 2007 stabiel. Vanaf 2018 is er zelfs sprake van een matige toename ($p < 0.05$);
- de trend van huismus, zowel binnen Den Haag als provinciaal en landelijk, wordt vanaf 2017 geclassificeerd als stabiel. Vanaf 2018 is de trend binnen Den Haag geclassificeerd als een matige afname ($p < 0.05$);
- de trend voor de spreeuw is zowel binnen Den Haag als provinciaal en landelijk vanaf 2007 geclassificeerd als matige afname ($p < 0.01$). Vanaf 2018 is de trend in Den Haag geclassificeerd als onzeker.

Tussen 2015 en 2025 hebben verschillende onderzoeken plaatsgevonden naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van laatvlieger en kleine dwergvleermuis in Den Haag en omstreken (Wateringen, Wassenaar en/of Leidschendam). Deze onderzoeken staan beschreven in §3.1.3 en §3.1.4 van het SMP deel 2. Samengevat betreffen dit de volgende onderzoeken:

- onderzoek van de Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland (hierna: ZWG-ZH) naar het voorkomen van vleermuizen in Den Haag in relatie met omliggende gebieden onderzocht in 2015 tot en met 2017 middels batdetector onderzoek met een focus op activiteit van vleermuizen in de groene infrastructuur en watergangen van Den Haag;
- daaruit volgend aanvullend onderzoek naar de aanwezigheid van laatvlieger en het vaststellen en uittellen van kraamverblijfplaatsen van laatvlieger in Den Haag (2020). Uitgevoerd door de ZWG-ZH in opdracht van de gemeente Den Haag. Op basis van dit onderzoek is geconstateerd dat er geen grote kolonies laatvlieger aanwezig zijn binnen de grenzen van Den Haag, met uitzondering van een mogelijke kolonie in het grensgebied met Wassenaar. Daar zijn meerdere laatvliegers op vliegroute waargenomen;
- deze vliegroute is in opdracht van de gemeente Den Haag in 2020 en 2021 onderzocht door de ZWG-ZH. Uit dat onderzoek is gebleken dat de laatvliegers die veelal foerageren aan de noordrand van Den Haag afkomstig zijn van een bekende kraamkolonie in Leidschendam, buiten Den Haag en de begrenzing van het SMP-gebied;
- zender en telemetrieonderzoek van de kleine dwergvleermuis in Clingendael (2022). Bij dit onderzoek zijn in Den Haag geen verblijfplaatsen van kleine dwergvleermuis teruggevonden in de bebouwing. Tijdens dit onderzoek is tevens een laatvlieger vrouw gezenderd. Deze vrouw is teruggevonden bij de bekende laatvliegerkraamverblijfplaats in Leidschendam;
- zender en telemetrieonderzoek laatvlieger in 2024-2025. In 2024 en 2025 is nader onderzoek uitgevoerd naar de laatvlieger in de wijken Waldeck en de Gaarde. Het onderzoek bestond deels uit detectoronderzoek in 2024 maar grotendeels uit telemetrieonderzoek in 2025, waarbij twintig laatvliegers zijn gevangen en gezenderd

¹⁴ Zoogdiervereniging, 2022
ODH1641020

(negentien mannen en één vrouw). Bij dit onderzoek zijn alleen mannenverblijfplaatsen aangetroffen van één en soms twee dieren. In totaal zijn op elf locaties kleine mannenverblijfplaatsen van laatvlieger vastgesteld, negen in Waldeck (Den Haag) en twee in Wateringen (buiten Den Haag).

Beoordeling uitgevoerde onderzoeken

Beoordeling van het modelmatige onderzoek

Het geschiktheidsmodel wordt in het SMP gebruikt, als alternatief op een fysieke quickscan, om een inschatting te maken van de potenties van buurten en gebouwen voor de SMP-soorten en deze in beeld te brengen. Op basis van het geschiktheidsmodel worden er geen conclusies getrokken over de daadwerkelijke aan- of afwezigheid van soorten en functies. Op basis van het geschiktheidsmodel wordt een gebouw ingedeeld in drie geschiktheidscategorieën voor diverse functies van vleermuizen (als soortgroep), de huismus, de gierzwaluw, de spreeuw of de huiszwaluw in de gebouwen. De potentiële geschiktheid van de gebouwen voor vleermuizen zijn niet per soort, maar als soortgroep ingeschat. De benaming van deze drie categorieën is in het SMP inconsistent, maar komen neer op:

1. minder geschikt: in het SMP 'ongeschikt' of 'niet geschikt' genoemd;
2. matig geschikt: in het SMP ook wel 'middelhoog geschikt', 'middelhoog potentieel' of 'matig potentieel' genoemd. In de uitvoeringsplannen zijn matig geschikte gebouwen in dezelfde categorie als hoog geschikt geplaatst onder de noemer 'geschikt', echter op andere locaties in het SMP worden gebouwen uit deze categorie ook wel in dezelfde categorie geplaatst als de 'ongeschikte' gebouwen;
3. hoog geschikt: in de uitvoering ook wel in dezelfde categorie als matig geschikt geplaatst onder de noemer 'geschikt'.

Naast de inconsistentie in de benaming van de drie (of twee) categorieën van geschiktheid impliceert de benamingen van een gebouw als 'ongeschikt' of 'niet geschikt', dat het uitsluiten van aanwezigheid van een functie een mogelijkheid is. Het uitsluiten van een functie in een gebouw op basis van een model is niet mogelijk. Om verwarring en onduidelijkheid in de uitvoeringsfase van het SMP te voorkomen is voorschrift 20 opgenomen. Hierin staan de volgende voorwaarden benoemd:

- op basis van het model kan een gebouw of locatie niet de benaming 'ongeschikt' of 'niet geschikt' krijgen. Deze term dient in het SMP en alle bijbehorende documenten (EWP's) geïnterpreteerd en gelezen te worden als de term 'minder geschikt';
- bij de uitvoering van het SMP (SMP Deel 1) zijn de categorieën 'matig geschikt' en 'hoog geschikt' eender. Dit wordt voor de beoordeling van het SMP als het uitgangspunt gebruikt. Gebouwen uit beide categorieën krijgen daarmee hetzelfde maatregelenpakket. Hiermee is er momenteel geen duidelijk onderscheidt tussen de twee categorieën. Derhalve dienen deze twee categorieën, in het SMP en alle bijbehorende documenten, geïnterpreteerd en gelezen te worden als 'geschikt';
- hiermee blijven als mogelijk resultaten van het model twee categorieën gebouwen over: 'minder geschikt' en 'geschikt'.

De uitkomsten van het geschiktheidsmodel zijn gevalideerd met behulp van de gegevens uit de protocolonderzoeken. Op basis van deze validatie heeft Arcadis een betrouwbaarheidsscore berekend voor het model. Hoe deze validatie heeft plaatsgevonden en de onderbouwing ervan is niet aangeleverd. Hierdoor zijn deze gegevens en de betrouwbaarheid van het model niet toetsbaar. Om deze reden wordt bij de verdere beoordeling van het SMP en het gebruik van het geschiktheidsmodel voor het SMP uitgegaan van een onbekende betrouwbaarheid van het geschiktheidsmodel en niet van de door de aanvrager aangeleverde betrouwbaarheidsgegevens.

De uitkomsten van het model worden in het SMP gebruikt als input om de mitigatietaakstelling te bepalen. Gebouwen die matig of hoog geschikt zijn, en dus onder de nieuwe indeling 'geschikt' vallen, krijgen een hoge mitigatietaakstelling en gebouwen die conform het model ongeschikt zijn, en dus onder de nieuwe indeling 'minder

geschikt' vallen, krijgen een lage mitigatietaakstelling. Een beoordeling van deze mitigatietaakstelling, en de wijze van het bepalen van deze mitigatietaakstelling, volgt onder de beoordeling van de maatregelen.

Tot slot wordt het model gebruikt om te bepalen of er een groene mitigatietaakstelling aan de orde is binnen een project. Met het model is door middel van de methodiek NDVI inzichtelijk gemaakt waar er een 'groentekort' aanwezig is. Op deze locaties geldt een groene mitigatietaak voor het betreffende project. Deze groene taakstelling is alleen van toepassing als een project in een risicogebied gelegen is. Een beoordeling van de groene mitigatietaakstelling, en de wijze van het bepalen van deze mitigatietaakstelling, volgt onder de beoordeling van de maatregelen.

Beoordeling gemeentedeekkende onderzoeken

Vleermuisonderzoek

Het gemeentedeekkend onderzoek voor vleermuizen heeft zich gericht op onderzoek naar de aanwezigheid van kraam- en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis. Wegens de specifieke onderzoeksvraag die aan het betreffende onderzoeksbureau gesteld is en de onderzoeksmethodiek, zijn waargenomen gedragingen en verblijfplaatsen anders dan kraam- of massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis tijdens de veldbezoeken niet structureel ingevoerd. Andere waarnemingen dan die betrekking hebben op de onderzoeksdoelen (in kaart brengen van kraam- en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis) worden daarom, in de bij het SMP aangeleverde onderzoeksrapportages voor vleermuizen, ook niet behandeld.

Naast het gemeentedeekkende onderzoek voor vleermuizen zijn in specifieke geselecteerde delen van Den Haag verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de aanwezigheid van (kraam)verblijfplaatsen van kleine dwergvleermuis en laatvlieger. Deze zijn in het SMP deel 2 niet beschreven in Hoofdstuk 2, Onderzoek naar gebouwbewonende soorten, maar in Hoofdstuk 3, Resultaten onderzoek soorten.

Bij de beoordeling van de aangeleverde onderzoeksrapporten zijn de volgende punten gesignaleerd:

- de onderzoeksinspanning die is geleverd voor het in beeld brengen van de kraam- en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis is lager dan gebruikelijk bij gebiedsdekkend SMP-onderzoek;
- de methodiekbeschrijving in de bijgeleverde onderzoeksrapporten komt niet overeen met de onderzoeksmethodiek voor vleermuisonderzoek zoals deze is beschreven in het SMP Deel 2. In het SMP wordt geen onderbouwing gegeven van de afwijkende onderzoeksmethodieken in de onderzoeksrapportages. Zo zijn in de onderzoeksrapporten onder andere de volgende afwijkingen geconstateerd op de beschreven methodiek in het SMP:
 - o onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis 2021, 2023 en 2024: In 2021 en 2023 meerdere deelgebieden zijn twee avondronden uitgevoerd in plaats van een avond- en een ochtendronde. In 2024 zijn alleen maar avondronden (twee per deelgebied) uitgevoerd in alle deelgebieden;
 - o onderzoek massawinterverblijfplaatsen in 2021: In het onderzoeksrapport staan geen tijden waarop de onderzoeken zijn uitgevoerd, alleen de data van bezoeken worden benoemd;
 - o onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis 2022: Diverse bezoeken wijken af. In sommige deelgebieden is maar één bezoek gebracht in plaats van twee en sommige bezoeken zijn rond middernacht uitgevoerd in plaats van in de vroege ochtend tot zonsopkomst;
 - o volgens de beschrijving in het SMP deel 2 zijn in 2009-2011 de aanwezige paarterritoria van vleermuizen in Den Haag onderzocht. In het rapport waarnaar verwezen wordt staat de volgende beschrijving: *"Het doel van dit onderzoek was om het voorkomen van vleermuizen in het hele stedelijke gebied van Den Haag, Rijswijk en Voorburg-Leidschendam in kaart te brengen. Hiertoe zijn zowel de foerageerplaatsen, de vliegroutes als de kraamkolonies (met uitzondering van gewone dwergvleermuis) onderzocht"*. Het

onderzoek heeft plaatsgevonden in het voorjaar en zomer en niet in het najaar (paarseizoen). Hieruit wordt geconcludeerd dat de paarterritoria niet zijn onderzocht, in tegenstelling tot de tekst in het SMP;

- in het SMP wordt beschreven dat bij het uitvoeren van de vleermuisonderzoeken rekening is gehouden met wijzigingen in het Vleermuisprotocol 2021, waaronder de aanpassingen ten bate van de meervleermuis, de afwijkende onderzoekstijden voor de gewone grootoorvleermuis en aanvullende bezoeken voor de tweekleurige vleermuis in oktober tot december. Bij toetsing van de bijgeleverde onderzoeksrapporten blijkt dat hier in de praktijk geen rekening mee gehouden is en/of dat deze bezoeken niet zijn uitgevoerd. In de onderzoeksrapporten wordt hier geen melding van gemaakt;
- er zijn geen uitvliegtellingen gedaan van aangetroffen kraamverblijfplaatsen. Als gevolg zijn wel locaties en verspreidingen van kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis bekend, maar is niet bekend hoe groot de kraamgroepen en -kolonies zijn;
- tijdens het beoordelen van de aanvraag op 22 januari 2026 zijn nog niet alle gegevens en data, van de onderzoeken die ten grondslag liggen voor het SMP, verwerkt in de GIS-viewer;
- het maken van een inschatting van het aantal individuen van de gewone dwergvleermuis in een massawinterverblijfplaats is niet mogelijk (zie ook: het Kennisdocument gewone dwergvleermuis van BIJ12);
- in het SMP wordt aangegeven dat geen onderzoek gedaan is naar paarverblijfplaatsen en -territoria van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis, omdat deze gebiedsdekkend zijn onderzocht door de Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland (hierna: ZWG-ZH) in 2009-2011. Echter in het betreffende onderzoeksrapport staat: *“Het doel van dit onderzoek was om het voorkomen van vleermuizen in het hele stedelijke gebied van Den Haag-Rijswijk-Voorburg-Leidschendam in kaart te brengen. Hiertoe zijn zowel de foerageerplaatsen, de vliegroutes als de kraamkolonies (met uitzondering van gewone dwergvleermuis) onderzocht. Hiermee is onder meer de betekenis en de rol van de ecologische structuur in Den Haag voor vleermuizen in beeld gebracht”*. Conform de informatie en data van het onderzoeksrapport zijn geen paarverblijfplaatsen of -territoria van vleermuizen onderzocht en in beeld gebracht. Vanwege het ontbreken van enige andere informatie waaruit blijkt dat de paarverblijfplaatsen en -territoria van vleermuizen wel onderzocht zijn, is bij de beoordeling van het SMP ervan uitgegaan dat deze informatie niet voorhanden is en dat dit onderzoek niet is uitgevoerd;
- in het SMP wordt vervolgens beschreven: *“Aangezien dit onderzoek (redactie: ZWG-ZH 2009-2011) verouderd is zullen de clusters en relatieve aantallen paarterritoria, binnen het de reikwijdte van het SMP, alsnog gebiedsdekkend onderzocht worden voorafgaand aan de start van de werkzaamheden (in een salderingsgebied), conform de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden. Op deze manier worden de clusters van paarterritoria in kaart gebracht. Dat geeft ook informatie over andere functies of gebiedsgebruik door de soort. Tot dit onderzoek is uitgevoerd, worden de wijken met bijzondere verblijven of relatief hoge aantallen verblijfplaatsen van vleermuizen (zie Figuur 6-6) gezien als risicogebieden voor clusters van paarterritoria”*;
- kennis over de aanwezigheid en verspreiding van de soort ruige dwergvleermuis in het SMP is gebaseerd op uitgevoerde protocolonderzoeken van de woningcorporaties. Deze onderzoeken zijn uitgevoerd bij complexen en gebouwen waar ingrepen ruimtelijke ingrepen gepland waren en, naar verwachting, grotendeels ook reeds uitgevoerd of in uitvoering. Het is niet bekend in hoeverre de resultaten van deze onderzoeken daadwerkelijk representatief zijn voor de verspreiding en aanwezigheid van kleine verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis in Den Haag;
- op basis van het zenderen van laatvliegers en telemetrieonderzoek is vastgesteld dat in een aantal salderingsgebieden in het SMP-gebied kleine (mannen)verblijfplaatsen van laatvlieger aanwezig zijn. Kraamverblijfplaatsen zijn niet vastgesteld. Wel is aangetoond dat er een relatie is tussen (een deel van) de laatvliegers in Den Haag en kolonies die kraamverblijfplaatsen hebben in de naastgelegen kernen Wateringen en Leidschendam.

Door de oudere onderzoeken die zijn uitgevoerd om de belangrijke vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen in beeld te brengen is tevens een goed beeld verkregen van de belangrijke groen/blauwe structuren in Den Haag die door vleermuizen gebruikt worden. De onderzoeken zijn relatief oud, maar vanwege de geringe

wijzingen aan de ligging van de groenstructuren wordt aangenomen dat deze nog representatief zijn voor het algemene gebruik van de structuren door vleermuizen binnen de gemeente Den Haag.

Overige functies en soorten zijn slechts beperkt in beeld. Dit betreffen met name de relatieve dichtheden van paarterritoria van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. De aanwezigheid van deze functies van deze soorten zijn hoofdzakelijk gebaseerd op uitgevoerd protocolonderzoek in opdracht van de woningcorporaties. Echter zijn deze onderzoeken uitgevoerd vanwege geplande ingrepen, renovaties en in sommige gevallen sloop- en nieuwbouw. Deze onderzoeken zijn gebruikt om reguliere ontheffingen dan wel omgevingsvergunningen aan te vragen voor het uitvoeren van werkzaamheden. De verwachting is dan ook dat deze ingrepen inmiddels uitgevoerd zijn en de betreffende functies verstoord, beschadigd of vernietigd zijn. Het is niet bekend of de aanwezige functies na uitvoering van de ingreep, op locatie of in de buurt, aanwezig zijn gebleven, verhuisd of verdwenen zijn en of er mitigatie heeft plaatsgevonden. In het SMP wordt ook niet onderbouwd op welke wijze hier rekening mee gehouden wordt. Onderstaand wordt per soort beoordeeld in hoeverre bovenstaande punten effecten hebben op de beoordeling van de aanvraag.

Gewone dwergvleermuis

Op basis van de bij de aanvraag aangeleverde informatie blijkt dat de verspreiding van kraam- en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis voldoende in beeld is. Door het uitgevoerde gebiedsdekkende vleermuisonderzoek in de periode 2021-2025 zijn de (globale) locaties van deze kwetsbare verblijfplaatsen voldoende in beeld gebracht. Vanwege het natuurlijke verhuisgedrag van kraamgroepen van gewone dwergvleermuizen is dit tevens voldoende bij een gebiedsgerichte aanpak. De exacte locaties van kraamverblijfplaatsen zijn immers momentopnamen. Kraamgroepen maken gebruik van een netwerk van meerdere kraamverblijfplaatsen, vaak binnen een buurt en bepaald gebied. Op basis van de verkregen informatie is inzichtelijk in welke buurten deze kraamgroepen zich bevinden. Echter kan er niet vanuit gegaan worden dat de aangetroffen kraamverblijfplaatsen zich altijd op dezelfde locatie bevinden. De informatie is wel voldoende om risicogebieden aan te wijzen voor de bescherming van deze kwetsbare functies.

Er is echter geen beeld van de omvang van de kraamgroepen en kraamkolonies, doordat er geen uitvliegtellingen hebben plaatsgevonden. Deze informatie is relevant om het belang van een verblijfplaats voor de lokale populatie in te kunnen schatten, een inschatting te kunnen maken van de lokale populatie en als uitgangspunt voor de monitoring te gebruiken. Een doel van de monitoring is niet alleen het vaststellen of een functie aanwezig is gebleven, maar ook of de groep die gebruikmaakt van de functie (of combinatie van meerdere functies) in aantallen gelijk blijft, daalt of stijgt. Om te borgen dat er op korte termijn beeld komt van de omvang van de kraamgroepen en -kolonies, waarmee deze aspecten bepaald kunnen worden, is in voorschrift 22 opgenomen dat alle bekende kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis binnen twee jaar geteld worden op het aantal aanwezige individuen. Hierbij dient aan de volgende voorwaarden voldaan te worden:

- uitvliegtellingen vinden plaats in de avond, conform de richtlijnen van het meest recente Vleermuisprotocol;
- binnen een salderingsgebied mogen geen werkzaamheden uitgevoerd worden, vóórdat eventueel aanwezige kraamverblijfplaatsen geteld zijn op aantallen dieren;
- de tellingen worden verwerkt in de salderingsboekhouding en in de monitoringsrapporten van het SMP Den Haag. Hierbij wordt tevens een inschatting gemaakt van de aanwezige populatie gewone dwergvleermuis binnen het SMP-gebied;
- de uitvliegtellingen, van alle kraamverblijfplaatsen, zijn onderdeel van de monitoringsverplichting. Ten behoeve van de evaluatie van het SMP worden alle bekende kraamverblijfplaatsen minimaal nog eenmaal geteld. Dit houdt in tijdens de geldigheidsduur van deze ontheffing, alle kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis minimaal tweemaal geteld worden. Eenmaal in de eerste twee jaar van de ontheffing en eenmaal in de laatste drie jaar van de ontheffingsperiode.

Op basis van de aangeleverde informatie is onvoldoende bekend over de verspreiding en relatieve dichtheid van de gewone dwergvleermuis. Paarterritoria van de gewone dwergvleermuis bevinden zich vaak in clusters, waarbij binnen bepaalde gebieden een hoge dichtheid is aan paarterritoria en in andere gebieden een veel lagere. Kennis van de verspreiding van deze clusters is belangrijk om de lokale populatie als geheel te kunnen beschermen. Hiervoor is het niet noodzakelijk om iedere individuele paarverblijfplaats in beeld te hebben, wel is het van belang om te weten waar de clusters zich bevinden en wat de relatieve aantallen zijn van deze clusters. De verstoring, beschadiging of het verlies van een individuele paarverblijfplaats is niet van invloed op de lokale staat van instandhouding, echter kan de verstoring, beschadiging of het verlies van een cluster van paarterritoria wel van invloed zijn op de lokale staat van instandhouding. Daarnaast bevinden deze clusters zich vaak in de buurt van kraamgroepen van vrouwtjes of nabij belangrijk vliegroutes. Informatie over deze clusters geven daarmee ook informatie over andere functies en gebiedsgebruik door de gewone dwergvleermuis. De aantasting van één of enkele paarverblijfplaatsen van deze soorten is niet van grote invloed op de lokale populatie, maar op termijn is wel inzicht in deze bolwerken van clusters nodig om de lokale populatie duurzaam te beschermen. Hiervoor zijn in voorschrift 23 en 41 voorwaarden opgenomen om deze paarterritoria van de gewone dwergvleermuis (en ruige dwergvleermuis) binnen afzienbare tijd in beeld te brengen. In tegenstelling tot wat in het SMP beschreven staat kunnen werkzaamheden wel aanvangen voor dit onderzoek in het betreffende salderingsgebieden volledig gereed is. Dit onder de volgende voorwaarden:

- binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing dienen de clusters en relatieve aantallen paarterritoria van gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis in de risicogebieden voor dwergvleermuizen in beeld gebracht te zijn;
- het in beeld brengen van de clusters en relatieve aantallen paarterritoria van gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis, dekkend voor het gehele SMP-gebied, maakt onderdeel uit van de monitoring;
- het onderzoek moet worden uitgevoerd conform de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden¹⁵ voor paarterritoria.

Ruige dwergvleermuis

Voor het SMP is geen gericht onderzoek uitgevoerd naar de verspreiding en functies van de ruige dwergvleermuis. Alle gebruikte data is afkomstig van de protocolonderzoeken, oude onderzoeksrapporten van de ZWG-ZH, waarnemingen uit de NDFF en op basis van 'bijvangst' tijdens het gemeentedekkend onderzoek naar kraam- en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis.

Vanwege de zeldzaamheid van kraamverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis in Nederland, staat de inspanning van het uitvoeren van (uitvoerig) onderzoek naar deze functie binnen een SMP niet in verhouding tot de kans dat deze daadwerkelijk aanwezig is. Daarnaast, hoewel de ecologie van de ruige dwergvleermuis wezenlijk verschilt van die van de gewone dwergvleermuis, is het aannemelijk dat de mogelijke kans op aanwezigheid van een kraamverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis tijdens het uitgevoerde onderzoek naar functies van de gewone dwergvleermuis opgevallen was, door de aanwezigheid van grote aantallen van deze soort.

Echter, net als bij de gewone dwergvleermuis, is het in beeld hebben van clusters van paarterritoria wel belangrijk voor de bescherming van de soort. Ook bij de ruige dwergvleermuis bevinden de paarterritoria zich vaak in clusters op plekken waar het aannemelijk is dat veel vrouwtjes langskomen, bijvoorbeeld op migratieroutes. Hiervoor zijn in voorschrift 23 en 41 voorwaarden opgenomen om deze paarterritoria van de ruige dwergvleermuis binnen afzienbare tijd in beeld te brengen. Aan dit voorschrift zijn dezelfde voorwaarden verbonden als bij de gewone dwergvleermuis.

¹⁵ http://netwerkgroenebureaus.nl/download/Richtlijn_Vleermuisonderzoek_Grote_Gebieden_jan_2024.pdf.
ODH1641020

Laatvlieger

Met betrekking tot de laatvlieger is met de combinatie van de onderzoeken van de ZWG-ZH (2015-2017) en de daaruit volgende meer gerichte onderzoeken naar verblijfplaatsen van laatvlieger voldoende onderbouwd dat, op dit moment, naar verwachting geen kraamverblijfplaats van de laatvlieger aanwezig is binnen het SMP gebied. Wel zijn in verschillende salderingsgebieden diverse mannenverblijfplaatsen aanwezig en maken delen van het SMP-gebied deel uit van het leefgebied van kraamkolonies van laatvlieger die kraamverblijfplaatsen hebben in aangrenzende gemeenten. De laatvlieger is een soort die met regelmaat verhuist en waarvan de (kraam) verblijfplaatsen vaak moeilijk te vinden zijn. Binnen de salderingsgebieden waar hogere dichtheden laatvlieger en verblijfplaatsen van laatvlieger bekend zijn moet, middels maatregelen en monitoring, rekening gehouden worden met de aanwezigheid van deze kwetsbare soort in bebouwing en op termijn de mogelijke vestiging van een kraamverblijfplaats. Dit zal verder onderbouwd en beoordeeld worden in de beoordeling van de maatregelen onder het SMP en de monitoring van het SMP.

Gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, meervleermuis en tweekleurige vleermuis

Er zijn, specifiek voor het SMP, geen gerichte onderzoeken uitgevoerd naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en meervleermuis in de bebouwing van het SMP gebied. Echter op basis van de aangeleverde data, onderzoeks- en monitoringsrapporten is het voldoende aannemelijk gemaakt dat van deze soorten naar verwachting geen grote (kwetsbare) verblijfplaatsen aanwezig zijn in de bebouwing in het SMP gebied. Uitzondering hierop betreffen de gebouwen die in het SMP onder maatwerk vallen (onder andere: kerken en vergelijkbare gebouwen met kap met (open) balkenstructuur en monumentale panden). Voordat werkzaamheden uitgevoerd worden in dit type gebouwen, dient aanwezigheid van een functie van de SMP-soorten in het gebouw voorafgaand aan de werkzaamheden onderzocht te worden (zie voorschrift 19). Op basis van het sporadische voorkomen van deze soorten in de bebouwde gebieden van het SMP en de afwezigheid van tekenen dat binnen de bebouwing in het SMP-gebied slechts incidenteel (kleine) verblijfplaatsen aanwezig zijn is het niet redelijk en praktisch uitvoerbaar om het gehele SMP-gebied op voorhand te onderzoeken op aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soorten. Dit is voor de bescherming van de soorten tevens niet noodzakelijk. Door verhuisgedrag is het vaststellen van locaties van kleine verblijfplaatsen slechts een momentopname. Door het nemen van standaard maatregelen ter bescherming van soorten en het uitvoeren van monitoring tijdens de loop van het SMP worden de populaties van deze soorten voldoende beschermd.

Conclusie vleermuizen algemeen

Op basis van de aangeleverde informatie concluderen wij dat er voldoende beeld is verkregen van de aanwezigheid en verspreiding van de belangrijkste functies en netwerken van de vleermuissoorten binnen het SMP-gebied. Met deze verkregen kennis is het mogelijk om de risicogebieden aan te wijzen en de uit te voeren maatregelen bij werkzaamheden af te stemmen op de lokale situatie en risico's. Er is nog wel aanvullende informatie over de lokale populaties nodig voor de verdere uitwerking van maatwerk bij kwetsbare functies, om zicht te krijgen op het verhuisgedrag en de omvang van kraamgroepen- en kolonies in de salderingsgebieden. Deze informatie is ook van belang voor de monitoring. Ter borging van de staat van instandhouding van de vleermuissoorten van het SMP zijn daarom in de voorschriften 22, 23, 24 en 31 aanvullende voorwaarden en onderzoeken opgenomen die tijdens de uitvoer van het SMP uitgevoerd moeten worden. In voorschrift 26 en 35 zijn randvoorwaarden benoemd waar de rapportage en onderzoeken aan moeten voldoen.

Gierzwaluwonderzoek Den Haag

In het SMP Deel 2 (paragraaf 2.3.2) staat beschreven dat de gemeente Den Haag in 2017-2018 actief heeft samengewerkt met de Haagse Vogel Bescherming (hierna: HVB) om de gierzwaluwen in Den Haag in kaart te brengen. In het SMP Den Haag en de daarbij behorende documenten is geen rapport of andere vorm van documentatie van dit onderzoek terug te vinden. Het is niet bekend wat dit onderzoek ingehouden heeft of wat de resultaten hiervan waren.

Op basis van dit onderzoek heeft de gemeente tien belangrijke wijken geïdentificeerd voor de gierzwaluw, die door de gemeente beschouwd worden als een goede afspiegeling van de gierzwaluwpopulatie in de stad. Het is niet bekend waarom voor deze tien wijken gekozen is of waarom deze wijken een goede afspiegeling zijn voor de stad. In het SMP Den Haag en de bij het SMP behorende documenten is geen verdere toelichting of onderbouwing gegeven van deze keuze.

Vanaf 2023 worden gebieden die in het SMP 'witte gebieden' genoemd worden onderzocht op aanwezigheid van gierzwaluwen. In het SMP staat beschreven dat witte gebieden buurten zijn waar geen waarnemingen bekend zijn van de gierzwaluw. Het is niet bekend op welke wijze deze 'witte gebieden' zijn vastgesteld en of, in hoeverre en volgens welke methode, andere gebieden, waar wel waarnemingen bekend zijn van gierzwaluwen, onderzocht zijn.

In het SMP deel 2, paragraaf 2.3.2 staat dat het gierzwaluwonderzoek conform het gebiedenprotocol voor gierzwaluwen (2023) is uitgevoerd. De in het SMP beschreven methode is echter niet conform dit gebiedenprotocol uitgevoerd. Er wordt in het SMP geen onderbouwing gegeven van de interpretatie van de resultaten en conclusies voor het SMP naar aanleiding van het afwijken van het gebiedenprotocol voor gierzwaluw.

Conform het SMP Deel 2, paragraaf 2.3.2 staat beschreven dat het gierzwaluwonderzoek in de jaren 2023-2026 gebiedsdekkend is. Echter staat in dezelfde tabel een regel lager beschreven dat alleen de 'witte gebieden' onderzocht worden. Omdat het niet bekend is wat de 'witte gebieden' precies zijn en hoe de andere gebieden onderzocht zijn, is het, op basis van de informatie van het SMP, niet te beoordelen in hoeverre het onderzoek inderdaad gebiedsdekkend is en in hoeverre met deze onderzoeken een volledig beeld gekregen is of nog wordt gekregen van de aanwezige gierzwaluwpopulatie in Den Haag.

Op 19 januari 2026 heeft de gemeente Den Haag een laatste onderzoeksrapport aangeleverd. Dit betreft het rapport '*Gierzwaluwonderzoek, in het kader van het SoortenManagementPlan Den Haag, 2025*¹⁶'. Uit dit rapport blijkt dat in het voorjaar van 2025 een groot deel van het nog niet onderzochte deel van Den Haag wel degelijk gebiedsdekkend onderzocht is op de aanwezigheid van gierzwaluwnesten. Dit onderzoek of het rapport wordt niet genoemd in het SMP. Het onderzoek in 2025 betreft een verkennend onderzoek bestaande uit één avondronde per salderingsgebied in de periode 16 juni 2025 tot en met 7 juli 2025. Tijdens het onderzoek zijn nesten, nestindicerend gedrag en laagvliegende individuen geïnventariseerd. Dit onderzoek is ten tijde van de beoordeling van het SMP (22 januari 2026) nog niet verwerkt in de GIS-viewer.

Op basis van de informatie zoals beschreven in het SMP in combinatie met de later aangeleverde informatie van de gemeente Den Haag is bepaald dat het grootste deel van Den Haag verkennend is onderzocht op aanwezigheid van bolwerken van de gierzwaluw. Alleen een deel van het centrum van Den Haag is, in de periode 2023-2025, niet onderzocht. Om te borgen dat de staat van instandhouding van de gierzwaluw niet in het geding komt, zijn aan deze ontheffing de volgende randvoorwaarden verbonden (voorschrift 25, 26 en 31):

- in de GIS-viewer, zoals geraadpleegd op 22 januari 2026, zijn niet alle op gierzwaluwen onderzochte gebieden weergegeven. De GIS-viewer dient voor aanvang van werkzaamheden onder deze ontheffing geactualiseerd te worden op basis van de meest recente data;
- werkzaamheden kunnen onder deze ontheffing alleen aanvangen als in het betreffende salderingsgebied in de periode 2023-2025 ten minste een verkennend gebiedsdekkend onderzoek heeft plaatsgevonden op aanwezigheid van de gierzwaluw. Ten tijde van de beoordeling is alleen het centrum gebied van Den Haag nog niet verkennend onderzocht;
- salderingsgebieden die in de periode 2023-2025 niet (dekkend) zijn onderzocht, dienen in het jaar 2026 te worden onderzocht op aanwezigheid van nestplaatsen van gierzwaluw. Dit onderzoek dient te worden

¹⁶ Ecologisch, oktober 2025
ODH1641020

uitgevoerd conform de eisen voor verkennend onderzoek, zoals beschreven in de meest recente versie van het Gebiedenprotocol Gierzwaluw¹⁷;

- binnen twee jaar na bekendmaking van deze ontheffing dienen de risicogebieden voor de gierzwaluw en de salderingsgebieden met, volgens figuur 6-5 in het SMP deel 2, één tot tien nesten, volledig conform de eisen voor gebiedsdekkend onderzoek als beschreven in het Gebiedenprotocol Gierzwaluw onderzocht te zijn. Hierbij hoeft alleen het verdiepend onderzoek uitgevoerd te worden.

Huismusonderzoek Den Haag

De huismussenpopulatie van Den Haag wordt al sinds jaar en dag gemonitord door de Haagse vogelbescherming. De onderzoekswijze waarop dit gebeurt wijkt af van de gangbare methoden, maar op basis van de aangeleverde informatie en de lange doorlooptijd van deze monitoring is het inzicht in de aanwezige populaties huismussen voldoende voor een gedegen gebiedsgerichte bescherming en monitoring van de huismus in het SMP-gebied.

Verspreiding van spreeuw in Den Haag

In het SMP staat beschreven dat de dichtheid van broedgevallen van de spreeuw in Den Haag laag is, ondanks dat de soort relatief veel wordt waargenomen in Den Haag. Deze data is afkomstig uit de NDFF en de protocolonderzoeken die zijn uitgevoerd in opdracht van de woningcorporaties. Mogelijk impliceert dit dat er meer nestlocaties aanwezig zijn dan opgenomen in de databank.

De spreeuw betreft een categorie 5-soort die profiteert van de standaardmaatregelen die genomen worden voor vogels in bebouwing. Met de verkregen data is de verspreiding van de soort in het SMP-gebied in beeld. Gezien de ecologie van de soort en de opbouw van het SMP met een standaard mitigatiepakket is dit voldoende om de lokale populatie op gebiedsniveau te beschermen.

Beoordeling toepassing protocolonderzoeken

Data van de uitgevoerde protocolonderzoeken worden in het SMP alleen gebruikt als aanvullende achtergrondinformatie. Er worden geen conclusies op gebaseerd. In het SMP staat beschreven dat de resultaten uit deze onderzoeken ook gebruikt zijn voor de validatie van het geschiktheidsmodel. De onderbouwing en toelichting van de validatie is echter niet navolgbaar en onvolledig aangeleverd bij de aanvraag van de ontheffing en is daardoor niet te beoordelen. Om deze reden wordt deze validatie buiten beschouwing gelaten en wordt de betrouwbaarheid van het geschiktheidsmodel voor de beoordeling van het SMP in Den Haag als 'onbekend' beschouwd.

Beschrijving effecten op aanwezige soorten

De resultaten van de uitgevoerde onderzoeken en verkregen data zijn met behulp van GIS over het woningbezit van de woningcorporaties gelegd. Hierdoor is in het SMP inzichtelijk gemaakt waar overlap is van onderzochte gebieden, functies, woningbezit, fasering en de verduurzamingsopgave. Naast de specifieke functies zijn in het SMP ook zogenaamde hotspotkaarten gemaakt. Dit zijn kaarten waarin de hoogste dichtheid aan waarnemingen van soorten is vergeleken met de verduurzamingsopgave van de woningcorporaties. Met behulp van deze hotspotkaarten zijn aandachtsgebieden voor de verduurzaming beschikbaar. In het SMP Deel 2, hoofdstuk 3 zijn de volgende kaarten opgenomen:

- bekende kraamkolonies in relatie tot woningbezit (gewone dwergvleermuis);
- bekende massawinterverblijfplaatsen versus woningbezit (gewone dwergvleermuis);
- bekende balts- en paarverblijfplaatsen versus woningbezit (gewone dwergvleermuis);
- bekende verblijfplaatsen in relatie tot het woningbezit (ruige dwergvleermuis);
- verspreiding van de soort in relatie tot woningbezit (laatvlieger, meervleermuis, gierzwaluw, huismus, spreeuw);

¹⁷ [Rap_2023-105_Gebiedenprotocol-gierzwaluw-S2023-113_LR.pdf](#).

- populatieomvang per wijk (CBS) in de gemeente Den Haag (gewone dwergvleermuis, gierzwaluw, huismus);
- dichtheid berekend als aantal dieren/nesten per verblijf/aantal gebouwen (gewone dwergvleermuis en gierzwaluw);
- waarnemingen van de gewone grootoorvleermuis in relatie tot woningbezit;
- hotspotkaart van verblijfplaatsen in relatie tot geschiktheid woningbezit SMP Den Haag (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, gierzwaluw, huismus, spreeuw);
- hotspotkaart van overige waarnemingen in relatie tot geschiktheid van gebouwen (gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, gierzwaluw, huismus, spreeuw).

In het SMP zijn op basis van het aantal waarnemingen risicokaarten opgenomen voor de dwergvleermuizen, de gierzwaluw en de huismus. Deze risicokaarten zijn ook opgenomen in de GIS-viewer. In deze risicogebieden zijn extra maatregelen en een hoge mitigatietoetsstelling van toepassing om negatieve effecten van de verduurzaming op de soorten te voorkomen. In §4.2.3.1 van het SMP Deel 1 staat beschreven welke stappen genomen moeten worden bij projecten binnen de risicogebieden. Conform het SMP betreffen de risicogebieden:

- huismus: tien salderingsgebieden met tien of meer nesten of meer dan 100 waarnemingen;
- gierzwaluw: drie salderingsgebieden met meer dan tien nesten en elf waarnemingen of meer;
- dwergvleermuizen: acht salderingsgebieden met vijf of meer bijzondere verblijfplaatsen of elf of meer waarnemingen.

In hoofdstuk 6 van het SMP Deel 2 worden de effecten van de voorgenomen werkzaamheden op de soorten verder uitgewerkt. Voor de verschillende soorten en de werkzaamheden die onder het SMP vallen is in beeld gebracht hoe zwaar de effecten van de betreffende ingrepen (kunnen) zijn op de soorten. Hierbij zijn de effecten ingedeeld in rood (conflict bij uitvoering), oranje (mogelijk conflict bij uitvoering) en groen (geen conflict). Op basis van tabel 22 in paragraaf 6.2.1 van het SMP Deel 2 zijn er geen ingrepen waarbij geen conflicten worden verwacht bij aanwezigheid van de soorten.

Beoordeling effecten

Voor het SMP zijn, voor een deel van de SMP-soorten, risico- en hotspotkaarten gemaakt waarop de verblijfplaatsen (in het algemeen) en verspreiding van de betreffende soorten in het SMP-gebied inzichtelijk gemaakt worden. Eén of beide van deze risico- of hotspotkaarten zijn van alle SMP-soorten beschikbaar, behalve van de meervleermuis en de tweekleurige vleermuis. Vanwege het zeer lage aantal waarnemingen van de meervleermuis en tweekleurige vleermuis binnen het SMP-gebied is het niet mogelijk om voor deze soorten hotspotkaarten te maken.

De risicokaarten van huismus, gierzwaluw en dwergvleermuizen zijn opgenomen in de GIS-viewer. Met deze kaarten is er voor de woningcorporaties een goed inzicht in welke salderingsgebieden er een hoge kans is op conflicten met één of meer van de beschermde SMP-soorten en/of kwetsbare functies. Er zijn echter nog enkele onzekerheden in de risicokaarten. Om deze reden zijn in voorschrift 27 aanvullende eisen gesteld aan de risicokaarten. Deze omvatten:

- op basis van de legenda van de GIS-viewer is niet duidelijk welke salderingsgebieden nu de risicogebieden zijn. De legenda in de GIS-viewer wordt aangepast zodat op basis van de legenda per soort in één oogopslag duidelijk is of er sprake is van een risicogebied;
- in de GIS-viewer wordt een risicokaart voor laatvlieger toegevoegd (zie voorschrift 24);
- ontbrekende data wordt verwerkt in de GIS-viewer;
- de onderzoeksinspanning is voor alle vleermuissoorten en de gierzwaluw relatief laag geweest. Dit heeft als gevolg dat de verspreiding van de soorten wel in zicht is en er een beeld is van de salderingsgebieden met (hoog risico) op kwetsbare functie, maar dat het zeer aannemelijk is dat het aantal aangetroffen verblijf- en nestplaatsen een onderschatting betreft. Om deze reden wordt de definitie van risicogebied aangepast:

- alle salderingsgebieden waarin één of meer kraam- of massawinterverblijfplaats van een vleermuissoort aanwezig is, en/of meer dan tien waarnemingen van de soort geregistreerd zijn en/of alle salderingsgebieden die zijn gelegen binnen 200 meter van een kraam- en/of massawinterverblijfplaats worden aangemerkt als risicogebied;
- voor de gierzwaluw zijn alle salderingsgebieden waarin vijf of meer nesten aanwezig zijn en/of meer dan tien waarnemingen of meer een risicogebied;
- voor de huismus zijn alle salderingsgebieden met tien of meer nesten en/of meer dan 100 waarnemingen of meer een risicogebied;
- indien de risicogebieden naar aanleiding van de nog benodigde onderzoeken, zoals beschreven in voorschriften 22, 23, 24 en 25 of op basis van latere onderzoeken zoals veldcontroles en de monitoring, wijzigen dan moet dit worden verwerkt in het kaartmateriaal van de risicogebieden en in de GIS-viewer;
- voordat er werkzaamheden plaatsvinden in risicogebieden, moet eerst een projectecoloog aangesteld en geraadpleegd worden. De betreffende projectecoloog bepaalt onder welk EWP de werkzaamheden uitgevoerd worden en in hoeverre en in welke mate ecologische begeleiding van een projectecoloog in die situatie noodzakelijk is, conform het SMP en de voorschriften in dit besluit

In het SMP zijn de effecten van de werkzaamheden onderverdeeld in 'lichte werkzaamheden' en 'zware werkzaamheden'. Deze zijn weergegeven in de lijst met relevant ingrepen in hoofdstuk 6.1.2 van het SMP. Hierbij staat benoemd dat er op voorhand de aanname is gemaakt dat lichte werkzaamheden geen significant negatief effect hebben op beschermde gebouwbewonende soorten en functies. Deze werkzaamheden kunnen uitgevoerd worden onder het EWP lichte werkzaamheden. In deze lijst staan echter werkzaamheden benoemd die beschadiging en/of vernietiging van vaste nest- en/of verblijfplaatsen tot gevolg kunnen hebben en waarbij het doden en verwonden van dieren niet op voorhand uitgesloten kan worden. Deze werkzaamheden betreffen:

- het vervangen van losse gebouwdelen;
- het plaatsen van zonnepanelen, warmtepompen en ander dak installatiewerk;
- het vervangen van dakkapellen en dakramen;
- het herstellen en vervangen van beplating en houtwerk;
- het overlagen van een plat dak;
- het vervangen of aanbrengen van plat dak isolatie;
- het vervangen of aanbrengen van dakisolatie van binnenuit.

Vanwege de mogelijk significante effecten van deze ingrepen op de SMP-soorten en hun functies, zijn voor deze ingrepen aanvullende voorschriften opgenomen (voorschrift 16, 17 en 18). Deze worden nader toegelicht bij de beoordeling van de generieke-EWP's verderop in dit besluit.

Beschrijving maatregelen

In het SMP Deel 2, hoofdstuk 6 wordt toegelicht met welke maatregelen de voorziene effecten op de soorten en populaties zoveel mogelijk voorkomen worden. Onderstaand een toelichting van de maatregelen zoals deze zijn beschreven in het SMP Den Haag.

Mitigatietaakstelling

De mitigatietaakstelling is het type en aantal voorzieningen dat, per soortgroep, in een gebouw behouden moet blijven of gecreëerd moet worden. In het SMP staat dit als volgt beschreven:

- als de woning (of het gebouw), als gevolg van de voorgenomen ruimtelijke ingreep, ongeschikt wordt voor toekomstige bewoning door beschermde soorten is er sprake van een mitigatietaakstelling. In de praktijk gaat het hierbij om sloop, renovatie en de verduurzaming van woningen en gebouwen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen een generieke mitigatietaakstelling die voor ieder gebouw van toepassing is (dit zijn de standaard lage of hoge taakstelling op basis van de modelberekening, risicogebieden en de generieke-EWP's)

en een specifieke mitigatietaakstelling als er bijzondere of kwetsbare soort-functie-combinaties aanwezig zijn (dit betreffen maatwerplannen);

- bij beheer en onderhoud moet het mogelijk zijn om de geschikte verblijfplaatsen te sparen. Als dat niet het geval is, geldt ook hier een mitigatietaakstelling;
- zowel de generieke als specifieke mitigatietaakstelling van nest- en verblijfplaatsen volgt de volgende prioritering:
 1. behoud van oorspronkelijke nest en/of verblijfplaats, zo niet dan 2;
 2. reconstrueren van de huidige nest en/of verblijfplaats zo goed als mogelijk (inclusief afmetingen en abiotische kenmerken), zo niet dan 3;
 3. toepassen van alternatieve voorzieningen.

Per project wordt door de projectecoloog, met behulp van de GIS-viewer, bepaald wat de ecologische status is van een gebouw. Vervolgens wordt de mitigatietaakstelling (hierna: taakstelling) bepaald. In het SMP staat als uitgangspunt benoemd: *“Om te komen tot het aantal voorzieningen (taakstelling) dat per woning moet worden toegepast, is ingezet op het minimale aantal verblijfplaatsen waarmee de betreffende soorten zich op duurzame wijze in stand kunnen houden en zich nieuw kunnen vestigen”*. Conform het SMP krijgen alle gebouwen daarom minimaal een lage taakstelling, dus ook de gebouwen die nu, conform het model en de GIS-viewer, ongeschikt zijn (de term ongeschikt moet conform voorschrift 20 geïnterpreteerd worden als ‘minder geschikt’). In het SMP wordt dit gezien als een ‘extra taakstelling’.

De mitigatietaakstelling wordt in het SMP als volgt beschreven en verdeeld:

- maatwerk bij aanwezigheid bijzondere verblijfplaatsen;
- een generieke taakstelling: als er geen bijzondere functie of bijzondere soort aanwezig is. De generieke taakstelling bestaat uit twee opties:
 - o de lage taakstelling als het gebouw, op basis van het model, ongeschikt, minder geschikt of matig geschikt¹⁸ is;
 - o de hoge taakstelling als het gebouw, op basis van het model, matig geschikt of geschikt is.

De generieke taakstelling is in het SMP per soort(groep) vastgelegd. In de tabellen 6-7 en 6-8 van het SMP Deel 2 (hoofdstuk 6) wordt de taakstelling per soort(groep) en type gebouw weergegeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen pand/grondgebonden woningen, appartementen of soortgelijk pand tot vijf woonlagen en hoogbouw flats/woontoren vanaf vijf woonlagen of soortgelijk (zie tabel 6-6 in het SMP deel 2). Er is per soort(groep) rekening gehouden met de benodigde kenmerken die de soort(groep) stelt aan zijn nest- en/of verblijfplaatsen. Samengevat betreffen dit:

- huismus (en spreekuw): Kans op aanwezigheid bij geschikte gebouwen in combinatie met groen leefgebied. Er is sprake van een hoge taakstelling bij aanwezigheid van de soort binnen de betreffende wijk/buurt. Geschikte gebouwen buiten de wijken/buurt waar de soorten voorkomen hebben een lage taakstelling. Omdat beide soorten geen/alleen bij uitzondering nesten hebben in hoogbouw is voor hoogbouw geen taakstelling verplicht;
- gierzwaluw: Ook voor de gierzwaluw is er sprake van een hoge taakstelling in buurten/wijken waar de soort al nestvoorzieningen heeft en als het gebouw (matig) geschikt is. Buiten deze wijken/buurt is er sprake van een lage taakstelling;
- voor vleermuizen is er één taakstelling voor alle soorten. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende voorkomende soorten. Conform het SMP worden bij ingrepen alle woningen en gebouwen

¹⁸ Het SMP is inconsistent of ‘matig geschikt’ onder de lage of hoge mitigatietaakstelling valt. Dit is verschillend in de diverse uitwerkingen die over de taakstelling in het SMP Den Haag gaan. In voorschrift 19 van dit besluit wordt dit opgelost door de uitkomsten van het geschiktheidsmodel te versimpelen met alleen de mogelijke uitkomsten: ‘minder geschikt’ met daaraan een lage mitigatietaakstelling gekoppeld en ‘geschikt’ met daaraan gekoppeld de hoge mitigatietaakstelling. De optie ‘matig geschikt’ (en vergelijkbaar) valt daarmee onder de noemer ‘geschikt’ en komt daarmee als derde optie te vervallen.

geschikt gemaakt voor de soortgroep 'vleermuizen'. Het gaat daarbij standaard om kleine en grote zomer- en paarverblijfplaatsen en kraamverblijfplaatsen. In het SMP staat niet benoemd welke vleermuissoort als uitgangspunt aangehouden moet worden voor de randvoorwaarden waar de nieuwe verblijfplaatsen kwalitatief aan moeten voldoen. Voor massawinterverblijfplaatsen van vleermuizen zijn gebouwen met een grotere bouwmassa nodig vanwege de temperatuurbuffering. Om die reden is alleen een taakstelling opgenomen bij hoogbouw.

De taakstelling wordt in het SMP onderbouwd op basis van de resultaten van het gemeentedekkende onderzoek (jaren 2019-2023) in combinatie met de mitigatiefactor per verblijf-/nestvoorziening afkomstig uit in het verleden geldende soortenstandaarden¹⁹. De mitigatiefactor uit die soortenstandaarden zijn: factor 4 voor gewone dwergvleermuis, factor 2 voor huismus en factor 5 voor gierzwaluw. In het SMP is niet beschreven of en hoe dit is berekend voor de andere SMP-soorten, tevens is hier geen andere onderbouwing of toelichting voor aangeleverd.

Op basis van het aantal aangetroffen nest- of verblijfplaatsen en de mitigatiefactor uit de soortenstandaarden per verblijf- of nestvoorziening is de taakstelling, per buurt, voor het SMP berekend. Deze wordt in het SMP als volgt nader toegelicht. Hierbij is deze berekening alleen uitgevoerd binnen de buurten waar de soort daadwerkelijk aangetroffen is bij de onderzoeken. In bijlage E van het SMP Deel 2 zijn de gemiddelde mitigatietaakstellingen per soort uitgezet in een box-and-whisker-grafiek. Voor de vastgestelde meetwaarden is het gemiddelde, de mediaan (50% kwartiel), het 75% kwartiel en 90% kwartiel aangegeven en de maximale waarde (buurt met hoogste berekende mitigatietaak). De berekeningen zijn gebaseerd op de Haagse buurten die daadwerkelijk bewoond worden door de huismus, de gierzwaluw en gebouwbewonende vleermuissoorten²⁰.

In het SMP wordt geconcludeerd dat het opvallend is dat de dichtheid aan verblijfplaatsen – en daarvan afgeleid de berekende mitigatietaak per buurt - van gebouwbewonende vleermuissoorten erg laag is vergeleken met andere urbane gebieden in Nederland.

Voor het realiseren van voorzieningen wordt in het SMP verwezen naar de mitigatiecatalogus van de Nationale Kennisbank Natuurinclusief Bouwen²¹. In deze digitale mitigatiecatalogus staan voor alle SMP-soorten maatregelen benoemd en uitgewerkt op het gebied van natuurinclusief bouwen, inclusief omgeving en uitwerking. In het SMP staat niet benoemd aan welke randvoorwaarden de nieuwe voorzieningen moeten voldoen behalve de algemene stelregels over de prioritering van de mitigatietaakstelling door middel van behoud, reconstructie bestaande verblijf- en nestvoorzieningen of het plaatsen van voorzieningen (zie pagina 42 van dit besluit). Ook staat in het SMP niet benoemd in hoeverre de gekozen maatregelen uit de mitigatiecatalogus moeten behoren tot de categorie 'anekdotisch bewezen', 'wetenschappelijk bewezen' of 'bewezen in bestaande situatie'. Tot slot is het op basis van het SMP niet duidelijk welke vleermuissoort als uitgangspunt genomen moet worden bij het realiseren van nieuwe voorzieningen voor vleermuizen. Hiermee is het SMP niet duidelijk over de kwalitatieve eisen die gesteld worden aan natuurinclusief bouwen en is de keuze voor het type maatregelen vrijblijvend.

Saldering (fasering)

Het SMP-gebied is opgedeeld in 55 salderingsgebieden. Binnen het SMP is de norm opgenomen dat maximaal 25% van het gecombineerde woningbezit van de SMP-partijen binnen een salderingsgebied tegelijkertijd verduurzaamd mag worden. Binnen de risicogebieden mag nooit meer dan 25% van de aanwezige nest- of verblijfplaatsen aangetast worden. Deze fasering wordt bijgehouden middels de salderingsboekhouding.

¹⁹ Opgesteld door RVO en per 2017 vervangen door de Kennisdocumenten. De oude soortenstandaards zijn niet meer openbaar beschikbaar.

²⁰ Op basis van de informatie die is aangeleverd bij de aanvraag, is het niet bekend welke data gebruikt is voor de 'gebouwbewonende vleermuissoorten'. Dit kan betrekking hebben op alleen de aangetroffen verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis of alle verblijfplaatsen van vleermuizen in bebouwing die op basis van de onderzoeken aangetroffen zijn. Dit is als onbekende factor meegewogen in de beoordeling van de aanvraag.

²¹ <https://nkn.nl/>

Maatwerkprojecten

In het SMP staat beschreven dat, naast de generieke mitigatie, ook sprake is van specifieke mitigatie via maatwerkplannen. Het gaat daarbij om situaties met bijzondere verblijfplaatsen, kolonies huismus en gierzwaluw en situaties met verhoogde risico's voor het behoud van de huidige staat van instandhouding van de lokale populatie. Bij deze maatwerkprojecten zijn, vanuit het SMP, extra maatregelen verplicht. Voor de projecten en maatregelen is separaat goedkeuring vanuit het bevoegd gezag (OZHZ) nodig middels een maatwerkplan. In het SMP Deel 2, wordt deze aangeduid als bijlage E (de betreffende bijlage heet echter bijlage F) is een protocol opgenomen voor maatwerkplannen.

In de bijlage voor de maatwerkplannen (Bijlage E) wordt de te volgen procedure voor maatwerkplannen nader uitgewerkt en samengevat. Het gaat daarnaast om een checklist van de extra eisen die gesteld worden aan maatwerkplannen in aanvulling op het EWP zware werkzaamheden. In de bijlage worden twee maatwerksituaties als volgt uitgewerkt:

1. projecten binnen de risicogebieden. Conform het SMP is bij projecten binnen de risicogebieden altijd maatwerk verplicht. Binnen deze risicogebieden zal de projectecoloog met behulp van de GIS-viewer checken of de verspreiding van de soort voldoende homogeen is (zie ook de hotspotkaarten in SMP Deel 2). Als dat niet het geval is geldt maatwerk;
2. projecten met een negatief effect op een bijzondere nest- of verblijfsfunctie. Het gemeentedekkend onderzoek vormt de basis voor het vaststellen van de aanwezigheid van bijzondere nest- en verblijfplaatsen. Er is sprake van maatwerk als het betreffende project een (onvermijdelijk) negatief effect heeft op een bijzondere verblijfsfunctie van één of meerdere gebouwbewonende soorten. Conform het SMP worden hiermee de volgende soort-functie-combinaties bedoeld:
 - kraam- of massawinterverblijfplaats van alle gebouwbewonende vleermuizen;
 - kolonie huismussen of gierzwaluwen (tien nesten of meer).

Conform het SMP en het EWP voor maatwerkplannen worden bij maatwerk de volgende stappen en acties genomen:

- de aanwezigheid van uitwijkmogelijkheden (lees: andere woningen die geschikt zijn als verblijfplaats op basis van het geschiktheidsmodel) binnen 500 meter van het projectgebied worden in beeld gebracht;
- er wordt een alternatievenafweging opgesteld waarbij wordt nagegaan of het mogelijk is om de betreffende verblijfplaats te behouden. De projectecoloog gaat tijdens het ontwerp- en planningsproces van de projectleider, ontwerper en aannemer na of de betreffende verblijfplaats kan worden behouden. Met een beperkte ontwerpaanpassing is dit vaak goed mogelijk;
- indien dit niet mogelijk is wordt een vergelijkbare verblijfplaats gerealiseerd;
- het ontwerp – of het behoud – van de verblijfplaats wordt uitgewerkt en vastgelegd in het uitvoeringsplan (UVP²²). Dit dient vervolgens ter goedkeuring voorgelegd te worden aan het bevoegd gezag (ODH²³);
- pas na goedkeuring kan de projectuitvoering starten.

In de bijlage voor de maatwerkplannen (bijlage E van SMP deel 1) is een tabel opgenomen waarin, per projectfase, de acties en verantwoordelijkheden beschreven worden. Samengevat houdt dit in dat de projectecoloog bij maatwerkprojecten verantwoordelijk is voor:

- het bepalen van de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten, kans op effecten en de noodzaak van maatwerk;
- de visuele inspectie van het gebouw;

²² Hiermee wordt een project-EWP bedoeld. In het SMP worden deze twee termen (UVP en project-EWP) voor hetzelfde product gebruikt.

²³ Project-EWP's dienen voor goedkeuring voorgelegd te worden bij de handhavende partij, OZHZ. In het SMP wordt meermaals per abuis ODH genoemd, waar dit OZHZ hoort te zijn.

- het bepalen en beschrijven van de maatregelen, waaronder het ongeschikt maken van het gebouw, de taakstelling en het uitwerken van de mitigatie in een natuurinclusief ontwerp;
- de ecologische begeleiding bij de uitvoering van het project.

De projectecoloog werkt samen met de projectleider. In het SMP staat beschreven dat deze bij maatwerkprojecten verantwoordelijk is voor de volgende acties:

- het plannen en vastleggen van de projectuitvoering (op aanwijzingen van de projectecoloog);
- het opsturen van de maatwerkplannen naar het bevoegd gezag (OZHZ).

De SMP-coördinator van de betreffende SMP-partij draagt zorg dat de mitigatie in de salderingsboekhouding verwerkt wordt.

In het SMP staat beschreven dat, voor de uitwerking van het maatwerkplan, gebruik wordt gemaakt van het EWP Zware werkzaamheden. Daarnaast wordt in de bijlage van het EWP een extra inhoudelijke onderbouwing opgenomen. In de bijlage voor de maatwerkplannen zijn voor de projecten in de risicogebieden en projecten die belangrijke verblijfsfuncties aantasten tabellen opgenomen met criteria die in het project-EWP uitgewerkt moeten worden. Deze criteria hebben betrekking op:

- het uitgevoerde onderzoek en daarmee het inzicht in het belang en/of de functie van de nest- of verblijfplaats(en);
- inzicht in de planning en fasering;
- inzicht in de mitigatie (maatregelen die genomen worden).

Groene taakstelling

In het SMP wordt bij projecten een groene taakstelling voorgeschreven als het *“echt nuttig is voor gebouwbewonende soorten”*. In het SMP Deel 2, paragraaf 6.4 wordt beschreven wanneer projecten in aanmerking komen voor vergroening binnen het projectgebied. Dit is van toepassing in de volgende situaties:

- versterken van groen bij bestaande woningen bij ligging in een risicogebied voor huismus en/of vleermuizen én als sprake is van groentekort (op basis van de NDVI) binnen een cirkel van 100 meter;
- mitigeren van groen bij bestaande woningen; bij sommige projecten is de renovatie en/of verduurzaming van woningen niet mogelijk zonder het verlies van tuingroen en/of openbaar groen. Dit zal altijd gemitigeerd moeten worden;
- compenseren van groen bij nieuwe woningen als groen verdwijnt binnen een project na sloop- en nieuwbouw.

Met betrekking tot het versterken van groen bij bestaande woningen wordt met behulp van het geschiktheidsmodel voor de huismus (via GIS-viewer) nagegaan of de woningen binnen het project wel of niet voldoende groen hebben in de directe omgeving. De huismus wordt hierbij als gidssoort genomen, omdat deze de kleinste actieradius heeft van de gebouwbewonende soorten. Deze taakstelling is echter ook van toepassing in risicogebieden voor vleermuizen. Bij lage groenwaarde met NDVI van $< 0,15$ (daardoor lage geschiktheid van de omgeving binnen een cirkel van 100 meter voor de huismus), is het toepassen van nieuwe vergroening een verplicht onderdeel van het project.

Conform het SMP moet de projectecoloog, indien er sprake is van een groene taakstelling, in beeld brengen welke groene elementen in de omgeving (binnen het projectgebied en een buffer van 100 meter rondom het projectgebied) aanwezig zijn en in hoeverre die beïnvloed worden door de verduurzamingsmaatregelen. In het SMP Deel 2, paragraaf 6.4 staat, voor de huismus en de soortgroep ‘vleermuizen’, globaal benoemd welke elementen van belang zijn. Na het in beeld brengen van deze elementen wordt door de projectecoloog beoordeeld of de geplande werkzaamheden invloed hebben op deze elementen. Als er een effect is, wordt met de projectecoloog en de projectleider beoordeeld of functies behouden kunnen blijven of hersteld kunnen worden. Hierbij wordt gestreefd naar de volgende volgorde:

- behoud van functie;
- herstel van functie op dezelfde locatie;
- herstel van functie in de omgeving;
- herstel van foerageerfunctie binnen 100 à 200 meter van de huidige functie;
- herstel van verbindingfunctie in de directe omgeving van de huidige functie.

De ecooloog werkt dit uit in het project-EWP. Voor het herstel of vervangen van groen mag ook ingezet worden op groene gevels en -daken. Daarnaast ziet de ecooloog erop toe dat het uitvoeringsplan nageleefd wordt tijdens de uitvoering (net als met het realiseren van verblijfplaatsen). Deze mitigatie wordt ook meegenomen in de salderingsboekhouding.

Ecologisch werkprotocollen

In het SMP deel 1 is de voorwaarde opgenomen dat bij ieder project wordt gewerkt conform een EWP. In het SMP wordt onderscheid gemaakt in een EWP voor lichte werkzaamheden (bijlage A) en een EWP voor zware werkzaamheden (bijlage B). In het EWP lichte werkzaamheden zijn voorwaarden opgenomen waaraan de werkzaamheden moeten voldoen om te vallen onder lichte werkzaamheden. Indien niet aan deze voorwaarden wordt voldaan, dan dienen de werkzaamheden te worden uitgevoerd conform het EWP zware werkzaamheden of dient in afstemming met de projectecoloog te worden bepaald of en onder welke condities de handeling alsnog volgens het EWP lichte werkzaamheden kan worden uitgevoerd. Per project werkt de projectecoloog het EWP uit naar een project-EWP.

De templates van de generieke -EWP's zijn opgenomen in het SMP (zie ook SMP Deel 1, paragraaf 3.4.2). De SMP-coördinator van de SMP-partij is eindverantwoordelijk voor het verstrekken van de juiste EWP's aan de projectleider en de projectecoloog. In de templates van de generieke-EWP's is de volgende informatie opgenomen:

- de relevante beschermde soorten (geschiktheid, wel of geen maatwerk);
- maatregelen in het kader van natuurvriendelijk werken;
 - o periode van werken;
 - o ontmoedigingsmaatregelen;
- natuurinclusief renoveren, verduurzamen en bouwen;
 - o mitigatietaakstelling;
 - o mitigatiemaatregelen;
 - o natuurinclusief ontwerp en kastenplan;
- samenvatting voor de aannemer.

EWP lichte werkzaamheden (SMP deel 1, bijlage A)

Dit ecologische werkprotocol is opgesteld voor werkzaamheden die in de regel niet leiden tot:

- het aantasten of vernietigen van nest- en verblijfplaatsen van dieren;
- het verwonden of doden van dieren.

In hoofdstuk 3 van het EWP lichte werkzaamheden staan de werkzaamheden en bijbehorende voorwaarden beschreven waaraan moet worden voldaan om conform dit EWP te kunnen werken. In hoofdstuk 4 van het EWP staat een checklist om de toepasbaarheid van het EWP na te kunnen gaan. Per soortgroep staan de gebouwkenmerken, data en werkwijzen benoemd waar de situatie aan dient te voldoen om met het EWP te kunnen werken. Indien de omstandigheden afwijken van de in hoofdstuk 3 en/of 4 benoemde situaties dient het EWP zware werkzaamheden toegepast te worden voor het uitvoeren van de werkzaamheden.

EWP zware werkzaamheden (SMP deel 1, bijlage B)

In deze bijlage zijn zeven basismodellen voor EWP's opgenomen voor werkzaamheden die in het SMP als 'zware werkzaamheden' zijn gecategoriseerd. In het inleidende stuk van de bijlage is een stappenplan bijgevoegd. Op basis

van dit stappenplan dient de projectleider of aannemer te bepalen conform welke van de zeven basismodellen EWP's gewerkt moet worden. De zeven basismodellen betreffen:

1. kozijnen en deuren vervangen;
2. gevelwerkzaamheden en voegwerk uitvoeren;
3. gevel isoleren;
4. dak isoleren;
5. dakwerkzaamheden uitvoeren;
6. installaties vervangen;
7. slopen.

Nadat is bepaald met welk basismodel EWP gewerkt moet worden, wordt dit basismodel per project uitgewerkt tot een project-EWP.

Beoordeling maatregelen

Conform het SMP krijgen alle gebouwen minimaal een lage taakstelling. Dit betreffen ook de gebouwen die nu, conform het huidige geschiktheidsmodel (en dus de GIS-viewer), ongeschikt zijn. In het SMP wordt dit gezien als een 'extra taakstelling'. Door het ontbreken van informatie bij de aanvraag wordt de betrouwbaarheid van het geschiktheidsmodel als 'onbekend' beschouwd. Zoals eerder in dit besluit uiteengezet geven de uitgevoerde gemeentedeekkende onderzoeken een beeld van de aanwezigheid van soorten en functies in het SMP-gebied, maar het uitgevoerde onderzoek is op onderdelen niet volledig. Dit heeft als consequentie dat bepaalde conclusies die getrokken worden in het SMP Den Haag, niet gedragen worden door de informatie die bij de aanvraag is ingediend. Zo is er voor de soortgroep vleermuizen nog onvolledige kennis aanwezig over de aanwezigheid en verspreiding van diverse vleermuissoorten en functies, aantallen dieren in de kolonies in het SMP-gebied en geen informatie over de omvang van de lokale populatie. De informatie in de aanvraag over de uitgevoerde gierzwaluwonderzoeken is niet navolgbaar en onvolledig, waardoor er geen volledig beeld beschikbaar is over de aantallen en verspreiding van de gierzwaluw in het SMP-gebied. Vanwege het ontbreken van deze informatie, kan niet beoordeeld worden in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van een 'extra taakstelling' en daarmee ecologische plus voor de vleermuissoorten en gierzwaluw. Om deze redenen wordt de lage mitigatietaakstelling niet meegenomen voor de beoordeling van de ecologische plus die gerealiseerd wordt voor deze soorten.

De taakstelling die van toepassing is op gebouwen die volgens het geschiktheidsmodel aangemerkt worden als matig geschikt (ook wel middelhoog geschikt genoemd) is in het SMP inconsequent. Op sommige locaties in het SMP (deel 1 en deel 2) wordt hier een hoge taakstelling aan gekoppeld, terwijl in SMP deel 2, paragraaf 6.3.1 een lage mitigatietaakstelling wordt gekoppeld aan deze categorie van gebouwen. Op basis van het SMP Deel 2, paragraaf 2.2.2 is in voorschrift 20 vastgelegd dat alle matig geschikte, middelhoog geschikte en geschikte (of middelhoge potentie en hoge potentie) gebouwen beschouwd worden als 'geschikt' en daarmee een hoge mitigatietaakstelling krijgen.

In het SMP deel 1 staat beschreven dat voor ieder project een projectecoloog ingeschakeld wordt om, op basis van de GIS-viewer, de status van een gebouw en het template van het generieke-EWP te bepalen. In de generieke-EWP's blijkt dit echter alleen van toepassing op ingrepen van het EWP zware werkzaamheden. Vanwege de mogelijke effecten op soorten en functies die meerdere ingrepen die vallen onder het EWP lichte werkzaamheden kunnen hebben, de onvolledigheid van de gemeentedeekkende onderzoeken en de onbekende betrouwbaarheid van het geschiktheidsmodel zijn hier de volgende voorschriften over opgenomen:

- een deel van de ingrepen die in het EWP lichte werkzaamheden staan moeten verplicht onder het EWP zware werkzaamheden uitgevoerd worden (zie ook voorschrift 17);
- bij lichte werkzaamheden die in een risico- of hotspotgebied gaan plaatsvinden en/of als de werkzaamheden zijn gepland binnen een kwetsbare periode van soorten dan is het verplicht om een projectecoloog in te

schakelen. Deze bepaalt of de werkzaamheden onder het EWP lichte werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden of dat het project alsnog onder het EWP zware werkzaamheden valt (voorschriften 16 en 18).

Bij de beschrijving van de generieke taakstelling voor huismus, spreekw en gierzwaluw staat beschreven: “*Er is sprake van een hoge taakstelling bij aanwezigheid van de soort binnen de betreffende wijk/buurt.*” Het is hier niet duidelijk wanneer het een wijk betreft en wanneer een buurt. Voor de praktische toepassing van het SMP is in voorschrift 28 opgenomen dat bij de generieke taakstelling wijk/buurt geïnterpreteerd moet worden als ‘salderingsgebied’. Dat houdt dus in dat als binnen een salderingsgebied een nest van gierzwaluw, huismus of spreekw aanwezig is, voor dit hele salderingsgebied een hoge mitigatietaakstelling van toepassing is.

In het SMP Deel 2 paragraaf 6.3.2 staat beschreven dat:

- alle woningen en gebouwen bij verduurzaming geschikt gemaakt worden voor verblijvende vleermuizen. De ontheffing wordt voor meer ingrepen/werkzaamheden aangevraagd dan alleen in het kader van verduurzaming. Om die reden is in voorschrift 15 opgenomen dat bij alle werkzaamheden waarbij potentiële nest- en/of verblijfplaatsen verloren gaan door beschadiging of vernietiging de betreffende gebouwen weer geschikt gemaakt moeten worden voor vleermuizen, de huismus of de gierzwaluw;
- bij de taakstelling gaat het standaard om de realisatie van kleine en grote zomer- en paarverblijfplaatsen en kraamverblijfplaatsen. Er wordt geen specifieke soort benoemd waarvoor deze verblijfplaatsen kwalitatief geschikt moeten zijn. Vleermuissoorten stellen verschillende eisen aan hun verblijfplaatsen. Om te borgen dat alle, in het SMP-gebied voorkomende, soorten vleermuizen gebruik kunnen maken van deze nieuwe verblijfplaatsen is in voorschrift 37 opgenomen dat nieuwe verblijfplaatsen minimaal geschikt moeten zijn voor de betreffende functie van de laatvlieger. Hiermee zijn alle voorzieningen die gerealiseerd worden ook toegankelijk en in de basis geschikt voor de grotere vleermuissoorten. Hiervoor dienen de minimale randvoorwaarden als beschreven in het Kennisdocument Laatvlieger, 2025 (BIJ12)²⁴ als uitgangspunt aangehouden te worden. Deze (technische) randvoorwaarden staan beschreven in appendix V;
- in het SMP wordt niet beschreven aan welke kwalitatieve en technische randvoorwaarden de voorzieningen ten bate van natuurinclusief bouwen moeten voldoen en in welke mate deze bewezen effectief moeten zijn voor de verschillende soorten en functies. Om deze reden zijn in de voorschriften 37 en 38 en appendix V van dit besluit technische randvoorwaarden opgenomen waar alle voorzieningen aan moeten doen (uitgewerkt naar soort en functie);
- in het SMP staat beschreven dat de toe te passen maatregelen uit de mitigatiecatalogus op eigen inzicht en zonder tussenkomst van bevoegd gezag gewijzigd kunnen worden. Alle maatregelen die toegepast mogen worden moeten voldoen aan de in dit besluit genoemde randvoorwaarden. Wijken maatregelen hiervan af, dan is eerst goedkeuring van het bevoegd gezag noodzakelijk, voordat deze toegepast mogen worden. Dit is geborgd in voorschrift 36.

De kwantitatieve generieke mitigatietaakstelling in het SMP Den Haag wordt berekend aan de hand van de mitigatiefactor zoals die voorheen was opgenomen in eerder geldende soortenstandaarden voor de huismus, de gierzwaluw en de gewone dwergvleermuis en het, op basis van de nulmeting, totaal aantal aangetroffen nest- en verblijfplaatsen van de soorten. Hierbij is het niet duidelijk of dit bij vleermuizen het aantal aangetroffen verblijfplaatsen (zomer-, paar- en kraamverblijfplaatsen) betreft van alleen de gewone dwergvleermuis of ook van andere vleermuissoorten.

De mitigatiefactor zoals deze was opgenomen in de soortenstandaarden is gebaseerd op een inschatting van de benodigde alternatieven bij verlies van een nest- of verblijfplaats bij een projectgerichte aanpak. Hierbij zijn verschillende factoren meegewogen waaronder de (theoretische) trefkans bij locatie specifiek onderzoek en benodigde diversiteit aan aanbod van verblijfplaatsen. Uitgangspunt bij de bepaling van deze factor is een regulier

²⁴ <https://www.bij12.nl/kennisdocumenten/kennisdocument-laatvlieger/>
ODH1641020

onderzoek van een puntlocatie, waarbij specifieke nest- en verblijfplaatsen in kaart zijn gebracht dan wel uitgesloten. Dit betreft een heel andere aanpak dan een gebiedsgericht onderzoek voor een SMP waarbij de populatie, de belangrijkste functies en verspreiding van een populatie in beeld gebracht worden en niet individuele nest- en verblijfplaatsen.

Daarnaast zijn op basis van het uitgevoerde basisonderzoek voor het SMP Den Haag, geen exacte aantallen nest- en verblijfplaatsen voor de vleermuissoorten en de gierzwaluw bekend. In alle aangeleverde onderzoeksrapporten met betrekking tot vleermuisonderzoek voor het SMP, staat expliciet vermeld dat de zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis niet in beeld gebracht zijn. Voor de overige vleermuissoorten zijn de onderzoeken niet gemeentedeekkend en gericht op de soort en/of functie uitgevoerd. Ook ontbreekt er informatie over op welke wijze het gierzwaluwonderzoek is uitgevoerd en in hoeverre deze onderzoeken het volledige SMP-gebied dekken.

In bijlage B van het SMP Deel 2 is een analyse van de berekening van de kwalitatieve mitigatietaakstelling bijgevoegd en een controleberekening op basis van de beschikbare resultaten van de plaatsgevonden protocolonderzoeken van de woningcorporaties. De analyse is door het ontbreken van informatie en onderbouwingen niet navolgbaar. Zo staat onder andere niet beschreven wat verstaan wordt onder een 'goed onderzochte buurt' en op welke wijze de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken die aan de basis van het SMP liggen als absolute aantallen nest- en verblijfplaatsen geïnterpreteerd kunnen worden. Daarnaast gaat een groot deel van de analyse over Brabantse SMP's en daarmee over andere SMP-gebieden dan Den Haag. Het is niet bekend naar welke Brabantse SMP's hier gerefereerd wordt, waarom deze vergelijking opgaat en wat de samenhang is tussen deze SMP-gebieden en het Brabantse beleid op het gebied van SMP's en de situatie in Den Haag en Zuid-Holland. In deel b van deze bijlage B volgt de controleberekening. Deze berekening bestaat uit een korte inleiding en een tabel met resultaten van de berekening. Het is niet bekend hoe deze berekening uitgevoerd is, welke methodiek gehanteerd is, welke parameters gehanteerd zijn en waarom deze berekening kan dienen als controleberekening op de mitigatietaakstelling.

Gelet op bovengenoemde constatering, is de mitigatietaakstelling zoals die is opgenomen in het SMP Den Haag onvoldoende om de staat van instandhouding van de SMP-soorten te kunnen borgen. Inmiddels zijn er, in Zuid-Holland, meerdere SMP's in uitvoering waar ervaring opgedaan is met mitigatiefactoren voor de betreffende soorten op gebiedsniveau. Deze geven een goed beeld van de benodigde, en haalbare, mitigatie die benodigd is om populaties op gebiedsniveau op duurzame wijze te beschermen. Deze methoden kunnen ook toegepast worden voor het SMP-gebied Den Haag. De verspreiding en 'hotspots' van de SMP-soorten in Den Haag is door het uitgevoerde onderzoek bekend. Hiermee zijn de hotspot- en risicogebieden in beeld voor een gedegen bescherming van de SMP-soorten. Deze dienen als uitgangspunt voor de gerichte bescherming van de lokale populaties.

Een SMP is een plan voor de lange termijn, waarbij altijd rekening gehouden moet worden met de dynamiek van de SMP-soorten en het (urbane) SMP-gebied. Er zullen altijd verhuizingen van dieren plaatsvinden, wijzigingen in het aantal individuen in een groep of kolonie optreden en afsplitsingen (of samenvoegen) van groepen plaatsvinden gedurende de looptijd van de ontheffing. Voor de monitoring van de SMP-soorten is het belangrijk om (bij benadering) het actuele aantal individuen in een groep of kolonie in beeld te hebben. Bij voorkeur zijn deze in beeld voorafgaand aan het verlenen van een ontheffing. Om deze reden wordt in dit besluit uitgegaan van het actueel in beeld houden van bekende en belangrijke soort-functie-combinaties (SFC's) in combinatie met het zorgdragen voor actueel gebiedsdekkend onderzoek per salderingsgebied voorafgaand aan het daadwerkelijk uitvoeren van ingrepen of werkzaamheden.

Op basis van de reeds in beeld gebrachte verspreiding en risico- en hotspotgebieden van de SMP-soorten en middels het uitvoeren van de opgelegde aanvullende onderzoeken in de voorschriften 22 tot en met 25 kan de benodigde mitigatie alsnog op een gedegen wijze vastgesteld en uitgevoerd worden. Hierop zijn de volgende vuistregels/randvoorwaarden van toepassing (zie ook voorschrift 26 en 35).

De mitigatietaakstelling is van toepassing op alle werkzaamheden van categorie B (zware werkzaamheden) waarbij potentiële functies door de werkzaamheden worden aangetast, beschadigd of weggenomen. Werkzaamheden worden alleen onder het EWP lichte werkzaamheden (bijlage A) uitgevoerd als er geen (potentiële) functies verloren gaan en er geen risico is op het doden en verwonden van individuen (zie ook voorschrift 16). De mitigatietaakstelling voor alle werkzaamheden die vallen onder bijlage B, zware werkzaamheden, is bepaald op basis van de locatie en het type gebouw. Deze zijn als volgt (zie ook voorschrift 30):

- buiten de risicogebieden en bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'minder geschikt' zijn is de lage mitigatietaakstelling voor de betreffende soort(en) van toepassing;
- binnen de risicogebieden is voor alle gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel potentieel geschikt zijn is altijd de hoge mitigatietaakstelling voor de betreffende soort(en) van toepassing;
- bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'minder geschikt' zijn voor de soort, maar wel gelegen zijn binnen de risicogebieden voor de betreffende soort, vind een extra controle op potenties plaats door de projectecoloog. De projectecoloog bepaalt in deze situaties of het gebouw een lage of hoge mitigatietaakstelling krijgt;
- bij gebouwen die op basis van het geschiktheidsmodel 'geschikt' zijn voor de soort, maar gelegen zijn buiten de risico- en hotspotgebieden voor de betreffende soort(en), vind een extra controle op potenties plaats door de projectecoloog. De projectecoloog bepaalt in deze situatie of het gebouw een lage of hoge mitigatietaakstelling krijgt;
- voor verblijfplaatsen die door vijf of meer individuen van laatvlieger, kleine dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en/of meervleermuis worden gebruikt geldt dat deze niet mogen worden aangetast of vernield onder het SMP. Deze zijn daarom niet meegenomen in de mitigatietaakstelling. De minimale maatvoering van alle voorzieningen voor vleermuizen zijn zodanig aangepast dat er voor alle voorkomende vleermuissoorten in Den Haag voldoende potentie aanwezig blijft.

De tabellen met de mitigatietaakstelling in appendix V zijn leidend ten aanzien van de lage en hoge mitigatietaakstelling. De mitigatietaakstelling gaat in op zowel de kwantiteit (voldoende aantal) als de kwaliteit van de voorzieningen. In appendix V van dit besluit zijn ook de technisch randvoorwaarde opgenomen waar nieuwe voorzieningen aan moeten doen. Onderscheidt wordt gemaakt in woonblokken met eengezinswoningen, kleine complexen en woontorens. Daarbij is in de kolom 'Alternatieve verblijfplaatsen' een prioritering van maatregelen aangebracht, waarbij de maatregelen zijn gerangschikt op effectiviteit en voorkeursmaatregel. Als een maatregel niet mogelijk is, vormt de daaropvolgende maatregel de volgende optie.

Uitgangspunten van de mitigatie

- de voorgeschreven mitigatietaakstelling (het aantal aan te brengen en beschikbare faunavoorzieningen in de nieuwe situatie) wordt bepaald door de locatie en het type gebouw waar de betreffende ingreep plaatsvindt.
- de mitigatie is gericht op populatieniveau en niet op individu-niveau;
- met betrekking tot mitigatietaak wordt geen onderscheid gemaakt of een nest- of verblijfplaats plaats daadwerkelijk op/in een individuele woning of gebouw aangetroffen is of dat het alleen een potentie betreft.
- het mitigeren door middel van gebouwaanpassingen, zoals het open houden van een deel van de spouwmuur, het opnieuw geschikt maken van het dakvlak en/of het laten wijken van boeiboorden is het uitgangspunt van het SMP. Dit kan ook gedaan worden door het aanbrengen van nieuwe gebouwonderdelen;
- mitigatie met inbouwkasten heeft niet de voorkeur en kan enkel indien gebouwaanpassingen onderbouwd niet (technisch) mogelijk zijn;
- zie verdere onderbouwing en gebruikte bronnen voor het bepalen van de mitigatietaakstelling appendix V van dit document.

Beoordeling van de fasering

Om te garanderen dat er in de salderingsgebieden te allen tijde voldoende geschikte gebouwen aanwezig zijn voor de SMP-soorten, is in het SMP een norm opgenomen waarbij niet meer dan een kwart (25%) van de woningen ongeschikt mogen zijn voor de bewoning door gebouwbewonende soorten. Het gaat hierbij om woningen die natuurvrij zijn gemaakt en/of in uitvoering zijn. Zodra de ingreep is afgerond en de alternatieve of behouden verblijfplaatsen zijn weer functioneel, tellen ze niet meer mee bij de 25% norm. Deze norm borgt dat er binnen een salderingsgebied altijd voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden voor de betrokken SMP-soorten beschikbaar zijn. Hierbij dient aan de volgende voorwaarden voldaan te worden (voorschrift 21):

- als, vanwege beperkt gebouwbezit in een salderingsgebied; de 25%-norm niet haalbaar is, kan hier op aanwijzing van een deskundige (zie voorschrift 6) van afgeweken worden. Hiertoe dienen actuele gegevens (< tweejaar) van de in dat salderingsgebied aanwezige functies van soorten voorhanden te zijn en dient de betreffende ecooloog een maatwerkplan op te stellen. Het maatwerkplan dient voorafgaand aan de werkzaamheden ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de OZHZ (zie voorschrift 2);
- de 25%-norm is niet van toepassing op werkzaamheden waarbij de (potentieel) aanwezige nest- en verblijfplaatsen beschikbaar blijven. Dit betreffen voornamelijk de werkzaamheden uit het EWP lichte werkzaamheden (Bijlage A);
- bij aanwezigheid van een kolonie huismussen en/of gierzwaluwen in een salderingsgebied mag nooit meer dan 33% van de nestvoorzieningen van een kolonie tegelijkertijd vernietigd, beschadigd of gemaakt zijn, of anderszins in zijn functionaliteit zijn aangetast. Deze 33%-norm heeft betrekking op kolonies, ongeacht het aantal gebouwen of complexen dat een huismus- of gierzwaluwkolonie gebruikt. Indien door omstandigheden afgeweken moet worden van deze fasering betreft het project een maatwerkproject;
- is sprake van meerdere kraamverblijfplaatsen of massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in een salderingsgebied, dan geldt dat niet meer dan één van deze kraamverblijfplaatsen tegelijkertijd aangetast mag worden dan wel ongeschikt gemaakt mag zijn. Deze eis geldt ook bij meerdere massawinterverblijfplaatsen binnen een salderingsgebied. Daarnaast dienen er te allen tijde voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden aanwezig te zijn binnen een straal van 200 meter van de originele verblijfplaats. Dit kunnen bestaande potenties zijn.

Beoordeling van de groene taakstelling

De groene taakstelling is van toepassing in drie situaties. Twee van de drie situaties hebben betrekking op het één op één vervangen van groen dat verloren gaat bij projecten. De laatste situatie betreft het verplicht versterken van groen bij projecten binnen risicogebieden van vleermuizen en huismus, als er sprake is van een groentekort op basis van de NDVI (< 0,15). Voor het herstel of vervanging van groen mag ook ingezet worden op groene gevels en -daken. Omdat niet alle typen gevel groen en groene daken een meerwaarde hebben voor de biodiversiteit zijn hier in voorschrift 29 voorwaarden opgenomen over de eisen waar groene daken en gevels aan moeten voldoen om onderdeel te kunnen zijn van een groene mitigatietaakstelling.

De projectecoloog werkt de groene mitigatietaakstelling uit in het EWP voor het project (project-EWP). In het SMP wordt benoemd dat de projectecoloog verantwoordelijk is voor de uitvoering van het EWP (uitvoeringsplan). De uiteindelijke uitvoering van een project is echter niet de verantwoordelijkheid van de projectecoloog, maar van de projectleider. De projectecoloog houdt toezicht op en heeft verantwoordelijkheid om melding te doen bij de projectleider als het project-EWP niet nageleefd wordt. De projectleider is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en het implementeren van EWP's en mitigatieplannen. Dit is opgenomen in voorschrift 11. De groene mitigatie wordt ook meegenomen in de salderingsboekhouding.

De groene mitigatie taakstelling heeft hoofdzakelijk als doel om leefgebieden en populaties te behouden, niet om leefgebieden te versterken. Er wordt alleen extra groen aangebracht bij een project, als er (theoretisch) te weinig groen aanwezig is in de directe omgeving van een functie, wat benodigd is om deze functie te behouden. Bij de beoordeling van de groene taakstelling wordt dit dan ook gezien als een minimale inspanning om de huidige staat

van instandhouding te behouden en niet als extra ecologische plus om de staat van instandhouding van de SMP-soorten te versterken.

Beoordeling Ecologisch werkprotocollen algemeen

Onderstaand de beoordeling van de, bij het SMP behorende, EWP's. Dit betreffen de bijlagen A en B van het SMP deel 2. Bij de beoordeling worden eerst de punten die van toepassing zijn op alle EWP's benoemd. Vervolgens worden de Bijlagen A en B afzonderlijk nader beoordeeld en waar nodig aangevuld met verduidelijkingen en aanpassingen middels voorschriften. De algemene aanvullingen die op zowel op Bijlage A als B betrekking hebben betreffen:

- De SMP-coördinator van de betreffende SMP-partij is eindverantwoordelijk voor het verstrekken van het juiste EWP (lichte werkzaamheden, zware werkzaamheden of maatwerk) aan de projectleider en de projectecoloog. De projectecoloog verwerkt het van toepassing zijnde generieke EWP tot een project-EWP. Omdat deze taak in het SMP niet nader benoemd is, is dit opgenomen onder voorschrift 11;
- In het EWP lichte werkzaamheden onder paragraaf 5.2 punt 9 en in alle EWP's van Bijlage B staat dat werkzaamheden uitgevoerd mogen worden bij aanwezigheid van een kraamkolonie gewone dwergvleermuizen. Dit is onder geen enkele omstandigheid toegestaan. Bij aanwezigheid van een kraamkolonie van vleermuizen (ongeacht welke soort), mogen er geen werkzaamheden uitgevoerd worden die de betreffende kolonie kunnen verstoren of beschadigen of vernielen. Werkzaamheden moeten worden uitgesteld tot na de kwetsbare kraamperiode (voorschrift 18).
- Indien de werkzaamheden mogelijk een beschadiging of vernietiging van de kraamverblijfplaats als gevolg kunnen hebben moeten de werkzaamheden conform het betreffende EWP voor zware werkzaamheden (Bijlage B) uitgevoerd worden. Dit voorschrift is ook van toepassing bij aanwezigheid van een massawinterverblijfplaats van vleermuizen en bij nesten van de huismus of de gierzwaluw. Zie ook voorschrift 18.
- Betreffende de soortspecifieke randvoorwaarden zoals kwetsbare perioden, natuurkalenders, randvoorwaarden aan nest- en verblijfplaatsen (waaronder de omvang van invliegopeningen, kenmerken van de functie, omgevingskenmerken etc.) zijn altijd de meest recente kennisdocumenten van BIJ12 leidend van aard. Indien randvoorwaarden en kenmerken in de EWP's of de mitigatiecatalogus afwijken van de kenmerken zoals beschreven in de kennisdocumenten dienen te allen tijde de kennisdocumenten gevolgd te worden.
 - o Vanwege verhuisgedrag, dispersie en (natuurlijke) veranderingen in omvang van kolonies van de SMP-soorten zijn aanvullende controles op de actuele aanwezigheid van kwetsbare functies en de omvang van de kolonies of het aantal dieren dat gebruik maakt van de functie noodzakelijk. Deze voorwaarden zijn opgenomen onder voorschrift 33.

Vanwege de complexiteit en omvang van dit besluit en foutgevoeligheid in de praktijk, zien wij aanleiding om in voorschrift 10 de voorwaarde te stellen dat de voorschriften uit dit besluit die betrekking hebben op de uitvoering van het SMP Den Haag, voorafgaand aan de start van de werkzaamheden, worden verwerkt in het Uitvoeringsdocument van het SMP Den Haag Deel 1 en de bijbehorende generieke EWP's van Bijlage A, lichte werkzaamheden, Bijlage B, zware werkzaamheden en Bijlage E, Protocol voor maatwerkplannen. Tevens zijn in voorschrift 27 voorwaarden opgenomen betreffen de actualisatie van de GIS-viewer met ontbrekende onderzoeksdata en risicogebieden. Dit helpt de projectecoloog bij het vertalen van de generieke EWP's en mitigatietaakstelling naar het project-EWP.

Beoordeling EWP voor lichte werkzaamheden

In Hoofdstuk 3 van het EWP voor lichte werkzaamheden (Bijlage A van SMP deel 1) staan de voorwaarden beschreven waaraan de werkzaamheden moeten voldoen om conform dit EWP te kunnen werken.

Het EWP lichte werkzaamheden is opgesteld voor werkzaamheden die 'in de regel' niet leiden tot beschadiging en/of vernietiging van rust-, nest-, en/of verblijfplaatsen en/of het doden of verwonden van dieren. In de lijst met werkzaamheden in Hoofdstuk 3 van het EWP staan echter werkzaamheden benoemd waarbij de aantasting van

vaste rust-, nest-, en/of verblijfplaatsen en/of het doden en verwonden van dieren niet op voorhand uitgesloten kan worden. Deze werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden onder het EWP zware werkzaamheden, tenzij het doden en/of verwonden van individuen en aantasten van functies op voorhand door de projectecoloog uitgesloten kunnen worden. Deze eis is tevens opgenomen onder voorschrift 16 en 17. Deze werkzaamheden betreffen:

- het vervangen van losse gebouwdelen;
- het plaatsen van zonnepanelen, warmtepompen en ander dak installatiewerk;
- het vervangen van dakkapellen en dakramen;
- het herstellen en vervangen van beplating en houtwerk;
- het overlagen van een plat dak;
- het vervangen of aanbrengen van platdakisolatie.

In Hoofdstuk 4 van het EWP voor lichte werkzaamheden is een checklist opgenomen waarmee de projectleider en de projectecoloog de toepasbaarheid van het EWP voor die situatie kunnen toetsen. Vanwege de kans op het verstoren van kwetsbare soorten en/of functies binnen kwetsbare periode worden aan deze randvoorwaarden aanvullende eisen gesteld. Deze zijn tevens opgenomen onder voorschrift 16.

Voor de bescherming van kwetsbare functies en de praktische uitvoering van het SMP zijn daarnaast tevens de volgende voorschriften 16, 17, 18 en 21 opgenomen in dit besluit ten aanzien van het EWP lichte werkzaamheden:

- werkzaamheden welke onder de categorie 'lichte werkzaamheden' vallen, hoeven niet meegerekend te worden bij de salderingsboekhouding van 25%;
- het EWP lichte werkzaamheden ziet alleen toe op (tijdelijke) verstoring van de SMP-soorten. Het ongeschikt maken of op andere wijze tijdelijk dichtzetten van (potentiële) nest- en/of verblijfplaatsen van SMP-soorten is, onder dit EWP, niet toegestaan;
- conform het EWP, paragraaf 5.2 punt 8, mogen er netten rondom steigers geplaatst worden, mits deze tussen een half uur voor zonsondergang en een half uur na zonsopkomst verwijderd worden. Bij actuele aanwezigheid van kwetsbare functies (nest- en of verblijfplaatsen van de SMP-soorten) is het gebruik van netten rondom de steigers in zijn geheel niet toegestaan.

Beoordeling EWP voor zware werkzaamheden

In hoofdstuk 3 van het EWP voor zware werkzaamheden (Bijlage B van SMP Deel 2) staan de voorwaarden beschreven waaraan de werkzaamheden moeten voldoen om conform dit EWP te kunnen werken.

Voor de bescherming van kwetsbare functies en de praktische uitvoering van het SMP zijn daarnaast tevens de volgende voorschriften opgenomen in dit besluit ten aanzien van het EWP zware werkzaamheden:

- de EWP's in de bijlage zijn basismodellen, die per project door de projectecoloog (zie voorschrift 11) uitgewerkt worden tot een project-EWP. In het SMP en Bijlage B staat niet gespecificeerd wie verantwoordelijk is voor de het opstellen van een project-EWP. De projectleider is eindverantwoordelijk voor de aanwezigheid van p- EWP. Vanwege de benodigde kennis van de soorten ligt de taak voor het opstellen van dit p- EWP altijd bij de projectecoloog. De projectecoloog heeft de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke uitwerking en verantwoording van het p- EWP. De projectecoloog dient deskundig te zijn;
- voor gewenningsperioden dienen de gewenningsperioden, zoals aangegeven in de betreffende kennisdocumenten, aangehouden te worden (zie ook voorschrift 38);
- in een aantal EWP's staan wisselende minimale maten van kieren en spleten waarbij rekening gehouden moet worden met eventuele aanwezigheid van vleermuizen. Voor deze maten dient bij alle EWP's een minimale afmeting aangehouden te worden van 9 mm bij 15 mm voor de potentiële aanwezigheid van vleermuizen (zie voorschrift 18). Deze afmetingen zijn gebaseerd op het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis.

Onderstaande opmerkingen en aanvullingen zijn van toepassing op de volgende EWP's van Bijlage B: EWP 3 gevelisolatie, EWP 4 Dakisolatie, EWP 5 Dakwerkzaamheden en EWP 7 Sloop. Deze EWP's kunnen alleen onder een maatwerkplan toegepast worden bij aanwezigheid van de volgende soorten en functies:

- bij (gedeeltelijke) aantasting van een kolonie huismussen of gierzwaluwen van tien nesten of meer;
- bij aanwezigheid van een kraam- of massawinterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis;
- indien binnen een straal van 200 meter een kraamverblijfplaats van een vleermuissoort aanwezig is of op enig moment is geweest en het gebouw potentieel geschikt is als kraamverblijfplaats, dienen aanvullend de volgende stappen ondernomen te worden:
 - o er dient, binnen het voortplantingsseizoen van de betreffende soort, een extra controle uitgevoerd te worden op het gebruik van het gebouw door een kraamgroep en de aanwezigheid van een kraamgroep in de directe omgeving van het gebouw. Deze controle bestaat uit minimaal twee controle ronden in de ochtend met minimaal twintig dagen tussen de twee bezoeken. Bij aanwezigheid van laatvlieger worden twee avondronden uitgevoerd. Bij aantreffen van een kraamgroep in het gebouw of de omgeving is een uitvliegtelling van de kraamgroep binnen 48 uur na aantreffen verplicht (zie voorschrift 33);
 - o bij het uitvoeren van de natuurinclusieve maatregelen dient rekening gehouden te worden met de toekomstige geschiktheid van het pand als potentiële kraamverblijfplaats voor de betreffende soort;
 - o het verstoren van een kraamkolonie is onder geen enkele voorwaarde toegestaan. Bij aanwezigheid van een kraamkolonie dienen alle werkzaamheden uitgesteld te worden tot na de kwetsbare periode. Ook het plaatsen van rolsteigers bij een gebouw dat in gebruik is door een kraamkolonie is niet toegestaan.

Beschrijving monitoring

De monitoring van het SMP bestaat uit verschillende elementen. Deze worden beschreven in Hoofdstuk 7 van het SMP deel 2. De verschillende elementen van de monitoring bestaan uit:

- monitoring van de populatieontwikkeling van vleermuizen en vogels;
- monitoring van huismusrijke en gierzwaluwrijke buurten;
- monitoring van bijzondere verblijfplaatsen van vleermuizen;
- monitoring van de effectiviteit van mitigatiemaatregelen.

Monitoring van de populatieontwikkeling

Zoals in het SMP beschreven staat wordt de monitoring van de populatieontwikkeling van de vleermuissoorten en vogels uitgevoerd door de landelijk lopende monitoringssystemen; VleerMUS en MUS (Meetnet Urbane Soorten).

De gemeente Den Haag zet reeds vanaf 2019, VleerMUS in voor het volgen van de trend van de populaties gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger in Den Haag. In Den Haag zijn acht transecten uitgezet die jaarlijks conform de VleerMUS methode geteld worden. Deze tellingen worden uitgevoerd door de Zoogdier Werkgroep Zuid-Holland (ZWGZH). De Zoogdiervereniging is verantwoordelijk voor de analyse van de gegevens en de jaarlijkse rapportage vanaf 2019. Zie SMP Deel 2, bijlage D voor de rapportage van de VleerMUS, met daarin ook de beschrijving en onderbouwing van de methodiek en de eerste resultaten met betrekking tot de populatietrend voor de periode 2019 - 2022. Samengevat zijn de bevindingen na vijf jaar VleerMUS (bron: Zoogdiervereniging, 2022²⁵):

- de bezetting van de gewone dwergvleermuis was in veel gevallen hoger dan die van afgelopen jaar en in de meeste gevallen ook hoger dan die van 2019. De veranderingen in de bezetting van de gewone dwergvleermuis vormen momenteel geen aanleiding tot zorg;
- nadat in 2020 de gemeten bezetting door de ruige dwergvleermuis bijna 30% lager was dan in het jaar ervoor, zijn de bezettingen in de jaren daarna minder verontrustend en is deze op enkele routes behoorlijk toegenomen. De resultaten van de ruige dwergvleermuis over de afgelopen vijf jaar geven daarmee vooralsnog geen reden tot zorg;

²⁵ Woersem, A. van, M.J. Schillemans en H.J.G.A. Limpens, 2022. VleerMUS gemeente Den Haag 2022. Meetnet Urbane Soorten voor vleermuizen. Rapport 2023.19. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
ODH1641020

- van de laatvlieger werden afgelopen jaren weinig waarnemingen gedaan en was de procentuele bezetting van de drie gemeten soorten veruit het laagst. De lage aantallen waarnemingen bieden dan ook weinig zekerheid voor het vaststellen van trends of het doen van uitspraken daarover. Wel valt op dat er dit jaar plotseling grotere aantallen waarnemingen zijn gedaan op de Zuiderpark route.

Het landelijke Meetnet Urbane Soorten (hierna: MUS) volgt broedvogels van de stedelijke omgeving. MUS is gebaseerd op het Nederlandse postcodesysteem met daarbinnen telpunten (meetnet). Deze methodiek is ontwikkeld door Sovon. Deze partij verzorgt ook de coördinatie en analyse van de telgegevens die worden verzameld door vrijwilligers. In 2010 startten de leden van de HVB met MUS binnen Den Haag. Het aantal getelde postcodegebieden groeide van tien in 2010 naar 76 in 2021. Dat is een dekking van 93% van de Haagse regio.

Conform het SMP is in het bijlagerapport Basisonderzoek gebouwbewonende soorten SMP Den Haag de lokale trendanalyse vanaf jaar 2010 (de regionale en landelijke populatietrend start vanaf 2007) opgenomen. Dit rapport is niet aangeleverd bij de ontheffingsaanvraag van het SMP en daardoor niet te beoordelen. Zodra het SMP van kracht is worden de populatietrends gerelateerd aan dat referentiejaar. Wij gaan er hierbij van uit dat het jaar 2010 werd bedoeld met het referentiejaar. Bij het SMP is de MUS-rapportage uit 2021 (opgesteld door de HVB) opgenomen in Bijlage C van het SMP deel 2 (in de tekst van het SMP staat bijlage F, dit betreft echter bijlage C).

Monitoring van huismus- en gierzwaluwrijke buurten.

In het Monitoringsplan Stadsnatuur (januari 2023) heeft de gemeente Den Haag de plannen voor soortgerichte monitoring op gemeentelijk niveau uitgewerkt en vastgelegd. Bij de aanvraag van het SMP is de conceptversie van deze rapportage bijgevoegd.

Naast de jaarlijkse MUS methode worden met het SMP ook gericht kolonies huismussen en gierzwaluw gemonitord. Dit wordt uitgevoerd op basis van een steekproef van een deel van de aanwezige kolonies. Vanaf 2023 wordt jaarlijks een buurtelling uit gevoerd in twaalf huismusrijke en tien gierzwaluwrijke buurten. Er is gekozen voor buurten met een relatief hoge dichtheid aan huismussen of gierzwaluwen en een goede ruimtelijke spreiding binnen de gemeente. Deze monitoring wordt gedaan in het kader van de populatie ontwikkeling.

Voor de methodiek wordt gebruikt gemaakt van de Kennisdocumenten Huismus en Gierzwaluw van BIJ12. Hierbij worden de twaalf huismusbuurten jaarlijks eenmaal geïnventariséerd in de periode 1 april-15 mei. De tien gierzwaluwbuurten worden tevens eenmaal per jaar geïnventariséerd. Hierbij vindt er één bezoek plaats van 2 uur voor zonsondergang tot zonsondergang in de weken 24 tot en met 27 (dit betreft grofweg de laatste drie weken van juni tot en met de eerste week van juli). De resultaten van deze tellingen worden gebruikt als verificatie van de resultaten van de populatietrends bij de MUS tellingen. De monitoring wordt uitgevoerd door een ecologisch adviesbureau. Kaarten met daarop de betreffende buurten zijn opgenomen in het SMP deel 2, figuur 7.3 (huismus) en figuur 7.4 (gierzwaluw).

Monitoring effectiviteit mitigatiemaatregelen

Om de effectiviteit van de mitigatiemaatregelen te monitoren worden in totaal tien representatieve SMP-projecten binnen het SMP-gebied gemonitord. Dit betreffen projecten waarbij sprake is van verduurzaming en/of renovatie. De uitvoer van de werkzaamheden van de projecten starten in het eerste ontheffingsjaar en zijn, uiterlijk, in het tweede ontheffingsjaar afgerond. Binnen deze poel aan projecten wordt na de ontheffingverlening een zo representatief mogelijke keuze gemaakt op basis van de volgende criteria.

- representatief voor de typologie van de woningen die binnen het SMP zullen worden aangepakt;
- goede geografische spreiding binnen het SMP-gebied;
- goede verdeling binnen het vastgoed van de gemeente Den Haag, Stichting Arcade, Woningstichting Haag Wonen, Stichting Hof Wonen, Stedion en Stichting DUWO;

- bij voorkeur aanwezigheid van één of meer bijzondere verblijfplaatsen zoals vastgesteld tijdens de nulmeting en daarmee de mogelijkheid om effecten te kunnen bepalen, rekening houdend met de huidige verspreiding van deze verblijfplaatsen binnen het vastgoed;
- voldoende aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten en daarmee een meetbare populatie om effecten te kunnen bepalen, rekening houdend met de huidige verspreiding en dichtheid van de SMP-soorten;
- projectomvang van minimaal vijf grondgebonden woningen, of 100 wooneenheden bij appartementen.

Het basisonderzoek van de gemeente Den Haag vormt binnen de geselecteerde projectgebieden de nulmeting voor de gebouwbewonende soorten. Vanaf de ontheffingverlening wordt bij deze projecten jaarlijks (dus over een periode van maximaal vijf jaar) opnieuw onderzoek uitgevoerd met uitzondering van de periode dat de woningen ongeschikt zijn voor de betreffende soort(en). Het onderzoek wordt uitgevoerd in het betreffende projectgebied inclusief een buffer van 100 meter om eventuele verplaatsingen van soorten en individuen te kunnen volgen. In het SMP deel 2 paragraaf 7.2.2 is per soort (huismus, gierzwaluw) en per soortgroep (gebouwbewonende vleermuizen) een tabel met de toe te passen methodieken toegevoegd. Van de monitoring wordt jaarlijks een rapportage opgesteld.

Monitoring bijzondere verblijfplaatsen van vleermuizen

Als werkzaamheden uitgevoerd worden op locaties waar, op basis van de resultaten van het basisonderzoek van het SMP, bijzondere nest- en/of verblijfsfuncties aanwezig zijn, zullen deze tot het einde van de ontheffingstermijn gemonitord worden. Het gaat daarbij specifiek de maatwerkprojecten met kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van vleermuizen, kolonies van huismus en kolonies van gierzwaluw. In het SMP staat beschreven dat deze monitoring uitgevoerd wordt conform het basisonderzoek.

Het gebiedsdekkend onderzoek van de gemeente Den Haag vormt voor de monitoring van bijzondere verblijfplaatsen de nulmeting en is daarmee uitgangspunt voor de selectie. Vanaf de ontheffingverlening wordt hier jaarlijks (dus over een periode van maximaal vijf jaar) opnieuw onderzoek uitgevoerd met uitzondering van de periode dat het gebouw ongeschikt gemaakt is voor de betreffende soort(en). Het onderzoek wordt in ieder geval uitgevoerd binnen de bebouwing waar de bijzondere verblijfplaats is aangetroffen en gemitigeerd. De betrokken ecooloog bepaalt of ook in de directe omgeving van dit gebouw monitoring noodzakelijk is.

Methodiek

In het SMP deel 2, paragraaf 7.2.2 wordt de toe te passen methodiek per soort en functie nader uitgewerkt. De toe te passen methode is afhankelijk van de daadwerkelijk aanwezige soort en functie. De methodiek voor de soortgroep vleermuizen wordt als soortgroep beschreven en niet per soort.

- qua onderzoeksmethodiek wordt voor de vleermuizen het uitgevoerde basisonderzoek voor kraamkolonies en massa-winterverblijfplaatsen gevolgd;
- voor de huismus en gierzwaluw wordt dezelfde onderzoeksmethodiek gehanteerd die de gemeente Den Haag hanteert voor de monitoring van huismus- en gierzwaluwrijke buurten.

Rapportage van de monitoring

Jaarlijks worden de resultaten gebundeld gerapporteerd in een monitoringsrapport en gedeeld met het bevoegd gezag (OZHZ). In het vijfde jaar van de ontheffingsperiode worden de monitoringsgegevens geëvalueerd. Hierin worden de verspreidingsgegevens van het soortgericht onderzoek, de visuele inspectie van de voorzieningen (mitigatie), de verspreidingsgegevens van de monitoring en de regionale en landelijke trend tegen elkaar afgezet. De resultaten van deze evaluatie worden gebruikt als input voor het bepalen van de staat van instandhouding van de lokale populaties na vijf jaar werken met het SMP en voor eventuele aanpassingen voor een tweede ontheffingsperiode.

Beoordeling van de monitoring

De monitoring van het SMP bevat de elementen die noodzakelijk zijn voor een goede monitoring van het SMP. De onderzoeksinspanning van de monitoring wijkt echter op een aantal punten af van de bestaande protocollen en kennisdocumenten en in het SMP worden een aantal onderdelen van de monitoring niet voldoende gespecificeerd, waardoor er onduidelijkheid ontstaat voor de uitvoering en beoordeling van de monitoring. Om deze reden wordt de voorgestelde monitoring op een aantal punten aangescherpt of nader gespecificeerd middels voorschriften (zie voorschriften 40 en 41) Dit heeft betrekking op de volgende aspecten:

- algemeen betreffende de monitoring:
 - o de monitoring en de uitvliegtellingen worden uitgevoerd conform de randvoorwaarden en uitgangspunten voor onderzoeksmethodieken als beschreven in voorschrift 35;
 - o bij alle maatwerkprojecten moet monitoring plaatsvinden;
- met betrekking tot de monitoring van de huismus- en gierzwaluwbuurten staat in het SMP beschreven dat de Kennisdocumenten van BIJ12 hierin leidend zijn. De in het SMP beschreven methodiek, met name voor de gierzwaluw, wijkt echter sterk af van de kennisdocumenten. De voorgestelde onderzoeksinspanning wordt dan ook niet voldoende geacht voor een goede monitoring van de gierzwaluwbuurten. Voor de monitoring van de huismus- en gierzwaluwbuurten moet derhalve voldaan worden aan de volgende eisen:
 - o de twaalf huismusbuurten en de tien gierzwaluwbuurten worden minimaal tweemaal per jaar geïnventariseerd;
 - o er zitten, voor beide soorten, minimaal tien dagen tussen de twee bezoeken;
 - o een gierzwaluwbezoek vindt plaats van 1,5 uur voor zonsondergang tot minimaal een 0,5 uur na zonsondergang én tot de laatste gierzwaluwen ingevlogen zijn;
- met betrekking tot de monitoring van de effectiviteit van aangebrachte voorzieningen geldt het volgende:
 - o aangebrachte voorzieningen die in aanmerking komen voor de steekproefsgewijze monitoring van de effectiviteit van de maatregelen, moeten zijn aangebracht binnen de risicogebieden voor de betreffende soort;
 - o voorafgaand aan de monitoring moet beschreven zijn wat het beoogde doel van de voorziening is (de soort-functie combinatie). De monitoringsmethodiek dient aan te sluiten bij het beoogde doel van de voorziening (soort-functie combinatie);
 - o bij het onderzoek wordt voor de vleermuissoorten een buffer aangehouden van 200 meter om verplaatsingen te kunnen volgen. Voor de huismus, gierzwaluw en spreeuw wordt een buffer van 100 meter aangehouden;
- met betrekking tot de monitoring van bijzondere verblijfplaatsen geldt het volgende:
 - o alle kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis worden binnen twee jaar na verlening van de ontheffing geteld op uitvliegers. Voor het einde van de ontheffing (binnen vijf jaar) worden deze een tweede maal geteld op uitvliegers (zie ook voorschrift 22);
 - o de monitoring heeft betrekking op alle bijzondere nest- en verblijfsfuncties die binnen de begrenzing van het SMP-gebied zijn aangetroffen. Dit is inclusief de bijzondere nest- en verblijfplaatsen die op een ander moment dan het basisonderzoek zijn aangetroffen (bijvoorbeeld tijdens één van de controles of tijdens de monitoring) en buiten het gebouwbezit van de SMP-partijen vallen. Dit vanwege het verhuisgedrag en de dispersie van de soorten. Er kan niet op voorhand uitgegaan worden dat functies op dezelfde locaties aanwezig blijven;
- er wordt een monitoringsplan voor laatvlieger opgesteld (zie ook voorschrift 24);
- de rapportage van de monitoring dient te voldoen aan hetgeen opgenomen in voorschrift 42.

Waarborgen van de staat van instandhouding middels het SMP

In Hoofdstuk 5 van het SMP Deel 2 wordt een analyse uitgevoerd van de staat van instandhouding van de soorten. De staat van instandhouding kan volgens de Habitatrichtlijn (Artikel 1 onder i) als gunstig worden beschouwd wanneer:

- uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van het natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven; en
- de natuurlijke range van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden; en
- er een voldoende groot leefgebied bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

De beoordeling van de gunstige staat van instandhouding vindt in het SMP plaats op basis van het advies 'Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming' (Bastmeijer, januari 2018). Het begrip 'gunstige staat van instandhouding' is, conform Bastmeijer, 2018 per soort uitgewerkt in vier componenten:

- de populatie (i.c. omvang en opbouw);
- de verspreiding;
- het leefgebied (i.c. oppervlakte van habitat, geschiktheid van habitat voor soorten, structuur en functies van habitats);
- het toekomstperspectief.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten en beoordeling is in het SMP de regionale gunstige staat van instandhouding van de SMP-soorten als volgt beoordeeld. Onderstaand betreft een samenvatting van de regionale staat van instandhouding van de SMP-soorten zoals beschreven in het SMP.

- Gewone dwergvleermuis: Er zijn enkele aanwijzingen dat de staat van inhouding van de gewone dwergvleermuis in 2015-2017 iets gunstiger is dan in de periode 2009-2011. Dit beeld komt ook naar voren in de naburige gemeenten Delft en Leiden. Uit de VleerMUS data komt naar voren dat de percentuele bezetting van 2019-2023 ongeveer gelijk blijft. Er zijn dus voornamelijk geen aanwijzingen dat de soort duidelijk is toe- of afgenomen.
- Ruige dwergvleermuis: Omdat een groot deel van de populatie afkomstig is uit gebieden ten noordoosten van Nederland, is de jaarlijkse aanwas onder meer afhankelijk van weersomstandigheden. Hierdoor kunnen de aantallen van jaar tot jaar dus fors verschillen en is het lastig om uitspraken te doen over de staat van instandhouding. Er zijn voornamelijk geen aanwijzingen dat het er sprake is van een toename of afname ten opzichte van de periode voor 2018, zo is ook op te maken uit de trendanalyse van VleerMUS.
- Kleine dwergvleermuis: Op basis van de data wordt geconcludeerd dat Den Haag momenteel geen significant kerngebied vormt voor een kraamgroep of overwintering van de kleine dwergvleermuis. De aanwezige individuen maken wel gebruik van groengebieden aan de noordoostkant van Den Haag als foerageergebied en als paarverblijfplaats. De lokale staat van instandhouding is gezien het relatief aantal kleine waarnemingen niet bekend.
- Laatvlieger: Er zijn aanwijzingen dat de staat van inhouding van de laatvlieger in 2015-2017 minder gunstig was dan in de periode 2009-2011. Tot 2018 was een kraamverblijfplaats aanwezig in Den Haag, deze komt in de meest recente data niet terug. Het is niet met zekerheid vast te stellen of de soort daadwerkelijk is achteruitgegaan in de gemeente Den Haag, omdat er geen gestandaardiseerd onderzoek is uitgevoerd en het lage aantal waarnemingen bij de VleerMUS transecten weinig zekerheid bieden voor het vaststellen van trends (Zoogdierverseniging, 2023).
- Meervleermuis: De staat van instandhouding volgt regionaal dezelfde lijn als de landelijk lijn. De soort kent landelijk en regionaal een negatieve populatietrend. De populatieomvang wordt daarom als ongunstig beoordeeld.
- Gewone grootoorvleermuis: Er is geen informatie over de regionale staat van instandhouding voorhanden. De gewone grootoorvleermuis is in de zomer in de jaren 2015-2017 in ongeveer dezelfde kleine aantallen volwassen dieren gevonden als in de periode 2009-2011. Het gaat om enkele tientallen dieren die in enkele landgoederen zijn aangetroffen in holle bomen. In de onderzoeken uit 2018-2023 is de gewone grootoorvleermuis niet waargenomen, daarbij moet worden vermeld dat deze soort ook niet specifiek is onderzocht. In de NDFF is de soort in deze periode wel waargenomen.

- Tweekleurige vleermuis: De soort wordt slechts incidenteel waargenomen in de omgeving van Den Haag. In 2023 zijn er drie opnames van de soort geregistreerd. Een trend is niet bekend.
- Gierzwaluw: De kolonies gierzwaluwen bevinden zich met name in het centrum en het zuidwesten van Den Haag. Ook in de rest van de stad zijn kolonies van gierzwaluwen bekend, maar de aantallen zijn hier lager. Uit de data-analyse die begin 2024 is uitgevoerd, is gebleken dat de trend van de gierzwaluw in Den Haag vanaf 2007 stabiel is. Vanaf 2018 is er zelfs sprake van een matige toename.
- Huismus: Uit de meest recente data blijkt dat de huismus nog in verschillende wijken voorkomt, maar dat er ook grote delen van de stad zijn waar geen huismussen (meer) voorkomen. De populatie huismussen in Den Haag is in de periode 2008-2017 afgenomen. Er zijn zes wijken waar in 2017 geen huismussen meer zijn waargenomen, waar deze in 2008 wel bekend waren (Arcadis, 2018²⁶). Deze afname heeft zich van 2018-2021 verder doorgezet (HVB, 2021). Uit de data van 2016 t/m 2021 blijkt dat er elk jaar minder huismussen geteld worden. In 2021 nam het aantal exemplaren per postcodegebied voor het derde jaar op rij af, nu tot 7,6 dieren: dit is slechts 60% van het aantal exemplaren in 2017. In 2022 is het aantal exemplaren voor het eerst sinds 2017 per postcodegebied toegenomen ten opzichte van 2021 naar 8,6. Het is de vraag of deze toename doorzet. Gezien het aantal huismussen relatief laag is in Den Haag ten opzichte van het landelijke gemiddelde, wordt de staat van instandhouding regionaal gezien als ongunstig.
- Spreeuw: De trend van de spreeuw als broedvogel in zowel Zuid-Holland als Den Haag is negatief, met een significante afname van mogelijk 5% per jaar sinds 2007 (bron: Meetnet Broedvogels, Sovon). Uit de MUS metingen volgt een afname van het aantal spreeuwen in Den Haag. De regionale staat van instandhouding wordt daarom beoordeeld als ongunstig.

In het SMP staat voor alle vleermuissoorten beschreven dat de lokale populaties te maken krijgen met een verdere afname van het aantal geschikte verblijfplaatsen als gevolg van renovatie en na-isolatie van gebouwen. Dit treft vooral het deel van de populatie dat afhankelijk is van verblijfplaatsen in gebouwen. Hierdoor is het toekomstperspectief voor alle vleermuissoorten in het SMP als ongunstig – ontoereikend beoordeeld. Deze is echter gunstig als er voldoende mitigerende maatregelen genomen worden (bron: Arcadis, 2018b).

In Hoofdstuk 5 van het SMP deel 2 zijn de bedreiging en kansen voor de vogelsoorten met betrekking tot de verduurzamingsopgave in Den Haag weergegeven. De conclusie is voor alle soorten van het SMP (vogels en vleermuizen) feitelijk hetzelfde: *“Door het nemen van mitigerende en compenserende maatregelen worden bedreigingen omgezet in kansen”*.

Beoordeling staat van instandhouding

In het SMP staat beschreven dat het toekomstperspectief voor alle vleermuissoorten in het SMP als ongunstig – ontoereikend is beoordeeld. Op basis van de bron Arcadis, 2018b²⁷ wordt gesteld dat deze echter gunstig is als er voldoende mitigerende maatregelen genomen worden. In de betreffende bron staat geen verdere onderbouwing van deze stelling, noch een verdere toelichting waar deze mitigerende maatregelen aan moeten voldoen om aan deze stelling waar te maken. De stelling *‘gunstig is als er voldoende mitigerende maatregelen genomen worden’* wordt om deze reden voor alle vleermuissoorten als ‘niet voldoende onderbouwd’ beoordeeld en wordt verder buiten beschouwing gelaten in de beoordeling van de staat van instandhouding van de SMP-soorten.

Door de uitgevoerde onderzoeken in Den Haag over een langere periode beschikt de gemeente over een gedegen basis van data van de lokale populaties van de SMP-soorten. Op basis van de bekende monitoringsgegevens van de vleermuissoorten en de gierzwaluw zijn er geen aanwijzingen dat deze lokale populaties in Den Haag onder druk

²⁶ Hierbij wordt door Arcadis verwezen naar het rapport: “De Staat van Instandhouding, Factsheets voor 25 soorten in Gelderland, opgesteld voor de provincie Gelderland in mei 2018”. In dit rapport staat niets vermeld over populaties huismussen in Den Haag. De uitspraak is dan ook niet te verifiëren door ODH.

²⁷ Dit betreft het rapport: “De staat van instandhouding, Factsheets voor 25 soorten in Gelderland”, opgesteld door Arcadis in opdracht van de provincie Gelderland, mei 2018.

staan. Door de maatregelen in het SMP, in combinatie met het natuur- en groenbeleid van de gemeente, wordt geborgd dat deze lokale populaties en de lokale populatie huismuis niet verder onder druk komen te staan. Door het uitvoeren van monitoring van laatvlieger en kleine dwergvleermuis in Den Haag worden ook deze populaties met het SMP beter beschermd worden en de staat van instandhouding van de populaties voldoende geborgd. Vanwege het sporadische voorkomen van verblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis, tweekleurige vleermuis en de meervleermuis binnen de bebouwing in het SMP-gebied, in combinatie met de maatregelen om doden en verwonden van dieren te voorkomen en het blijvende aanbod aan potentiële verblijfplaatsen, is ook van deze soorten de staat van instandhouding voldoende geborgd.

Belangenonderbouwing

In het SMP Deel 2 paragraaf 8.3 worden de wettelijke belangen die ten grondslag zijn gelegd aan de aanvraag toegelicht en nader onderbouwd. Volgens de aanvraag is de ontheffing nodig in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid en ter bescherming van flora of fauna als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid, sub b, onder 1 en 4, van de Wnb (*vogelsoorten van het SMP*) en in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats en in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten als bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, sub b, onder 1 en 3 van de Wnb (*vleermuissoorten van het SMP*). Onderstaand geven wij per wettelijk belang een samenvatting van de onderbouwing opgenomen in het SMP Den Haag, gevolgd door de inhoudelijke beoordeling ervan.

Belang bescherming (wilde) flora en fauna (alle SMP-soorten)

De gemeente en de woningcorporaties willen met het SMP Den Haag bereiken dat het uitvoeren van noodzakelijke ruimtelijke ingrepen aan gebouwen hand in hand gaat met het beschermen van de gebouwbewonende soorten die daarin leven en dat deze werkwijze een bijdrage levert aan het verbeteren van de staat van instandhouding van de SMP-soorten. Om dit te bereiken worden waar mogelijk, alle te renoveren woningen en gebouwen voorzien van verblijfplaatsen in de wijken waar de soorten voorkomen. Hiermee worden meer maatregelen getroffen dan (wettelijk) noodzakelijk zou zijn gezien vanuit individuele plannen en projecten. De maatregelen zijn zowel generiek als specifiek. Zo wordt er voor (kraam)kolonies en winterverblijfplaatsen ook systematisch gemitigeerd op basis van maatwerk. In het SMP is opgenomen dat, in het geval van een groen tekort, een groene taakstelling van toepassing is bij projecten. Deze groene taakstelling in combinatie met natuurinclusief bouwen draagt bij aan de bescherming van flora en fauna rondom het gebouwbezit.

Met het SMP wil de gemeente nader invulling geven aan haar ambities op het gebied van natuur in de stad. De gemeente Den Haag heeft op meerdere punten beleid dat positief is voor de vestiging en/of versterking van de SMP-soorten. Deze beleidsstukken staan kort toegelicht in het SMP Deel 2, paragraaf 8.4.1²⁸. In de Agenda Groen voor de Stad (RIS294705)²⁹ en de Nota Stadsnatuur (RIS305824)³⁰ wordt geconstateerd dat door de toenemende bevolking, de verdichtingsopgave en het bijbehorende ruimtebeslag, de leefkwaliteit in het algemeen en het groen in het bijzonder soms onder druk komen te staan. Daarnaast zijn er onzekerheden en ontwikkelingen die de stad in de toekomst sterk zullen kleuren, waaronder de klimaatopgave. Den Haag wil een aantrekkelijke stad blijven voor bewoners, bezoekers en bedrijven, daarom moeten er strategische keuzes worden gemaakt op het gebied van verdichting, vergroening en verduurzaming. De ambitie is een verdere kwalitatieve ontwikkeling van het Haagse groen, waarbij ruimte bestaat voor verandering en initiatief en bij ontwikkelingen groen toekomstbestendig wordt vormgegeven. Het doel hierbij is het groen kwalitatief te ontwikkelen en ten aanzien van biodiversiteit de ambitie om de stad voor mensen, planten en dieren als ecosysteem te laten functioneren. Naast het beschermen van

²⁸ Zie voor de groendocumenten van de gemeente Den Haag: <https://www.hethaagsegroen.nl/over+ons/groen/default.aspx>.

²⁹ <https://www.hethaagsegroen.nl/over+ons/groen/default.aspx#folder=2483038>.

³⁰ <https://www.hethaagsegroen.nl/over+ons/groen/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=2483054>.

aanwezige soorten, wordt ook ingezet op het creëren van gunstige vestigingscondities voor soorten. Er wordt gestreefd naar biotopen met een zo groot mogelijke rijkdom aan planten en dieren. Dit streven is ook gunstig voor het behoud en de vestiging van de SMP-soorten. Zo ondersteunt bijvoorbeeld de Stedelijke Groene Hoofdstructuur het in stand houden van de vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen.

Samen met de bijdrage aan nieuwe verblijfplaatsen voor soorten draagt de SMP-aanpak bij aan het vergroten van het leefgebied en de instandhouding van de aanwezige soorten en populaties. Hierbij richt het SMP zich hoofdzakelijk op het behoud en creëren van nest- en verblijfplaatsen. Het Haagse groenbeleid richt zich op het beheer en inrichten van leefgebieden voor de soorten. Deze twee sporen (SMP en groenbeleid) zorgen voor een integrale aanpak van de bescherming van netwerken en leefgebieden met nest- en verblijfplaatsen, schuilplekken, vliegroutes, ecologische verbindingen, foerageergebieden en schoon water. Door het gezamenlijk optrekken van de gemeente met de woningcorporaties worden niet alleen de verblijfplaatsen van de SMP-soorten beschermd, maar is er ook aandacht voor het leefgebied dat nodig is om zowel bestaande als nieuwe verblijfplaatsen functioneel te laten zijn. Dit is de meerwaarde van een SMP-aanpak boven de reguliere/projectmatige aanpak, waarbij slechts een klein aspect van een geheel leefgebied onderzocht wordt en alleen gemitigeerd en gecompenseerd wordt op dat beperkte niveau. Een SMP kent een bredere, integrale gebiedsgerichte aanpak en draagt zo bij aan het beter en volledig in kaart brengen van netwerken en leefgebieden van soorten, zodat deze ook beter beschermd kunnen worden.

Tegelijkertijd zijn er in urbane gebieden altijd ook andere ontwikkelingen in het spel. Ontwikkelingen en veranderingen door verduurzaming, renovatie, woningbouw, herinrichting van gebieden, klimaatadaptatie, wonen, werken, recreatie en infrastructuur zijn noodzakelijk in een dynamisch stedelijk gebied dat leefbaar en aantrekkelijk moet zijn en blijven. Juist door een gebiedsgerichte aanpak voor soortenbescherming, waarbij natuurinclusief bouwen en inrichten wordt gekoppeld aan het grotere geheel van de maatschappelijke ontwikkelingen, maar ook het verbeteren van de biodiversiteit en bescherming van de netwerken en leefgebieden die kwetsbare soorten zoals de SMP-soorten nodig hebben, wordt het mogelijk om deze puzzel op duurzame wijze met oog voor mens en dier op te lossen.

Wij concluderen dat het SMP Den Haag met haar gebiedsgerichte aanpak bijdraagt aan het beschermen en versterken van fauna, het belang is voldoende aangetoond.

Volksgezondheid en openbare veiligheid (alle SMP-soorten)

De renovatie van woningen en de sloop van oude woningen voor vervangende nieuwbouw zijn een onlosmakelijk onderdeel van de reguliere en gangbare bedrijfsvoering van woningbouwcorporaties. Dit geldt ook voor het gemeentelijke vastgoed. De aanvraag is ingediend om alle voorkomende en noodzakelijke werkzaamheden aan gebouwen uit te kunnen voeren. Het gaat daarbij ook om werkzaamheden die nodig zijn in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid. De woningbouwcorporaties hanteren een beleid waarbij woningen tijdig worden gecontroleerd op kwaliteit. Op basis daarvan wordt beoordeeld of het noodzakelijk is om een woning of een complex van woningen te renoveren of te slopen. De woningen worden in principe gerenoveerd, maar worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw wanneer deze in dermate slechte staat zijn dat het niet haalbaar is om ze naar de huidige en toekomstige wooneisen op te waarderen. In deze gevallen is renoveren geen duurzame oplossing meer. De aan te pakken woningen zijn veelal opgebruikt; als er niet snel iets gedaan wordt dan komen de woningen in dusdanig vervallen staat dat de woningen een gevaar voor de openbare veiligheid vormen. Dakpannen kunnen van het dak waaien, gevelpanelen kunnen los gaan hangen en vervolgens wegwaaien, dakgoten zullen verzakken, enzovoort. De werkzaamheden zijn nodig om te kunnen voldoen aan de huidige kwaliteitseisen voor binnenklimaat volgens vigerende landelijke normen met betrekking tot wering van vocht van buiten en met

betrekking tot thermische isolatie.³¹ De woningen zijn vaak slecht geïsoleerd, zonder kwalitatief luchtverversingssysteem en er is in veel gevallen sprake van vochtintrede via kozijnen, gevels en schoorstenen.

Door de grote temperatuurverschillen, beperkte isolatie en te veel vocht in de woningen ontstaat condensatie en schimmelvorming, wat het binnenklimaat voor bewoners verslechtert. Dit is een landelijk erkend probleem bij alle niet goed geïsoleerde of gebrekkig na-geïsoleerde woningen en verbetering van het binnenklimaat van woningen en andere gebouwen is daarmee ook speerpunt van de rijksoverheid. Grootschalige renovatie, of sloop en nieuwbouw zijn dan de enige oplossingen voor de aanwezige problemen. De werkzaamheden die onder het SMP worden uitgevoerd, hebben een positief effect op het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee het terugdringen van de uitstoot van CO₂, wat bijdraagt aan het verbeteren van de luchtkwaliteit en daarmee aan de volksgezondheid. Het verbeteren van het binnenmilieu van woningen, scholen en kindercentra, is een speerpunt is van de Nationale aanpak Milieu en Gezondheid van de overheid (bron: www.rivm.nl). Mensen kunnen gezondheidsklachten ondervinden door vocht in hun woning. Het is waarschijnlijk dat huisstofmijten en schimmels een rol spelen in de relatie tussen vochtige woningen en gezondheidseffecten, maar ook een te droge woning kan tot gezondheidsklachten leiden. Door de grootschalige woningverbetering zullen de woningen technisch in betere staat verkeren en beter geïsoleerd zijn. Door isolatie van woningen en het verbeteren van de ventilatie kunnen enerzijds de energielasten sterk verlaagd worden en anderzijds het comfort en het binnenmilieu verbeterd worden.

De werkzaamheden die onder het SMP worden uitgevoerd, zijn gelet op voorgaande overwegingen nodig in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid.

Andere dwingende redenen van groot openbaar belang (vleermuizen)

Voor de gemeente Den Haag en de betrokken woningcorporaties Stichting Arcade, Woningstichting Haag Wonen, Stichting Hof Wonen, Staedion en Stichting DUWO vormt het Klimaatakkoord, Energievisie Den Haag 2040, Omgevingsvisie Den Haag 2050 en Het Haags Klimaatakkoord een belangrijke aanleiding voor het verduurzamen van het gebouwbezit. Een belangrijk doel van de grootschalige woningverbetering, het verduurzamen van bestaande bebouwing of het vervangen van oude woningen door energiezuiniger woningen, is het terugdringen van energieverbruik door het verbeteren van de isolatie van bestaande woningen of bouw van energiezuinigere woningen en daarmee het verlagen van het energielabel. Hiermee wordt bijgedragen aan een verminderd energieverbruik en wordt de uitstoot van CO₂ gereduceerd, met gunstige effecten op het milieu en volksgezondheid tot gevolg. De verduurzamingsopgave raakt rechtstreeks aan fundamentele maatschappelijke belangen zoals het voorkomen van energiearmoede, het verbeteren van de leefbaarheid, het beperken van klimaatverandering en het waarborgen van een toekomstbestendige woningvoorraad.

Door de omvang van het gebouwbezit van de gemeente Den Haag, en de woningcorporaties Stichting Arcade, Woningstichting Haag Wonen, Stichting Hof Wonen, Staedion en Stichting DUWO, dragen de werkzaamheden onder het SMP substantieel bij aan een afname in het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee een reductie in CO₂-uitstoot. Vanwege veranderingen in het klimaat en de eindigheid van fossiele brandstoffen, is er een groot belang bij het besparen van energie. Een reductie in de uitstoot van CO₂ en daarmee het beperken van de (gevolgen van) klimaatverandering is dan ook essentieel in het kader van klimaatmitigatie en dient een groot maatschappelijk belang.

Gelet op het voorgaande dragen de werkzaamheden die uitgevoerd gaan worden onder het SMP Den Haag bij aan dwingende redenen van groot openbaar belang van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

³¹ Deze eisen waren voorheen opgenomen in het Bouwbesluit 2012, nu in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl), hierin staan regels over veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en bruikbaarheid van bouwwerken.

Concluderend

Gelet op het voorgaande zijn wij van oordeel dat voldoende is onderbouwd dat de werkzaamheden die onder het SMP uitgevoerd gaan worden door de SMP-partijen, noodzakelijk zijn in het licht van de aangevoerde wettelijke belangen en rechtvaardigen de negatieve effecten die hierbij zullen optreden voor de SMP-soorten.

Geen andere bevredigende oplossing

In paragraaf 8.2 van het SMP Deel 2 wordt toegelicht waarom er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is dan het uitvoeren van de werkzaamheden via de methodiek van het SMP Den Haag, en waarbij de doelen van het SMP Den Haag bereikt zouden worden met minder effecten voor de SMP-soorten. Onderstaand volgt een samenvatting van de gegeven onderbouwing en de beoordeling daarvan.

Onderstaand de aangedragen redenen van de noodzaak met betrekking tot het uitvoeren van de werkzaamheden op de locatie:

- de gemeente en woningcorporaties zullen op termijn alle woningen en gebouwen renoveren of, in het uiterste geval, slopen omwille van bouwtechnische en/of energetische doelstellingen (lees: verduurzamen). Tussendoor zal ook onderhoud plaatsvinden. Deze werkzaamheden zijn locatie gebonden.

Om te bepalen of overgegaan wordt tot renovatie of sloop met nieuwbouw, wordt door de woningcorporaties en de gemeente gebruikgemaakt van een beslisboom. Deze beslisbomen zijn in bijlage E van het SMP Deel 1 opgenomen en in het SMP Deel 2, paragraaf 8.1 is een voorbeeld opgenomen op welke wijze deze beslissingen worden gemaakt. Afhankelijk van het type werkzaamheden, lichte of zware, wordt het betreffende EWP ter hand genomen om te borgen dat de gebouwbewonende soorten de minste schade ondervinden.

Bij het maken van een keuze wordt gebruik gemaakt van een combinatie van factoren. Deze factoren zijn onder andere:

- de bouwtechnische en energetische kwaliteit van het bestaande vastgoed;
- de woonkwaliteit, gezondheid en tevredenheid van bewoners;
- de ligging en stedenbouwkundige context van het gebouw;
- de investeringskosten en het maatschappelijk rendement van renovatie of vervangende nieuwbouw;
- de bijdrage aan de woningvoorraad en betaalbaarheid;
- de inpassing binnen gemeentelijke duurzaamheids- en klimaatdoelstellingen.

In de generieke EWP's bijbehorend bij het SMP is uitgewerkt hoe omgegaan wordt met de kwetsbare periodes van de SMP-soorten. Elke SMP-partij heeft een SMP-coördinator, deze stemmen de planning van werkzaamheden onderling af om er voor te zorgen dat de impact op de soorten in salderingsgebieden zoveel mogelijk beperkt wordt. Hiervoor wordt een 25%-norm gehanteerd, die in hier voorgaande overweging is uiteengezet.

Gelet op de noodzaak en wijze van uitvoering (inrichting, werkwijze en planning) is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Samenhangende besluiten

Bij deze beoordeling is uitsluitend gekeken naar mogelijke effecten op de SMP-soorten op basis van de aangeleverde informatie. Er kunnen nog andere toestemmingen nodig zijn om de gevraagde activiteiten te kunnen uitvoeren. Kijk voor meer informatie op: <https://omgevingswet.overheid.nl/checken>.

Conclusie

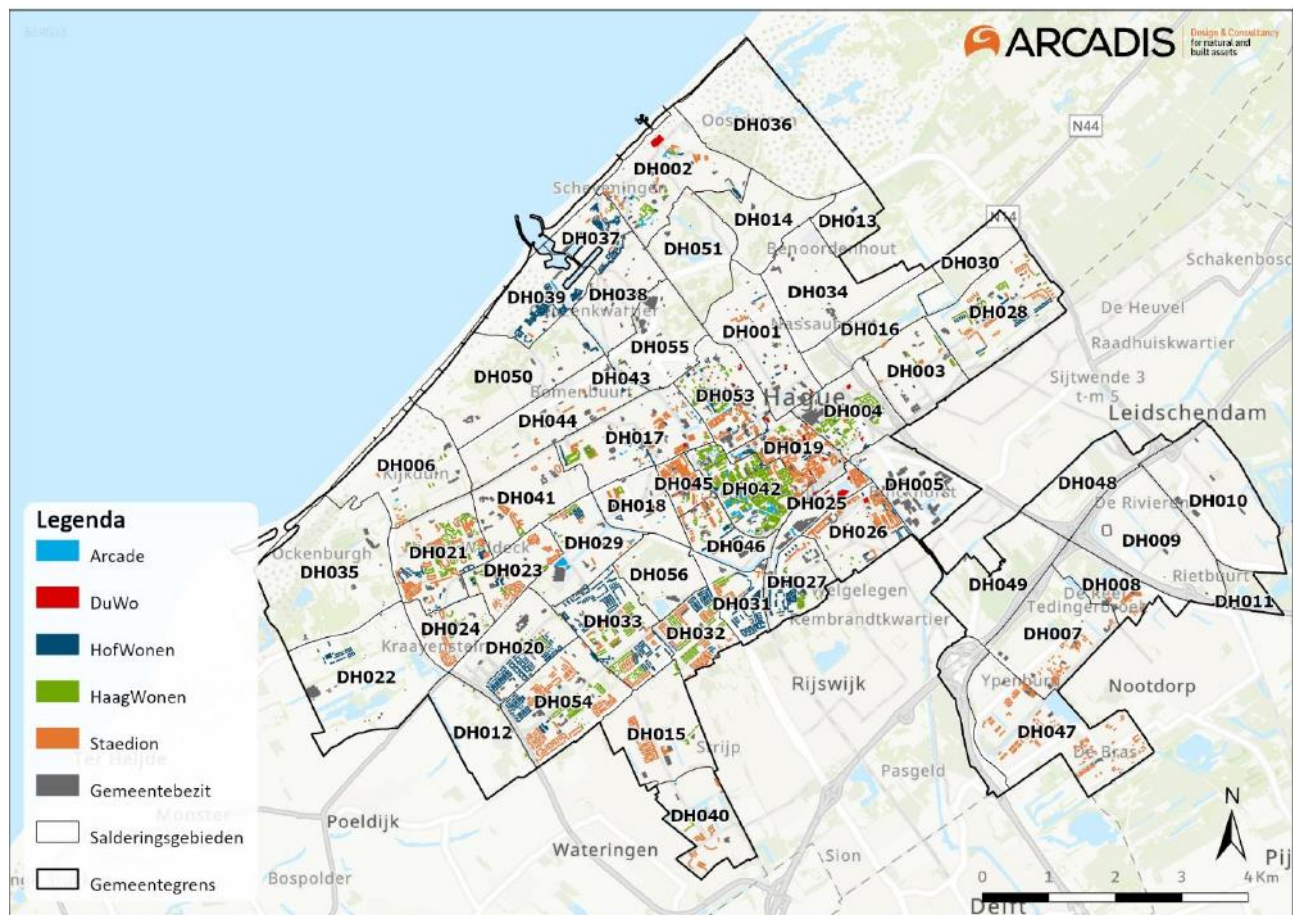
Op grond van het vorenstaande wordt de aangevraagde ontheffing op grond van artikel 3.3, eerste lid en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming verleend voor de beschermde soorten: gewone dwergvleermuis, ruige

dwergvleermuis, de laatvlieger, de gewone grootoorvleermuis, de meervleermuis, de gierzwaluw, spreeuw en huismus. De aangevraagde ontheffing wordt geweigerd voor het overtreden van de verbodsbepalingen als bedoeld in artikel 3.1, tweede lid en het vierde lid, in samenhang met het vijfde lid van de Wnb voor de huiszwaluw en voor het aantasten of vernielen van kraamverblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis als bedoeld in artikel 3.5, vierde lid, van de Wnb.

Appendix I Begrenzing en indeling SMP-gebied

Figuur 3-3. Salderingsgebieden en nummering

In bovenstaand figuur is de begrenzing van het SMP-gebied Den Haag, het gebouwbezit van de verschillende SMP-partijen en de indeling van de salderingsgebieden weergegeven. Dit figuur is afkomstig uit het SMP Deel 1, figuur 3-3.

Appendix II Werkzaamheden onder het SMP

Onderstaande de werkzaamheden die onder het SMP uitgevoerd mogen worden en waarvoor deze ontheffing wordt verleend.

Werkzaamheden die behoren tot de categorie 'lichte werkzaamheden':

- het schilderen van houten gebouwdelen en schilderen van stenige/metalen/e.d. gebouwdelen;
- het reinigen met of zonder druk van geveldelen;
- het herstellen van stormschade (zoals het herstellen van dakbedekking en schoorstenen door stormschade), schade door calamiteiten zoals brand, inbraak en lekkageschade en draggerelateerde schade;
- het uitvoeren van onderhoud aan zonnepanelen en overige dak installaties;
- het herstellen van houtrot;
- het plaatsen en/of vervangen van dakdoorvoer voor installaties;
- het vervangen van glas in vaste draaiende delen in de kozijnen;
- het vervangen van draaiende delen ramen en deuren;
- het herstellen van gevelwerk, metselwerk of lateien en herstellen metselwerk schoorstenen;
- het herstellen en vervangen van voegwerk;
- het saneren en verwijderen van asbest.

Een aantal werkzaamheden staan in het SMP Den Haag benoemd onder 'lichte werkzaamheden', maar kunnen op basis van de beoordeling en vanwege de mogelijke impact op aanwezige dieren en functies niet zonder meer onder het EWP lichte werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze werkzaamheden behoren tot de categorie 'zware werkzaamheden', tenzij aanwezigheid van functies en/of effecten op soorten (met uitzondering van tijdelijke verstoring van individuen) op voorhand door de projectecoloog uitgesloten kunnen worden (zie voorschriften 16 en 17). Het gaat om:

- het vervangen van losse gebouwdelen;
- het plaatsen van zonnepanelen, warmtepompen en ander dak installatiewerk;
- het vervangen van dakkapellen en dakramen;
- het herstellen en vervangen van beplating en houtwerk;
- het overlagen van een plat dak;
- het vervangen of aanbrengen van plat dak isolatie;
- het vervangen of aanbrengen van dakisolatie van binnenuit.

Werkzaamheden die behoren tot de categorie 'zware werkzaamheden' zijn:

- het plaatsen van ventilatievoorzieningen op het dak of aan de gevel (incl. boorwerkzaamheden);
- het herstellen of vernieuwen van voegwerk en scheurherstel (van toepassing op trilwerkzaamheden gericht op de hele gevel, of voegwerk verspreid over de gevel, of lokale trilwerkzaamheden (een of enkele voegen) indien open stootvoegen, of andere potentiële invliegopeningen van vleermuizen binnen drie meter aanwezig zijn);
- het vervangen van gevelbeplating;
- het vervangen of aanbrengen van dakisolatie van buitenaf;
- het herstellen of vervangen van dilatatie en kit werk;
- het reinigen van de gevel;
- het herstellen/vernieuwen van gevelmetselwerk;
- het herstellen, vernieuwen, toevoegen van spouwankers;
- het vervangen/herstellen van buitengevelisolatie met pleisterwerk of andere bekleding;
- het verwijderen van schoorstenen;
- het herstellen/vervangen/vernieuwen van de dakdoorvoer;
- het vervangen van dakpannen of de rietendakbedekking;
- het plaatsen van PhotoVoltaic-panelen op het dak;
- het uitvoeren van werkzaamheden aan dakkapellen;

- het vervangen van de lift opbouw;
- het herstellen/vervangen/vernieuwen van alle installatie doorvoeren;
- het herstellen/vervangen/vernieuwen van hekwerken en privacy schermen;
- het herstellen/vervangen/vernieuwen van postkasten (brievenbus);
- het inzetten van oude schachten voor nieuwe installaties;
- het vervangen van oude kozijnen door nieuwe;
- het vervangen van glas door HR++;
- het verbeteren van kozijnen door middel van goede afdichting rondom ramen en deuren;
- het vervangen van panelen in kozijnen door geïsoleerde panelen in kozijnen;
- het vervangen of vernieuwen van buitengevelkozijnen (deels of geheel);
- het vervangen van ventilatieroosters / suskasten (ventilatieroosters met verhoogd geluidwering) in gevel;
- het vervangen/herstellen van buitengevelisolatie met pleisterwerk of andere bekleding;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal in de spouw;
- het bevestigen van isolatiemateriaal aan de buitenkant van de muren afgewerkt met pleisterwerk of andere bekleding;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal aan de binnenkant van de muren;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal achter de borstwering of gevelbetimmering;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal in de overstek/goten/daklijsten;
- het vervangen van niet geïsoleerde panelen door geïsoleerde panelen;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal onder dakpannen van buitenaf;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal bij een plat dak aan de buitenzijde tot hoogte van oorspronkelijke dakrand;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal aan de buitenzijde van een plat dak door het ophogen van de dakrand;
- het aanbrengen van isolatiemateriaal van binnenuit door middel van aanbrengen van isolatiemateriaal aan binnenkant dak;
- het vervangen/aanbrengen van isolatie aan de buitenzijde bij hellende daken;
- het slopen van bestaande bebouwing;
- het verwijderen en slopen van (stenen) schuren en bergingen;
- het verwijderen of slopen van schuurtjes, schutting of muren in aangelegen tuin;
- het verwijderen van gevelgroen.

Appendix III Verantwoordelijkheden en taken

Onderstaand een uitwerking van de verschillende taken en verantwoordelijkheden die de verschillende partijen en functies hebben, zoals beschreven in het SMP Den Haag Deel 1. Zie ook de voorschrift 11 en 14.

Iedere SMP-partij heeft onder een eigen SMP-coördinator. Deze SMP-coördinator is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering conform het SMP Den Haag en de voorschriften opgenomen in de ontheffing. Iedere SMP-coördinator heeft de volgende verantwoordelijkheden:

- het geven van instructies aan de projectleiders en de projectecoloog;
- het afstemmen van de monitoring en evaluatie in een salderingsgebied met de projectecoloog, andere SMP-coördinatoren en de overall coördinator SMP-coördinator van de gemeente;
- het bijhouden van de salderingsboekhouding;
- het overleggen over de voortgang en het bespreken van eventuele probleemgevallen met het bevoegd gezag;
- het uitvoeren van de interne controle op de SMP-werkzaamheden en EWP's (audit).

Vanuit de gemeente Den Haag wordt ook een gemeentelijk SMP-coördinator aangesteld (in het SMP ook wel "overall SMP-coördinator genoemd). Deze gemeentelijke SMP-coördinator heeft de volgende taken:

- het maandelijkse afstemmen over de uitvoering van het SMP Den Haag met de SMP-coördinatoren van de vijf woningcorporaties en de gemeente;
- het afstemmen van de projectplanning met de SMP-coördinatoren, ook binnen een salderingsgebied;
- het behouden van het totale overzicht tussen verschillende maatregelen, planning en ingrepen/activiteiten binnen het SMP-gebied;
- het tweemaal per jaar opsturen van een overzicht van de projectplanning en een update van de salderingsboekhouding naar het bevoegd gezag;
- het opstellen van het jaarverslag;
- het opstellen van het monitoringrapport;
- het overleggen over de voortgang en het bespreken van eventuele probleemgevallen met het bevoegd gezag samen met de overige SMP-coördinatoren;
- het geven van een instructie aan de betrokken SMP-uitvoerders;
- het uitvoeren van een interne controle van de SMP-werkzaamheden en EWP's (audit).

Bij het uitvoeren van een project is de projectleider verantwoordelijk voor het naleven van de voorwaarden uit het SMP Den Haag en de ontheffing. De projectleider heeft de volgende taken:

- het verstrekken van een tijdige opdracht aan de projectecoloog en aannemer;
- het tijdig en volledig informeren van de projectecoloog over de voorgenomen werkzaamheden en planning;
- het in contact brengen van de aannemer en de projectecoloog;
- het afstemmen tussen de projectecoloog en aannemer gedurende het project;
- het afstemmen van eventuele wijzigingen met de projectecoloog en aannemer;
- het terugkoppelen van de uitvoering aan de SMP-coördinator;
- het tot een goed eind brengen van het project binnen de voorwaarden van de ontheffing en het SMP.

De projectecoloog verzorgt de ecologische begeleiding van de werkzaamheden en te nemen maatregelen. De projectecoloog heeft de volgende taken:

- het adviseren van de projectleider en de aannemer over de verplichte voorwaarden die volgen uit het SMP Den Haag, aangevuld met de voorschriften opgenomen in de ontheffing;
- het bepalen van de mitigatietaak op basis van de onderzoeksresultaten en de taakstelling van het SMP;
- het uitvoeren van het onderzoek en de monitoring van bijzondere verblijfplaatsen;
- het bijhouden van de salderingsboekhouding samen met de SMP-coördinator;
- het opstellen van het uitvoeringsplan;
- het uitvoeren van een visuele inspectie ter voorbereiding van de ontmoediging;

- het aansturen en controleren van de aannemer in het veld tijdens de ontmoediging;
- het bepalen van de mitigerende maatregelen (natuurinclusief ontwerp) met de aannemer en projectleider op basis van de mitigatietask en mitigatiecatalogus;
- het controleren van het natuurinclusief ontwerp van de aannemer en indien nodig het doorgeven van aanvullingen aan de ontwerper;
- het controleren en indien nodig bijsturen bij realisatie van de natuurinclusieve renovatie en/of bouw.

De aannemer is verantwoordelijk voor de uitvoering van de werkzaamheden op de bouwplaats/projectlocatie. Bij de uitvoering van werkzaamheden heeft de aannemer de volgende verantwoordelijkheden:

- het afstemmen van benodigde mitigatiemaatregelen voor ontmoediging en natuurinclusieve renovatie en/of bouw met de projectecoloog;
- het zorgen voor het benodigde materiaal en materieel op locatie;
- het aanbrengen van ontmoediging onder aanwijzing van de projectecoloog;
- het maken van de startmelding van de werkzaamheden aan de OZHZ;
- het uitvoeren van de werkzaamheden volgens het uitvoeringsplan;
- het tijdig informeren van de projectecoloog en projectleider bij onvoorziene omstandigheden;
- het bijhouden van het ecologisch logboek samen met de projectecoloog;
- het realiseren van natuurinclusieve renovatie en/of bouw binnen de door de projectecoloog aangegeven kaders van het SMP en de ontheffing;
- het betrekken van de projectecoloog bij de uitvoering van de renovatie en/of bouw en het aanbrengen van eventuele benodigde wijzigingen in het veld.

Appendix IV Beschrijving methodiek van de uitgevoerde onderzoeken

Onderstaand per soort(groep) een uitgebreide beschrijving van de toegepaste onderzoeksmethodiek voor de nulmeting van het SMP Den Haag.

Onderzoeksmethodiek vleermuizen

Het gemeentedekkend onderzoek voor vleermuizen heeft zich gericht op onderzoek naar de aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Dit onderzoek is gefaseerd uitgevoerd tussen 2020 en 2025. Ieder jaar zijn meerdere wijken van Den Haag onderzocht. Per jaar en functie (kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen) is een rapportage opgeleverd. Conform het SMP worden de resultaten opgenomen in de GIS-viewer. Omdat deze onderzoeken nog niet inzichtelijk zijn in de GIS-viewer konden deze niet meegenomen worden in de inhoudelijke beoordeling van de aanvraag.

Voor de opzet van de methodiek is gebruikgemaakt van het Vleermuisprotocol 2021 van het NGB³². Hierbij is rekening gehouden met het onderstaande:

- 24 maart 2025 is het Vleermuisprotocol 2021 aangepast ten behoeve van meervleermuis;
- voor gewone grootoorvleermuis gelden afwijkende tijden in de nacht;
- voor tweekleurige vleermuis aanvullende bezoeken benodigd tussen 1 oktober-1 december (paarverblijf- en zwermplaats).

Voor het onderzoek is het SMP-gebied opgedeeld in deelgebieden (ook wel salderingsgebieden genoemd). Zie Figuur 2-9 van het SMP Deel 2 (tevens opgenomen op de volgende pagina) voor een overzicht van deze gebieden en de bijbehorende planning. Voor het vleermuisonderzoek zijn per deelgebied vier rondes gefietst. Dit betreft:

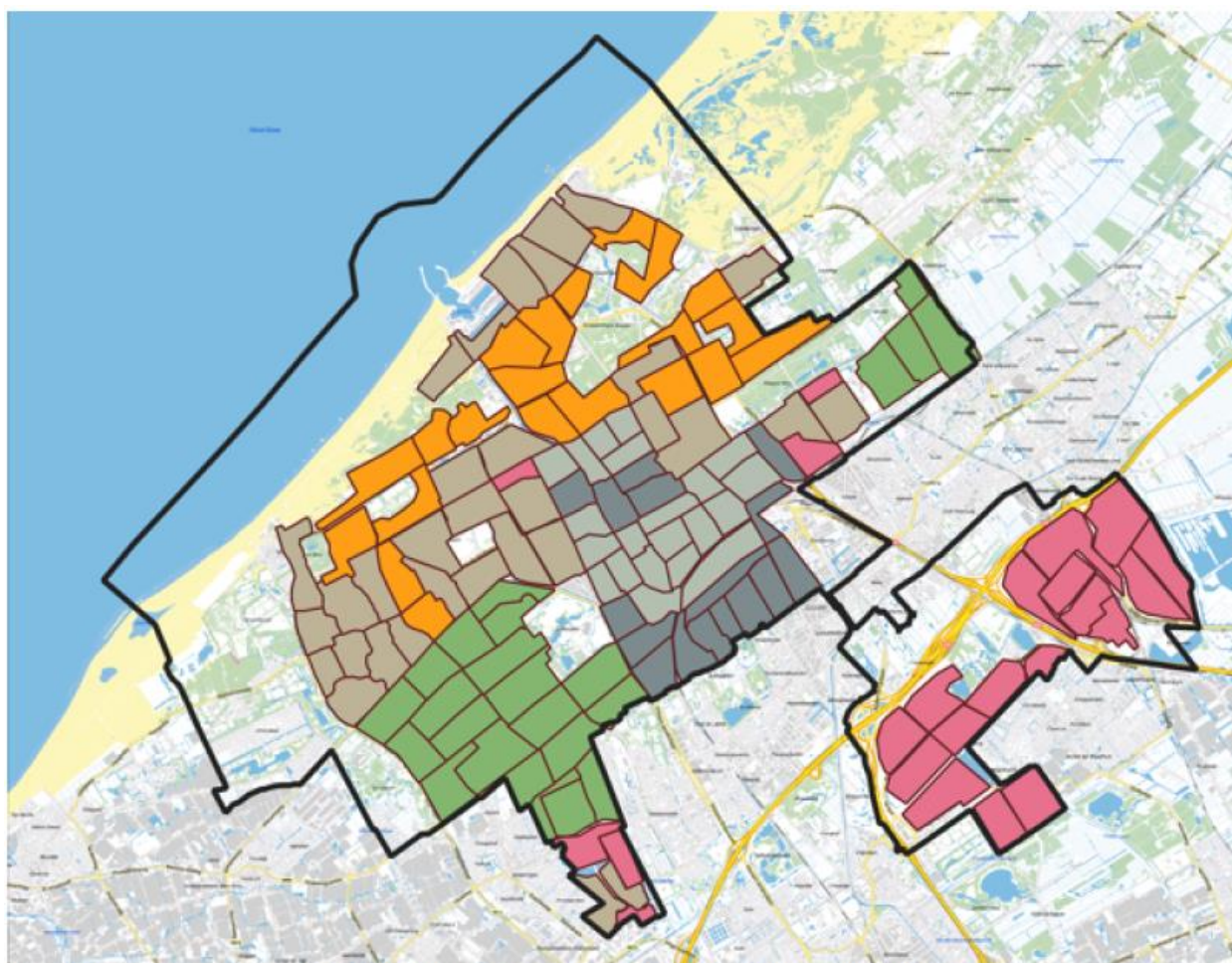
- één avond- en één ochtendronde in het kraamseizoen (15 mei-15 juli); en
- twee rondes van middernacht tot 02:00 uur in het middernachtzwermseizoen (1 augustus-15 september).

Voor de onderzoeken zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

- wat betreft de condities, tijd tussen twee rondes en materialen zijn de voorwaarden aangehouden uit het Vleermuisprotocol 2021;
- er zijn bij het onderzoek geen uitvliegtellingen gedaan van aangetroffen verblijfplaatsen en kolonies.
- omdat de Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland, in 2009-2011 de paarterritoria in Den Haag in kaart heeft gebracht, zijn deze niet opnieuw onderzocht;
- voor het massawinterverblijfplaats onderzoek zijn alleen de locaties onderzocht die potentieel in aanmerking komen voor de functie van massawinterverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis;
- een verschil in definitie tussen winterverblijfplaats en massawinterverblijfplaats is niet gemaakt. Er is op basis van het aantal aangetroffen zwermende dieren geen reële inschatting gemaakt van het daadwerkelijke aantal overwinterende gewone dwergvleermuizen in een gebouw. Wel is ervan uitgegaan dat grotere aantallen zwermende dieren grotere verblijfplaatsen vertegenwoordigen. Van het omgekeerde is niet uitgegaan, kleinere aantallen dieren kunnen wel betrekking hebben op een grote massawinterverblijfplaats.

In 2025 zijn de laatste deelgebieden onderzocht waarmee er in 2025 een dekkingsgraad is van 100% voor het gebiedsdekkend onderzoek naar kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen.

³² Bij de start van de onderzoeken was er geen onderzoeksrichtlijn voor gebiedsdekkend onderzoek naar vleermuizen beschikbaar. De Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden van het NGB en de ZV is gepubliceerd in januari 2024. De toegepaste onderzoeksmethodiek voor vleermuizen is voorafgaand aan het onderzoek niet afgestemd.
ODH1641020

Figuur 2-9 Overzicht deelgebieden voor inventarisatie vleermuizen 2020-2024 (Bron: Ecoresult b.v.)

Den Haag grens

Deelgebieden MWV KVP Den Haag

Middernachtzwermeren 2020 Kraamzwermeren 2021

Middernachtzwermeren 2021 Kraamzwermeren 2022

Middernachtzwermeren 2021 Kraamzwermeren niet mogelijk ivm gebouwdichtheid

Middernachtzwermeren 2022 Kraamzwermeren 2023 + Verkenning gierzwaluw 2023

Middernachtzwermeren 2023 Kraamzwermeren 2024 + Verkenning gierzwaluw 2024

Voornemen Middernachtzwermeren 2024 Kraamzwermeren 2025 en verkenning gierzwaluw 2025

Gedurende de nulmeting zijn nog geen uitvliegtellingen uitgevoerd. In het SMP staat beschreven dat op het moment dat daadwerkelijk werkzaamheden onder het SMP gaan plaatsvinden bij kraamkolonies en massawinterverblijfplaatsen, voorafgaand aan de werkzaamheden een uitvliegtelling zal plaatsvinden als aanvulling op de nulmeting. Dit is nodig om te komen tot maatwerk en zinvolle monitoring van de effecten van mitigatie (behoud van verblijfsfunctie).

Van het plangebied dat in 2021 is onderzocht was het overgrote deel van de panden niet visueel te beoordelen vanaf de openbare weg, vanwege het grote aandeel gesloten bouwblokken in Den Haag. Bij deze panden is de aanwezigheid van belangrijke functies niet uitputtend onderzocht en dit was ook niet mogelijk. Naar het oordeel van de gemeente Den Haag is dit ook niet heel strikt noodzakelijk. De gebouwendichtheid zorgt er namelijk voor dat deze gebieden weinig groen en open water bevatten, maar wel relatief sterk verlicht zijn, wat de kans op de aanwezigheid van grote verblijfplaatsen sterk verkleint.

Bij de beschrijving van de onderzoeksmethodiek in het SMP Deel 2 (hoofdstuk 2) wordt niet ingegaan op andere onderzoeken dan het uitgevoerde onderzoek naar aanwezigheid en verspreiding van kraam- en massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Echter in Hoofdstuk 3 van het SMP Deel 2 (Resultaten onderzoek soorten) worden tevens onderzoeksresultaten van andere soorten en functies beschreven. Op basis van deze resultatenbeschrijving zijn deze soorten en functies als volgt onderzocht.

Zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis

In het SMP staat beschreven dat tijdens de onderzoeken naar kraam- en massawinterverblijfplaatsen ook paarverblijfplaatsen ingevoerd zijn wanneer men die tegenkwam. Dit wordt echter in de betreffende onderzoeksrapporten zelf tegengesproken. In de onderzoeksrapporten staat expliciet beschreven: *“Wegens de specifieke onderzoeksvraag (redactie: die door de gemeente Den Haag aan het betreffende onderzoeksbureau gesteld is) en de onderzoeksmethodiek zijn waargenomen gedragingen en verblijfplaatsen anders dan kraamkolonies of massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis tijdens de veldbezoeken niet vlakdekkend ingevoerd”*. Vanwege de tekst in de rapportages van de onderzoeksrapporten wordt voor de beoordeling van het SMP ervan uitgegaan dat zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en -territoria van de gewone dwergvleermuis niet structureel zijn ingevoerd tijdens het uitvoeren van de onderzoeken.

Daarnaast zijn op basis van de protocolonderzoeken naar functies van vleermuizen, uitgevoerd voor de woningcorporaties in de gemeente Den Haag, waarnemingen beschikbaar van zomer- en paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis.

Op basis van de bovenstaande bronnen zijn de bekende zomer- en paarverblijfplaatsen en paarterritoria van de gewone dwergvleermuis in het kaartmateriaal voor het SMP ingevoerd. Hiervoor zijn de beschikbare data vanaf 2018 gebruikt.

Onderzoeksmethodiek voor verblijfplaatsen van laatvlieger

In de zomer van 2022 is tijdens zenderonderzoek in Clingendael naar de kleine dwergvleermuis, een laatvlieger gezenderd. Dit individu is daarna ook weer teruggevonden bij een bekende kolonie in Leidschendam. Het is daarom aannemelijk dat de laatvlieger vrouwen die worden waargenomen in de noordoostzijde van Den Haag afkomstig zijn uit Leidschendam en geen kraamverblijfplaats hebben binnen Den Haag.

In 2024 en 2025 is nader onderzoek uitgevoerd naar de laatvlieger in Waldeck en bij de Gaarde. Het onderzoek bestond deels uit detectoronderzoek in 2024 maar grotendeels uit telemetrieonderzoek in 2025, waarbij laatvliegers zijn gevangen en gezenderd. De aanleiding voor het onderzoek bij de Gaarde was een waarneming van enkele uitvliegende laatvliegers in een te slopen pand aan de Gaarde 55. Het onderzoek in Waldeck is ingezet naar aanleiding van de aanwezigheid van de kleine kolonie uit het onderzoek de ZWGZH (Mostert, 2020) in de Billie Hollidaystraat.

Bij deze telemetrieonderzoeken zijn met name mannelijke dieren gevangen (slechts één jonge vrouw). In totaal zijn in vier vangacties twintig laatvliegers gevangen, waarvan negentien mannen en één vrouw. De vrouw en drie mannen zijn gezenderd en gevolgd. Daarbij zijn alleen mannenverblijven waargenomen van één en soms twee dieren. In totaal zijn op elf locaties kleine verblijfplaatsen vastgesteld, negen in Waldeck (Den Haag) en twee in Wateringen. De literatuur duidt dat laatvliegers vijf tot wel dertig verblijfplaatsen kunnen hebben, waarbij het gemiddelde per individu rond de vijf à acht verblijfplaatsen ligt. Dit houdt in dat bij uitvoer van werkzaamheden in Waldeck en omgeving rekening gehouden moet worden met de aanwezigheid van kleine verblijfplaatsen van laatvlieger, maar dat, op basis van het onderzoek, momenteel in Waldeck geen kraamverblijfplaats aanwezig is.

Onderzoeksmethodiek voor verblijfplaatsen van kleine dwergvleermuis

De kleine dwergvleermuis wordt in Den Haag vrijwel alleen waargenomen aan de noordoostzijde van de stad. Het betreft hier foeragerende dieren die de landgoederen zoals Clingendael en Marlot aandoen. Tijdens onderzoek tussen 2021 en 2023 zijn op de Landgoederen in Den Haag meerdere paarverblijfplaatsen waargenomen van de kleine dwergvleermuis (Mostert en Verkuil, 2024. Monitoring Vleermuizen in Den Haag Landgoederen, 2021 t/m 2023).

De kleine dwergvleermuis heeft enkele kraamverblijfplaatsen in Wassenaar die door Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland (hierna: ZWGZH) worden gemonitord. Deze kraamverblijfplaatsen bestaan uit grote aantallen individuen. Na de vondst van een nieuwe kraamverblijfplaats van de kleine dwergvleermuis op 20 juni 2022 in de gemeente Wassenaar, heeft de ZWGZH op 7 juli 2022 een simultaantelling uitgevoerd bij beide bekende kraamverblijfplaatsen van de kleine dwergvleermuis. Hierbij werden 881 kleine dwergvleermuizen waargenomen. Kraamgroep 1 (de oude): 407 uitvliegers, kraamgroep 2 (de nieuwe): 474 uitvliegers.

In 2022 heeft ook telemetrieonderzoek plaatsgevonden door de ZWGZH. Hier is geen rapportage van, maar er zijn destijds geen dieren teruggevonden in bebouwing in Den Haag. Er is wel een solo man teruggevonden in een boom in Landgoed Clingendael, wat officieel bij de gemeente Wassenaar hoort, maar door Den Haag wordt beheerd. Er zijn tijdens de verschillende onderzoeken die gemeentebreed zijn uitgevoerd ten behoeve van het SMP geen verblijfplaatsen van de kleine dwergvleermuis waargenomen in bebouwing in Den Haag.

Onderzoeksmethodiek voor verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten.

In het SMP zijn voor de overige soorten waar ontheffing voor wordt aangevraagd (ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, meervleermuis en gewone grootoorvleermuis) zijn kaarten opgesteld waarop de waarnemingen van de soorten zijn weergegeven. Dit betreffen waarnemingen op basis van de uitgevoerde protocolonderzoeken van de woningcorporaties en/of uit monitoring middels VleerMUS. Op basis van de bij de aanvraag verstrekte informatie is niet bekend of dit uitsluitend waarnemingen van verblijfsfuncties betreffen of ook andere waarnemingen van de vleermuissoorten, zoals overvliegende en foeragerende dieren.

Leefgebied van vleermuizen

De gemeente Den Haag heeft in de periode 2015-2017 onderzoek laten uitvoeren naar de belangrijke vleermuisgebieden in Den Haag (Mostert & Van der Kuil, 2018). Op basis van dit onderzoek is in het kader van het project Richtlijn Licht op Natuur, kaartmateriaal opgesteld met de belangrijke foerageergebieden, vliegroutes en aandachtsgebieden voor vleermuizen.

Onderzoeksmethodiek gierzwaluw

In 2017-2018 heeft de gemeente Den Haag samen met de Haagse Vogelbescherming (hierna: HVB) de gierzwaluw in Den Haag in kaart gebracht. Bij dit onderzoek zijn alle bekende gierzwaluw broedlocaties geverifieerd. Sindsdien worden de meldingen van gierzwaluwen met nest indicerend gedrag jaarlijks uit de NDFF aan dit bestand toegevoegd. De dekking van de gierzwaluw is minder goed dan die van de huismus. Dit heeft te maken met het gedrag van de gierzwaluw. Vooral kleine kolonies van een beperkt aantal dieren zijn niet altijd in beeld, zeker wanneer dit gaat om nesten aan achterzijden van woningen. Geregeld krijgt de gemeente nog meldingen van vrijwilligers die ergens een of enkele nesten hebben gevonden. Deze worden dan aan de database toegevoegd.

Op basis van deze kaart heeft de gemeente de tien belangrijkste wijken geïdentificeerd voor de gierzwaluw. De gemeente beschouwd deze tien wijken als een goede afspiegeling van de gierzwaluwpopulatie in de stad. Bij het SMP is geen onderbouwing aangeleverd van deze aanname. Jaarlijks worden de gierzwaluwnesten in deze wijken geteld zodat er een populatietrend van de gierzwaluw in Den Haag kan worden bepaald, op basis van deze data.

Vanaf 2023 worden zogenaamde ‘witte gebieden’ onderzocht op aanwezigheid van de gierzwaluw. In het SMP staat beschreven dat ‘witte gebieden’ buurten zijn waar geen waarnemingen bekend zijn van de gierzwaluw. In het SMP staat niet nader beschreven op basis van welke bronnen of onderzoeken deze waarnemingen en constatering (en daarmee ‘witte gebieden’) zijn gebaseerd. Deze onderzoeken worden voorafgaand de gemeentedeekkende onderzoeken naar de aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis uitgevoerd door het avondbezoek één uur vroeger te starten. Dit gierzwaluwonderzoek is conform de volgende uitgangspunten uitgevoerd:

- het onderzoek is gestart in 2023 en loopt door tot in 2026;
- per deelgebied wordt tenminste één veldbezoek in juni uitgevoerd;
- de onderzoeken beginnen één uur voor zonsondergang;
- een gedeelte van de onderzoeken wordt voorafgaand aan het vleermuisonderzoek uitgevoerd;
- als het gierzwaluwonderzoek niet in combinatie met het vleermuisonderzoek wordt uitgevoerd, duurt het onderzoek tot een half uur na zonsondergang;
- het onderzoek wordt door één persoon op de fiets uitgevoerd.

Op basis van data die in januari 2025 door de gemeente Den Haag aan de ODH is verstrekt blijkt dat, op het centrum van Den Haag na, het gehele SMP-gebied Den Haag in de periode 2023-2025 tenminste verkennend is onderzocht (conform bovenstaande uitgangspunten) op aanwezigheid van nestplaatsen van gierzwaluwen. Alleen het centrumgebied van Den Haag is nog niet conform de gestelde uitgangspunten onderzocht. De data van het gierzwaluwonderzoek is ten tijde van de beoordeling (22 januari 2026) nog niet volledig verwerkt in de GIS-viewer.

Onderzoeksmethodiek huismus

De gemeente Den Haag heeft de afgelopen tien jaar samen met de Haagse Vogelbescherming (HBV) alle bekende huismusbroedlocaties geverifieerd. Jaarlijks is elke bekende locatie, waar een of meerdere huismussen zijn waargenomen en waarvan de broedplaats en de omvang nog niet eerder was vastgesteld, bezocht. Bij het locatiebezoek zijn in een straal van minimaal 250 meter van de huismuswaarnemingen nestvoorzieningen en/of nest indicierend gedrag van huismussen geïnventariseerd. Bij een enkele locatie is een schatting gemaakt van het aantal nesten als de broedlocatie binnen een gesloten huizenblok bleek te liggen. In die gevallen is de koloniegrootte geschat door het zoeken van kwetterplekken buiten het huizenblok. Sindsdien worden de meldingen van nestindicierend gedrag van huismussen jaarlijks aan de NDFF toegevoegd. Deze meldingen zijn grotendeels afkomstig van een huismusexpert van de HVB.

Voor het SMP is gebruikgemaakt van de volgende gegevens:

- de waarnemingen die in waarnemingsapplicaties zijn ingevoerd binnen het werkgebied van de HVB en zijn ingevoerd via het Haags Natuurmeetnet³³ [vanaf 2001-heden];
- de waarnemingen uit het Meetnet Urbane Soorten (MUS) die jaarlijks vanaf 2010 door tellers van de HVB worden ingevoerd [vanaf 2012-heden];
- de waarnemingen die voor de Haagse regio worden ingevoerd in het programma van De Nationale Tuinvogeltelling [vanaf 2013-heden].

Op basis van de resultaten van de HVB heeft de gemeente de twaalf belangrijkste wijken voor de huismus geïdentificeerd. Op basis van het SMP is het niet bekend waarom gekozen is voor twaalf wijken. Deze huismuswijken betreffen de wijken met het hoogste aantal waarnemingen van de huismus. De gemeente Den Haag beschouwt deze wijken als een goede indicatie van de huismuspopulatie in de stad. Bij het SMP is geen onderbouwing aangeleverd van deze aanname. Jaarlijks worden de huismusnesten in deze wijken geteld zodat er een trendlijn bepaald kan worden op basis van deze data. Gebieden buiten deze twaalf wijken worden niet jaarlijks

³³ <https://haagsevogels.nl/waarnemingen-in-ons-verzorgings-gebied/opgave-waarneming/haags-natuurmeetnet/>
ODH1641020

geteld. Bij projecten buiten deze gebieden, waar wel huismus voorkomt zal onder het SMP na uitvoering van de werkzaamheden monitoring plaatsvinden.

Onderzoeksmethode spreeuw en huiszwaluw

In het SMP staat geen specifieke onderzoeksmethodiek voor de spreeuw en de huiszwaluw beschreven. In het SMP Deel 2 zijn voor de spreeuw en de huiszwaluw kaarten opgesteld waarop de waarnemingen van de soorten zijn weergegeven. Dit betreffen waarnemingen op basis van de uitgevoerde protocolonderzoeken voor de woningcorporaties. Op basis van het SMP is niet bekend of dit uitsluitend waarnemingen van nestvoorzieningen en kolonies betreffen of ook andere waarnemingen, zoals overvliegende en foeragerende dieren.

Protocolonderzoek

Voor het in beeld brengen van de aanwezigheid, verspreiding en netwerken van de SMP-soorten zijn gegevens gebruikt uit eerder uitgevoerde protocolonderzoeken. Dit betreft onderzoeken die in opdracht van de woningcorporaties op projectbasis zijn uitgevoerd in verband met geplande ontwikkelingen en ingrepen aan het woningbezit van de woningcorporaties. Bij aanwezigheid van functies van soorten en indien er sprake is van overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb zijn deze onderzoeken gebruikt voor de aanvraag van reguliere ontheffingen voor de betreffende projecten. Voor het SMP zijn alle gegevens opgevraagd van de uitgevoerde onderzoeken in de periode van 2019-2023. Hierbij houdt protocolonderzoek in dat de onderzoeken zijn uitgevoerd conform de op dat moment meest recente onderzoeksprotocollen en -richtlijnen voor projectgericht onderzoek naar de betreffende soort. Dit betekent dat de onderzoeken conform één of meerdere van de onderstaande onderzoeksprotocollen en richtlijnen uitgevoerd zijn:

- Vleermuisprotocol 2017 of 2021 van het NGB en de Zoogdiervereniging;
- Kennisdocument Huismus van BIJ12 (versie 1.0, juli 2017);
- Kennisdocument Gierzwaluw van BIJ12 (versie 1.0, juli 2017);
- Soortinventarisatieprotocol Gierzwaluw en/of Huismus van het NGB (2017).

De resultaten van het reeds uitgevoerde protocolonderzoek voor de woningcorporaties en de overige beschikbare inventarisaties zijn op verschillende wijzen gebruikt:

- als aanvulling op het gemeentedekkend soortgericht onderzoek (gewone dwergvleermuis, huismus en gierzwaluw);
- als basis voor het uitgevoerde soortgericht onderzoek. Bij deze onderzoeken is, naast de gegevens uit de protocolonderzoeken, ook gebruik gemaakt van gegevens uit de NDFF (overige vleermuissoorten, spreeuw, huiszwaluw);
- als basis voor de projectmonitoring;
- om het modelonderzoek per soort te valideren (GIS-analyse van de geschiktheid van elke woning en de directe omgeving op basis van criteria). Daarbij is gecontroleerd of de verblijfplaatsen daadwerkelijk voorkomen in de woningen met hoge potenties (geschikt tot matig geschikt) en niet in de woningen met lage potenties (ongeschikt).

Appendix V Technische randvoorwaarden voor voorzieningen en mitigatietaakstelling.

Onderstaand worden de voorzieningen en bijbehorende randvoorwaarden beschreven die toegepast worden ter mitigatie van de SMP-soorten. De voorzieningen dienen in pandig gerealiseerd te worden, kasten die aan de buitenzijde van gevels worden opgehangen tellen niet mee als mitigatie.

De Kennisdocumenten van BIJ12 zijn leidend geweest bij het opstellen van deze randvoorwaarden. Om de uitvoering van het SMP zo eenduidig en praktisch mogelijk te maken zijn de technische randvoorwaarden zo opgesteld dat alle voorkomende soorten gebruik kunnen maken van de voorzieningen. Dit houdt in dat de randvoorwaarden voor nestvoorzieningen van vogels voor spreeuw, huismus en gierzwaluw geschikt zijn wat betreft maatvoering en de voorzieningen van vleermuizen standaard toegankelijk en geschikt voor laatvlieger. Bij de kwaliteitsbepaling wordt ingegaan op de plaatsing, beschikbare ruimte, locatie (in het gebouw), toegang en functionele leefomgeving van de alternatieve verblijfplaatsen en komt overeen met de vereisten vanuit de kennisdocumenten voor de betreffende SMP-soorten.

Randvoorwaarden nestvoorzieningen vogels

Onderstaand de kwalitatieve randvoorwaarden waaraan nestvoorzieningen voor huismus, spreeuw en gierzwaluw moeten voldoen.

Algemene randvoorwaarden voor nestvoorzieningen voor huismus, gierzwaluw en spreeuw³⁴:

- realiseer minimaal vijf broedplaatsen bij elkaar;
- plaats de voorzieningen onder dakpannen of maak gebruik van inbouwkasten;
- houdt rekening met de eisen voor dakpannen (specifiek huismus);
- een standaard ingebouwde nestkast of neststeen telt als '1' voorziening/voorziening (huismus, spreeuw, gierzwaluw);
- de afmetingen waar een inbouwkast aan moet voldoen zijn als volgt:
 - o de lengte moet minimaal 25 cm zijn;
 - o de breedte moet minimaal 13 cm zijn;
 - o de hoogte moet minimaal 13 cm zijn;
 - o de verhouding tussen de maten is van belang, zodat:
 - de bodemoppervlakte minimaal 350 cm² is; en
 - de zijwand een diagonaal bevat van minimaal 20 cm.

Aanvullende eisen bij nestvoorzieningen/broedplaatsen voor de huismus:

- elke 50 cm breedte van een toegankelijke dakgoot telt als '1' voorziening;
- onder een toegankelijke dakgoot verstaan we het verplaatsen van het vogelschroot onder de dakpannen, zodat de eerste twee panlatten kunnen dienen als broedlocatie voor huismussen;
- dakpannen voor mussen en nestkasten die los op de muur worden geplaatst tellen niet als plek/voorziening.

Aanvullende eisen bij nestvoorzieningen/broedplaatsen voor de gierzwaluw:

- dakpannen voor gierzwaluwen en nestkasten die los op de muur worden geplaatst tellen niet als plek/voorziening.

³⁴ Deze maten en eisen zijn gebaseerd op het Kennisdocument Gierzwaluw. Met deze maten zijn de voorzieningen geschikt voor zowel huismus, gierzwaluw als spreeuw. Het aanhouden van een eenduidige maatvoering komt ten goede van de praktische uitvoering, duidelijkheid en daarmee draagkracht van het SMP. Uit onderzoek van Sovon in 2023 is gebleken dat huismussen een voorkeur hebben voor gierzwaluwkasten: https://stats.sovon.nl/static/publicaties/Rap_2023-75_Effectiviteit-van-maatregelen-voor-de-Huismus-S2022-074-LR.pdf "Huismussen maken in de onderzoeksgebieden uit deze studie het meest gebruik van voorzieningen voor de gierzwaluw en voorzieningen onder de dakpannen, zoals opgeschoven vogelschroot."

Randvoorwaarden aan de plaatsing en locaties van nestvoorzieningen:

- nestvoorzieningen dienen zo dicht mogelijk bij de locatie van de oorspronkelijke verblijfplaats (binnen 200 meter) te worden geplaatst;
- nestvoorzieningen dienen buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden te worden geplaatst;
- nestvoorzieningen dienen op minimaal drie meter (voor de huismus) of vier meter (voor de gierwaluw) hoogte te worden geplaatst;
- voorzieningen dienen op een voor de soort geschikte wijze en plek aangebracht te worden. Nestvoorzieningen mogen niet te heet worden in de middagzon, maar zich ook niet op een te koude locatie bevinden. De voorkeur heeft een noord of oost oriëntatie of een ligging in de schaduw van een dakgoot, dakoverstek of iets dergelijks. Zorg voor variabel aanbod aan potentieel. Temperatuurverloop in nestvoorzieningen wordt bepaald door de oriëntatie van deze nestvoorzieningen;
- in de directe omgeving van de nieuwe nestvoorzieningen voor huismussen moet continu voldoende dekking aanwezig zijn. Daarbij is opgaande groen van een hoogte van twee á drie meter, binnen een straal van uiterlijk 100 meter (bij voorkeur vijftig meter van de nestvoorziening) nodig voor voldoende effectiviteit;
- nestvoorzieningen moeten van voldoende duurzaam materiaal zijn en op een voldoende duurzame wijze worden geïntegreerd, bevestigd of ingemetseld;
- nestvoorzieningen moeten zich buiten bereik van predatoren bevinden;
- het materiaal waarvan ze zijn gemaakt mag niet behandeld zijn met chemische middelen.

Randvoorwaarden aan verblijfplaatsen voor vleermuizen

Algemene randvoorwaarden bij na-isolatie van spouwmuren:

- bij na-isolatie wordt een deel van de spouwmuur vrijgelaten van isolatiemateriaal door afzetten van een ruimte in de spouw, door middel van het plaatsen van borstels³⁵;
 - o grondgebonden woningen en vergelijkbaar binnen een risicogebied voor vleermuizen:
 - in iedere kopgevel 2 m² in de spouw vrijhouden; en
 - in elke tussenwoning 1 m² in de spouw vrijhouden;
 - o grondgebonden woningen en vergelijkbaar buiten een risicogebied voor vleermuizen:
 - in iedere kopgevel 2 m² in de spouw vrijhouden; en
 - in elke tussenwoning 30 bij 30 cm (0,09 m²) in de spouw vrijhouden;
 - o alle hoogbouw binnen het SMP-gebied:
 - bij een complex tot en met vier verdiepingen per 500 m² oppervlak:
 - twee ruimtes van 2 m² vrijhouden van isolatie; en
 - vier ruimtes van 1 m² vrijhouden van isolatie;
 - bij complexen met meer dan 500 m² oppervlak verdubbelen deze aantallen per 500 m²;
 - per twee extra verdiepingen (meer dan vier verdiepingen) wordt dit aantal nogmaals verdubbeld;
 - muren van trappenhuisen en andere onverwarmde ruimten worden niet na-geïsoleerd. Deze ruimten tellen niet mee voor de taakstelling;
- afwijken van deze randvoorwaarden kan alleen in samenspraak met de projectecoloog en in overleg met de SMP-coördinator. Voor deze gevallen dienen maatwerkplannen opgesteld te worden.

³⁵ Deze randvoorwaarden zijn gebaseerd op de 'methode natuurvriendelijk isoleren'. Hierbij is rekening gehouden met bouwkundige eisen, daarnaast zijn isolatiebureaus bekend met deze werkwijze, wat de uitvoering vereenvoudigd en meer kans van slagen biedt.

Algemene randvoorwaarden bij andere werkzaamheden als renovatie, onderhoud, verbouwing of werkzaamheden anders dan spouwisolatie:

- waar mogelijk moeten aanwezige potenties behouden blijven. Zo moeten elementen (rabatdelen, dakgoten, dakvlak, boeidelen, sierlijsten etc.) teruggeplaatst worden waarbij rekening gehouden moet worden met de minimummaten. Deze minimum maten zijn³⁶:
 - o minimale grootte invliegopeningen: 18 bij 50 mm;
 - o vrije ruimte van 3 cm diep;
- nieuwe voorzieningen bestaan in eerste instantie uit geïntegreerde voorzieningen in het gebouw. Dit betreft bijvoorbeeld het open houden van een spouw of een toegankelijke ruimte achter gevelbetimmering of onder het dak. Inbouwkasten/-voorzieningen kunnen alleen worden toegepast als geïntegreerde voorzieningen technisch niet mogelijk zijn. Dit dient onderbouwt te worden in het project-EWP;
- bij onderhoudswerkzaamheden zijn inbouwkasten nooit van toepassing als mitigatie.

Randvoorwaarden aan kleine zomer- en paarverblijfplaatsen voor vleermuizen:

- spouwmuren en/of de ruimte achter gevelbetimmering dienen toegankelijk en geschikt gemaakt te worden voor vleermuizen;
- de minimale grootte van de invliegopeningen dient 18 bij 50 mm te zijn;
- de voorzieningen dienen een vrije ruimte (diepte van de ruimte) van 3 cm te bevatten;
- een ruimte van 0,9 m² (30 bij 30 cm) geldt als '1' voorziening;
- bij voorkeur worden geen vleermuiskasten geplaatst. Als dit de enige optie is voor mitigatie, dan telt een standaard, ingebouwd zomerverblijf, zoals een inbouwkast met twee lagen, als '1' voorziening;
- vleermuiskasten/voorzieningen die aan een gevel worden geplaatst tellen niet mee als mitigatie.

Randvoorwaarden aan kraam- en grote zomerverblijfplaatsen voor vleermuizen:³⁷

- het alternatieve verblijf/de nieuwe voorziening dient qua omvang plaats te bieden aan ten minste het huidige aantal dieren en qua omstandigheden (klimatologisch) overeen te komen met de huidige/oorspronkelijke verblijfplaats;
- spouwmuren en/of de ruimte achter gevelbetimmering dienen toegankelijk en geschikt te worden gemaakt voor vleermuizen;
- de minimale grootte van de invliegopeningen dient 18 bij 50 mm te zijn;
- de voorzieningen dienen een vrije ruimte (diepte van de ruimte) van 3 cm (indien van toepassing per laag) te bevatten;
- 2 m² vrije ruimte in een spouwmuur geldt als '1' voorziening/voorziening;
- bij voorkeur worden geen vleermuiskasten geplaatst. Wanneer dit de enige optie is voor mitigatie, dan telt een standaard, ingebouwde meerlagige kraamkast, met minimaal drie lagen, als '1' voorziening;
- binnen risicogebieden van laatvlieger zijn alternatieve eisen en maatvoering van toepassing aan de voorzieningen:
 - o in gebouwen van categorie 2 en 3 (appartementencomplexen, flats, hoogbouw en vergelijkbaar) telt een vrije ruimte in de spouwmuur van 6 m² als '1' voorziening;
 - o bij woningen met pannendaken moet, indien werkzaamheden hier invloed op hebben, een verbinding gecreëerd worden (of behouden blijven) tussen een leefruimte in de spouwmuur en een leefruimte onder de dakpannen;
 - o bij het inbouwen van kasten tellen twee gekoppelde standaard meerlagige kraamkasten, met minimaal drie lagen, als 1 voorziening;

³⁶ Alle maten in deze paragraaf zijn ook voldoende voor de laatvlieger, zo wordt gewaarborgd dat iedere ruimte die voor vleermuizen gecreëerd wordt in beginsel ook toegankelijk is voor de grotere gebouwbewonende vleermuizen. De aangegeven maatvoering is gebaseerd op het Kennisdocument Laatvlieger, versie 2025, BIJ12.

³⁷ Het SMP is alleen van toepassing op kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Het aantasten van kraamverblijfplaatsen van iedere andere vleermuissoort is niet toegestaan onder dit SMP. Betrek een ecooloog bij dit project voor advies en een vergunning op maat.

- vleermuiskasten/voorzieningen die aan de gevel worden geplaatst tellen niet mee als mitigatie.

Randvoorwaarden aan massawinterverblijven voor de gewone dwergvleermuis:

- indien mogelijk dienen massawinterverblijfplaatsen altijd meegenomen te worden in hoogbouw;
- kelders, spouwmuren en/of de ruimte achter gevelbetimmering of onder daken dienen toegankelijk en geschikt te worden gemaakt voor vleermuizen;
- massawinterverblijfplaatsen zijn maatwerk, waarvoor altijd een projectecoloog bij de werkzaamheden betrokken moet worden.

Randvoorwaarden aan de plaatsing en locaties van verblijfplaatsen vleermuizen:

- er dienen verschillende microklimaten te worden aangeboden door bijvoorbeeld het realiseren van meerlaagse verblijfplaatsen, toegang vanuit spouwmuren richting daken en/of het aanbieden van verschillende zonoriëntaties;
- het materiaal dient geschikt en voldoende duurzaam te zijn, en tevens te beschikken over ruw en ademend materiaal, met voldoende wegkruipmogelijkheden;
- de temperatuur- en vochtbuffering in de binnenruimte dient vergelijkbaar te zijn met de oorspronkelijke verblijfplaats(en);
- de openingen van in- en uitvliegopeningen dienen minimaal 18 bij 50 mm te zijn;
- bij grotere verblijfplaatsen dienen er meerdere in- en uitvliegopeningen te zijn;
- de invliegopening en zijn omgeving dient vrij te zijn van verstoring en licht.

Lage mitigatietaakstelling:

SMP-soorten	Type ingreep	Toelichting	Verblijffunctie per soort	Taakstelling grondgebonden woning	Taakstelling gebouwen tot en met 4 woonlagen en per 500 m ² (2)	Taakstelling gebouwen met 5 of meer woonlagen
Vogels	n.v.t.		Inbouwsteen (alle soorten) ⁽¹⁾	0,5 voorziening per woning	6 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw	6 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw
	n.v.t.		Eisen voor dakpannen (specifiek voor huismus en spreekw)	gehele dakgoot	n.v.t.	n.v.t.
Vleermuizen	Spouwmuur-isolatie	Bij na-isolatie wordt een deel van de spouwmuur vrijgelaten van isolatiemateriaal door middels het plaatsen van borstels een ruimte in de spouw af te zetten.	Kleine verblijfplaats	In elke tussenwoning 30 bij 30 cm in de spouw vrij houden en	Per 500 m ² footprint gebouw: 4 ruimtes van 1 m ² vrij houden van isolatie <u>en</u> ⁽⁵⁾	Per 2 extra verdiepingen (>4 verdiepingen) wordt de taakstelling voor appartementen tot en met 4 woonlagen verdubbeld ⁽³⁾ <u>en</u> .
			Kraam verblijfplaats	In iedere kopgevels 2 m ² in de spouw vrij houden	Per 500 m ² footprint gebouw: 2 ruimtes van 2 m ² vrij houden van isolatie of 1 ruimte van 6 m ² (4).	Per 2 extra verdiepingen (>4 verdiepingen) wordt de taakstelling voor appartementen tot en met 4 woonlagen verdubbeld.
	Overige werkzaamheden		Kleine verblijfplaats	0,25 voorziening per woning	2 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>	2 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw. Bij > 6 verdiepingen per 2 verdiepingen verdubbelen <u>en</u> .
			Kraam verblijfplaats	0,5 voorziening per iedere kopgevel	0,5 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>	1 voorziening per 500 m ² footprint van het gebouw. Bij > 6 verdiepingen per 2 verdiepingen verdubbelen <u>en</u> .
			Massawinter verblijfplaats	n.v.t.	0,25 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw	0,25 voorziening per gebouw.

Hoge mitigatietaakstelling

SMP-soorten	Type ingreep	Toelichting	Verblijffunctie per soort	Taakstelling grondgebonden woning	Taakstelling gebouwen tot en met 4 woonlagen en per 500 m ² ⁽²⁾	Taakstelling gebouw met 5 of meer woonlagen
Vogels	n.v.t.		Inbouwsteen (alle soorten) ⁽¹⁾	1 voorziening per woning	8 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw	8 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw
	n.v.t.		Eisen voor dakpannen (specifiek voor huismus en spreekw)	gehele dakgoot	n.v.t.	n.v.t.
Vleermuizen	spouwmuur-isolatie	Bij na-isolatie wordt een deel van de spouwmuur vrijgelaten van isolatiemateriaal door middels het plaatsen van borstels een ruimte in de spouw af te zetten.	Kleine verblijfplaats	In elke tussenwoning 2 m ² in de spouw vrij houden en	Per 500 m ² footprint gebouw: 4 ruimtes van 1 m ² vrij houden van isolatie <u>en</u> ⁽⁵⁾	Per 2 extra verdiepingen (>4 verdiepingen) wordt de taakstelling voor gebouwen tot en met 4 woonlagen verdubbeld ⁽³⁾ <u>en</u>
			Kraamverblijfplaats	In iedere kopgevel 2 m ² in de spouw vrij houden	Per 500 m ² footprint gebouw: 2 ruimtes van > 2 m ² vrij houden van isolatie of 1 ruimte van 6 m ² ⁽⁴⁾ .	Per 2 extra verdiepingen (>4 verdiepingen) wordt de taakstelling voor gebouwen tot en met 4 woonlagen verdubbeld.
	Overige werkzaamheden		Kleine verblijfplaats	1 voorziening per woning	4 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>	6 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>
			Kraamverblijfplaats	1 voorziening per iedere kopgevel	1 voorziening per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>	2 voorzieningen per 500 m ² footprint van het gebouw <u>en</u>
			Massawinterverblijfplaats	n.v.t.	0,5 voorziening per 500 m ² footprint van het gebouw.	1 voorziening per gebouw

Toelichting op de tabellen met de mitigatietaakstelling:

1. deze taakstelling is geschikt voor de huismus, de gierwaluw en de spreeuw. De eisen voor dakpannen zijn alleen geschikt voor de huismus en de spreeuw;
2. per 500 m² footprint gebouw. Deze mitigatietaakstelling is van toepassing op gebouwen met een footprint tot 500 m². Voor grotere gebouwen wordt de taakstelling bij iedere 500 m² verdubbeld. Voorbeeld: bij overige werkzaamheden aan een gebouw van drie verdiepingen, met een footprint van 450 m² en met een hoge mitigatietaakstelling moeten voor vleermuizen voorzieningen gerealiseerd worden voor vier kleine verblijfplaatsen, één kraamverblijfplaats en per twee complexen 1 massawinterverblijfplaats. In een gebouw van drie verdiepingen en met een footprint van 700m² worden deze aantallen verdubbeld en moeten vleermuisvoorzieningen gerealiseerd worden voor acht kleine verblijfplaatsen, twee kraamverblijfplaatsen en per gebouw één massawinterverblijfplaats;
3. verdubbeling per twee verdiepingen extra. Zelfde principe als de verdubbeling per 500 m². Bij gebouwen van vijf of zes verdiepingen wordt de taakstelling voor gebouwen tot en met vier verdiepingen (1 cel naar links) verdubbeld, bij gebouwen van zeven of acht verdiepingen wordt de taakstelling voor gebouwen tot en met vier verdiepingen verdriedubbeld etc. Voorbeelden:
 - a. Bij spouwmuurisolatie in een gebouw van vijf verdiepingen, met een footprint van 450 m² en met een hoge mitigatietaakstelling (maar buiten risicogebied voor laatvlieger) moet voor vleermuizen in de spouwmuur de volgende ruimtes vrij gehouden worden van isolatiemateriaal: twee maal vier ruimtes (dus acht) van 1 m² en twee maal twee ruimtes (dus vier) van > 2 m²;
 - b. Voor een gebouw in hetzelfde gebied van zeven verdiepingen en een footprint van 450 m² is dit: drie maal vier ruimtes (dus twaalf) van 1 m² en drie maal twee ruimtes (dus zes) van > 2 m²;
 - c. Voor een gebouw in hetzelfde gebied van zes verdiepingen en met een footprint van 800 m² wordt dit: twee maal acht ruimtes (dus zestien) van 1 m² en twee maal vier ruimtes (dus acht) van > 2 m²;
4. binnen risico gebieden van laatvlieger moeten in de spouwmuur ruimtes van minimaal 6 m² vrij gehouden worden;
5. 'en' Bij kolommen waarin de taakstelling met 'en' eindigt, is de onderstaande taakstelling een aanvullende eis. Dit is van toepassing op de mitigatietaakstelling voor vleermuisvoorzieningen waarbij in ieder gebouw een taakstelling ligt voor de realisatie van voorzieningen voor kleine verblijfplaatsen, kraamverblijfplaatsen en (bij hogere gebouwen) massawinterverblijfplaatsen.

Achtergrond informatie en gebruikte kennis en literatuur voor de vaststelling van de mitigatietaakstelling

Voor het bepalen van de mitigatietaakstelling voor vleermuizen is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- de mitigatietaakstelling is gebaseerd op data en literatuur van de gewone dwergvleermuis;
- het gemiddelde aantal dieren per kraamkolonie is 87. Dit aantal is gebaseerd op de onderzoeken van Feyerabend & Simon, 2000 en Bakker & Voortman, 2018 (zie onderstaande toelichtingen op de bevindingen van de twee onderzoeken). Vervolgens zijn de aantallen vergeleken met de aangetroffen aantallen in kraamverblijfplaatsen in omliggende Zuid-Hollandse gemeenten (Delft, Waddinxveen, Schiedam, Lansingerland en Gorinchem). Hierbij is wel rekening gehouden dat de onderzoeken van Feyerabend & Simon, 2000 en Bakker & Voortman, 2018 beide spreken over de aantallen van de gehele kraamkolonie (met uitvliegtellingen bij meerdere uitvliegopeningen) terwijl de uitvliegtellingen van de omliggende gemeenten afzonderlijke kraamverblijfplaatsen betreffen (meerdere kraamverblijfplaatsen kunnen één kolonie vormen). De getallen in de onderstaande tabellen betreffen het minimum aan getelde uitvliegende dieren en het maximum uitvliegende dieren dat geteld is bij de tellingen;
- gebruikte uitgangspunten op basis van Feyerabend & Simon, 2000:
 - o iedere kolonie gewone dwergvleermuizen maakt gemiddeld gebruik van twaalf verschillende verblijfsplaatsen. Bij de mitigatie zal dit getal omhoog moeten omdat niet iedere voorziening die gerealiseerd wordt een succes zal zijn voor de soort;
 - o een kraamgroep van gewone dwergvleermuis verhuist iedere 11,7 dagen;
 - o mannen, niet reproductieve vrouwen en post-lacterende vrouwen verhuizen ook, maar minder vaak als kraamgroepen;
- we gaan uit van een vrouwelijke meerderheid in de lokale populatie. Nabij de kraam- en massawinterverblijfplaatsen is een hoger aantal mannen aanwezig;
- iedere man heeft meerdere kleine verblijfplaatsen (aantal onbekend);
- de theoretische uitgangspunten die (op basis van expert judgement) is gevolgd: We zijn uitgegaan van één man op vier vrouwen en het gebruik van circa vier-zes verblijfplaatsen per man. Bij een gemiddelde grootte van een kraamgroep van 87 vrouwen moet daarmee worden voorzien in minimaal 120 kleine voorzieningen in de omgeving van een kraamkolonie. Hierbij is niet meegerekend dat niet alle voorzieningen daadwerkelijk gebruikt zullen worden. In werkelijk zal een hoger aantal aan voorzieningen beschikbaar moeten zijn.

Uitgangspunten specifiek voor de situatie Den Haag:

- tijdens de onderzoeken zijn er circa 35 kraamkolonies gewone dwergvleermuis vastgesteld op het grondgebied van Den Haag;
- in Waldeck zijn meerdere zomerverblijfplaatsen van de laatvlieger aanwezig. Dit kunnen er mogelijk tientallen zijn, omdat de dieren wisselen tussen verblijfplaatsen;
- de (relatieve) aantallen paarterritoria gewone en ruige dwergvleermuis zijn onbekend;
- niet alle gebouwen met daarin verblijfplaatsen en potenties zijn daadwerkelijk in het bezit van de gemeente en woningcorporaties en vallen daarmee onder het SMP. Ook in particulier bezit (buiten het SMP) zijn nest- en verblijfplaatsen aanwezig. Hier moet bij het vaststellen van de mitigatietaakstelling rekening mee worden gehouden. Met als kanttekening dat de gemeente en de woningcorporaties wel de mogelijkheid hebben tot de realisatie grotere verblijfplaatsen in complexen (grote omvang van gebouwen).

De mitigatietaakstelling voor Den Haag is, met in het achterhoofd bovenstaande uitgangspunten en kennis uit literatuur, vastgesteld op basis van de berekende mitigatietaakstelling voor de SMP's van de genoemde omliggende gemeenten (Delft, Schiedam, Waddinxveen, Lansingerland en Gorinchem). De SMP-gebieden van deze gemeenten zijn gebiedsdekkend onderzocht op gebouwbezonende vleermuizen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en meervleermuis), inclusief de vereiste uitvliegtellingen van grote zomer- en kraamverblijfplaatsen. In de gebieden Delft en Waddinxveen zijn er tevens ondersteunend vleermuizen, met name meervleermuis en laatvlieger, gevangen en gezenderd met als doel (kraam)verblijfplaatsen in beeld te krijgen en uit

te tellen op aantallen dieren. Deze SMP-gebieden betreffen allen bebouwd (stedelijk) gebied met een vergelijkbare beoogde werkzaamheden en ingrepen die tot het SMP gaan behoren.

Aantal (getelde) gewone dwergvleermuizen (Ppip) in kraamverblijfplaatsen in Zuid Holland op basis van SMP-onderzoeken:

SMP-gebied	Aantal Ppip in kraamverblijfplaats	
	Minimum	Maximum
Delft	9	51
Schiedam	10	52
Waddinxveen	36*	86
Gorinchem	46	79
Lansingerland	10	217

*betreft geen minimum, maar een gemiddeld aantal dieren per kraamverblijfplaats

Aantal gewone dwergvleermuizen (Ppip) per kraamkolonie op basis van literatuur:

Feyerabend & Simon, 2000	Aantal Ppip in de kraamkolonie	
	Minimum	Maximum
1997	50	189
1998	37	176

Bakker & Voortman, 2020	Aantal Ppip in de kraamkolonie	
	Minimum	Maximum
2018	47	130

Appendix VI Stappenplan uitvoering SMP met inbegrip van de voorschriften

1. Staat het project reeds in de planning van de salderingsboekhouding en is er sprake van een cumulatie binnen het salderingsgebied (25% regel bij zware werkzaamheden)? Zo ja, ga naar stap 2.
2. Betreffen het lichte of zware werkzaamheden?
 - a. Schakel bij zware werkzaamheden altijd een projectecoloog in en ga naar stap 3.
 - b. Betreffen het lichte werkzaamheden en kan het werk volledig buiten de kwetsbare perioden voor alle potentieel aanwezige functies uitgevoerd worden? In dat geval kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd conform het EWP lichte werkzaamheden (Bijlage A). Voor deze stap kan, bij lichte werkzaamheden, tevens het geschiktheidsmodel als instrument ingezet worden.
 - c. Betreffen het lichte werkzaamheden, ligt het gebied in een risico- of hotspotgebied en/of zijn de werkzaamheden gepland binnen een kwetsbare periode: schakel dan een projectecoloog in. Deze bepaalt of de werkzaamheden onder het EWP lichte werkzaamheden (Bijlage A) uitgevoerd kunnen worden of dat het project alsnog onder 'zware werkzaamheden' valt. Ga in dat geval naar stap 3.
3. Is er een actueel gebiedsdekkend onderzoek van het salderingsgebied aanwezig (2023 of later, zie eisen onderzoek in voorschrift 35) Zo ja, ga door naar stap 4. Indien dit niet aanwezig is, dan moet dit onderzoek eerst uitgevoerd worden.
4. Ligt het project in een risico- of hotspotgebied van één of meer van de SMP-soorten?
 - a. Zo ja:
 - i. Betreffen het lichte werkzaamheden en kan het werk volledig buiten de kwetsbare perioden uitgevoerd worden van de aanwezige SMP-soorten? In dat geval kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd conform het EWP lichte werkzaamheden (Bijlage A).
 - ii. Betreffen het lichte werkzaamheden en zijn de werkzaamheden (deels) gepland binnen een kwetsbare periode: schakel dan een projectecoloog in en ga naar stap 5.
 - iii. Ligt het project in een risico- of hotspotgebied en betreffen het zware werkzaamheden? Ga dan naar stap 5.
 - b. Zo nee: de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd conform het EWP lichte werkzaamheden (Bijlage A) of bij zware werkzaamheden het bijbehorende EWP van Bijlage B.
5. Bij aanwezigheid van kwetsbare functies binnen het salderingsgebied (kraam- of massawinterverblijfplaatsen vleermuizen, kolonie huismussen en/of gierzwaluwen):
 - a. De projectecoloog bepaalt of het gebouw potentieel geschikt is voor één of meer van de aanwezige kwetsbare functies in het salderingsgebied. Let op: Bij projecten binnen 200 meter van de grens van het salderingsgebied moet rekening gehouden worden met aanwezigheid van kraam- en massawinterverblijfplaatsen over de grens (200 meter) van het naastgelegen salderingsgebied.
6. Indien het betreffende gebouw potentieel geschikt is voor één of meer kwetsbare functies van de SMP-soorten zijn de volgende stappen noodzakelijk:
 - a. Houdt rekening met verhuisgedrag en de mogelijke aanwezigheid van dieren en functies in het gebouw.
 - b. Wat zijn de mogelijke effecten van de werkzaamheden op de functie?
 - i. Betreft dit:
 - (i) Tijdelijke verstoring maar behoud van een (potentiële) functie?
 - (ii) Tijdelijk verlies of beschadiging van een (potentiële) functie?
 - (iii) Permanent verlies of beschadiging van een (potentiële) functie?
 - (iv) Is er een risico op doden en verwonden van dieren?
 - ii. Zijn effecten te voorkomen door:
 - (i) Buiten kwetsbare perioden te werken?
 - (ii) Uitvoering van werkzaamheden aan te passen?
 - (iii) Potentiële functies te behouden tijdens en na werkzaamheden?
7. Als alle bovenstaande effecten te voorkomen zijn en aanwezige (potentiële) functies behouden blijven kunnen de werkzaamheden, conform een project-EWP en onder begeleiding van een projectecoloog uitgevoerd worden.

8. Zijn effecten als verstoring, doden en verwonden van dieren niet te voorkomen en/of gaat er een potentiële functie verloren of raakt deze beschadigd? Dan zijn de stappen 8a tot en met 8e noodzakelijk. Onderstaande stappen worden door een ter zake kundige en/of onder begeleiding van de projectecoloog uitgevoerd:
 - a. Voer, kort voor uitvoer van de werkzaamheden, een veldcontrole uit om te bepalen wat de actuele stand van zaken is aangaande: de locatie van kwetsbare functies, de aantallen dieren die gebruik maken van de locatie/ deel uit maken van de kolonie. Zie ook de paragraaf in dit besluit: 'Wijzen van onderzoek die zijn toegestaan'.
 - b. Zijn er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig en is er sprake van fasering?
 - c. Maak een plan voor de mitigatie van voorzieningen. Hoeveel voorzieningen zijn er conform de mitigatietaakstelling noodzakelijk en op welke wijze wordt/worden de aanwezige (potentiële) functie(s) na uitvoer van de werkzaamheden behouden of teruggebracht? Indien behoud niet mogelijk is, dient de oorspronkelijke situatie zoveel mogelijk nagebootst te worden.
 - d. Stel een plan op voor de uitvoer van de werkzaamheden. Dit kan betrekking hebben op onder andere: werken buiten kwetsbare perioden, tijd en wijze van ongeschikt maken, gebruik van steigers, gebruik van materieel etc.
 - e. De resultaten worden, door de projectecoloog, vastgelegd in het project-EWP. De randvoorwaarden in het betreffende EWP zware werkzaamheden (Bijlage B) zijn het uitgangspunt voor dit project-EWP.
9. Verwerk het project in de salderingsboekhouding en, indien van toepassing, voer tijdig de startmelding uit bij OZHZ.
10. Werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van de projectecoloog. Deze houdt het logboek bij.

Appendix VII Definitielijst

Definitie	Toelichting
Bijzonder gebouw	Gebouwen waarvoor onder het SMP maatwerk noodzakelijk is. Dit betreffen kerken, monumentale gebouwen en theaters. In het besluit is hieraan toegevoegd dat alle gebouwen met een kapconstructie met open balkenstructuur tot de categorie 'bijzonder gebouw' behoren.
Ecologisch deskundige	Een ecologisch deskundige is iemand die ecologisch advies geeft en/of werkzaamheden begeleidt op het gebied van leefgebieden en (beschermde) soorten. De deskundige heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis, voortkomend uit of vergelijkbaar met een afgeronde mbo-, hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt Nederlandse ecologie. De deskundige heeft voldoende kennis en jarenlange ervaring om ecologisch onderzoek uit te kunnen voeren en advies te kunnen geven.
Generiek-EWP	Dit zijn de ecologische werkprotocollen die onderdeel uitmaken van het SMP Den Haag. Het betreffen de bijlagen A (lichte werkzaamheden) en B (zware werkzaamheden) van het SMP Den Haag Deel 1.
Generieke mitigatietaakstelling	De standaard lage of hoge mitigatietaakstelling
Geslacht	De uitkomsten 'matig geschikt' en 'hoog geschikt' van het geschiktheidsmodel worden samengevoegd tot één categorie, namelijk 'geschikt'. In alle documenten van het SMP Den Haag dienen de termen 'matig geschikt' en 'hoog geschikt' gelezen te worden als 'geschikt'. Dit geldt tevens voor de volgende gelijksoortige termen die in het SMP Den Haag gebruikt worden: 'middelhoog geschikt', 'middelhoge potentie' en 'hoge potentie'. Ook deze termen moeten gelezen worden als de categorie/uitkomst 'geschikt'. Aan deze uitkomst is de hoge mitigatietaakstelling gekoppeld.
Geschiktheidsmodel	In het SMP Den Haag ook wel modelmatig rekenmodel genoemd.
GIS-viewer	Digitale kaart (GIS-systeem) waar alle partijen die met het SMP werken en het bevoegd gezag toegang toe hebben. In de GIS-viewer wordt onder andere bijgehouden: de salderingsboekhouding, de resultaten van veldonderzoeken, gerealiseerde voorzieningen, risicogebieden etc.
Groene mitigatietaakstelling	Een minimale taakstelling die in het SMP staat indien bij een project groen gemitigeerd moet worden. De groene mitigatietaakstelling is, conform het SMP, alleen van toepassing in risicogebieden en indien er daadwerkelijk groen aangetast wordt.
Grote verblijfplaatsen	Overkoepelende term voor verblijfplaatsen van vleermuizen die gebruikt worden door 5 individuen of meer. Deze omvatten onder andere grote zomer-, satelliet-, mannen-, kraam- en massawinterverblijfplaatsen van alle vleermuissoorten. Ook panden die door meerdere vleermuismanen in gebruik zijn als onderdeel van hun paarterritoria worden geschaard onder 'grote verblijfplaatsen'.
Kleine verblijfplaatsen	Overkoepelende term voor verblijfplaatsen van vleermuizen die gebruikt worden door max. 4 individuen. Deze omvatten zomer-, paar-, mannen-, transitie-, en satellietverblijfplaatsen van alle vleermuissoorten.
Kraamgroep en kraamkolonie	Een groep reproductieve vleermuisvrouwen die gebruik maken van een kraamverblijfplaats. Een kraamkolonie vleermuizen kan uit één of meer kraamgroepen bestaan en gebruikt meerdere kraamverblijfplaatsen. De kraamgroepen kunnen gedurende het kraamseizoen wisselen in samenstelling.
Kraamverblijfplaats	Een verblijfplaats van vleermuizen die gebruikt wordt door een groep reproductieve vrouwen (kraamgroep).

Kwetsbare functies vleermuizen	Onder kwetsbare functies wordt verstaan: kraamverblijfplaatsen, winterverblijfplaatsen van > 10 vleermuizen, massawinterverblijfplaatsen, vliegroutes, essentiële foerageergebieden en clusters van paarterritoria (hotspots). Verblijfplaatsen en leefgebied van kwetsbare en bijzondere vleermuissoorten als de laatvlieger, meervleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis.
Kwetsbare functies vogels	Kolonies bestaande uit 10 of meer nesten van de huismus of de gierzwaluw, inclusief het functionele leefgebied.
Lichte werkzaamheden	Categorie A of werkzaamheden van Bijlage A, zie ook appendix II.
Massawinterverblijfplaats	Overwinteringslocatie van een groep vleermuizen, waarbij in de nazomerzwermp periode (1 augustus tot en met 10 september) zwermende gewone dwergvleermuizen worden waargenomen. Hiermee kan niet worden uitgesloten dat er een groep gewone dwergvleermuizen potentieel gebruik maken van de locatie als massawinterverblijfplaats. In deze context wordt met potentieel bedoeld: op het moment dat het aantal zwermende gewone dwergvleermuizen moeilijk te tellen is of als het exacte aantal vleermuizen in een winterverblijfplaats onzeker is, dan moet deze gerekend worden als massawinterverblijfplaats.
Minder geschikt	Mogelijke uitkomst van het modelmatige rekenmodel. De uitkomst 'ongeschikt' bij de toepassing van het geschiktheidsmodel dient in alle documenten van het SMP Den Haag gelezen te worden als de categorie 'minder geschikt'. Dit is ook van toepassing op de volgende gelijksoortige terminologie die in het SMP gebruikt wordt: 'minder geschikt', 'laag geschikt' en 'lage potentie'. Ook deze termen moeten gelezen worden als de categorie/uitkomst 'minder geschikt'. Aan deze uitkomst is de lage mitigatietaakstelling gekoppeld.
Natuurboekhouding	Registratie van de realisatie van de gerealiseerde mitigatietaak op niveau van het salderingsgebied (onderdeel van de salderingsboekhouding).
Ongeschikt maken	In het SMP ook wel natuurvrij maken of ontmoedigen genoemd.
Overall SMP-coördinator	Deze persoon wordt aangesteld door de gemeente Den Haag en is het aanspreekpunt van alle SMP-coördinatoren van de SMP-partijen en communiceert met het bevoegd gezag.
Project	Werkzaamheden die aan het gebouwbezit van de SMP-partijen plaatsvinden onder het SMP en die in gezamenlijkheid worden uitgevoerd als project. Voor elk afzonderlijk project wordt een project-EWP opgesteld.
project-EWP	Het project-ecologisch werkprotocol. De uitwerking van één van de generieke EWP's voor een specifiek project en situatie. In het SMP Den Haag wordt hiervoor ook wel de term UVP gebruikt.
Projectleider	De projectleider is verantwoordelijk voor het met succes volbrengen van het betreffende project conform de voorwaarden die gesteld zijn in de ontheffing en het SMP.
Projectecoloog	De projectecoloog verzorgt de ecologische begeleiding gedurende het project. De projectecoloog adviseert de projectleider en de aannemer. De projectleider blijft eindverantwoordelijk voor de uitvoering. De projectecoloog kan veldwerk uitbesteden aan derden mits deze ecologisch deskundig zijn op het gebied van de betrokken beschermde soorten.
Relatieve aantallen paarterritoria	Om soorten pro-actief te beschermen is het niet noodzakelijk om iedere individuele paarverblijfplaats in beeld te brengen. Weten hoe de omgeving gebruikt wordt en verblijfplaatsen geclusterd zijn is wél van belang. Veel factoren bepalen of een functie van vleermuizen wel of niet essentieel is. Een individuele (paar)verblijfplaats is niet van invloed op de

	lokale staat van instandhouding, een cluster van (paar)verblijfplaatsen misschien wel. Zo kunnen voor de renovatie van een wijk veel kleine verblijven en functies verloren gaan die bij elkaar opgeteld wel essentieel/van belang zijn voor de lokale populatie.
Risicogebied	Salderingsgebieden met een hoog risico voor de SMP-soorten vanwege een hoog aantal waarnemingen en/of de aanwezigheid van kwetsbare soort-functie-combinaties.
SMP-coördinator	Iedere SMP-partij heeft een interne SMP-coördinator. Bij de gemeente kan de gemeentelijk overall SMP-coördinator deze rol op zich nemen of kan hier een separate functie voor ingedeeld worden.
Salderingsboekhouding	De projectadministratie wordt in het SMP salderingsboekhouding genoemd.
Salderingsgebied	Ook wel deelgebied genoemd. Den Haag is voor het uitvoeren van onderzoek en de administratie in verschillende salderingsgebieden opgedeeld.
Satellietverblijfplaats	Specifiek voor meervleermuis. Satellietverblijfplaatsen van de meervleermuis zijn essentiële, wisselende schuilplaatsen binnen een netwerk (vaak 2-7 locaties) rondom een hoofd-kraamverblijf, gebruikt door kolonies voor rust en bescherming. Ze bevinden zich veelal in spouwmuren en onder dakpannen van gebouwen, cruciaal voor de honkvaste maar kwetsbare soort ³⁸ .
SMP-soorten	De beschermde soorten waar de ontheffing voor wordt verleend.
Soort-functie-combinatie (SFC)	Specifieke functies van soorten. Bijvoorbeeld een kraamverblijfplaats van gewone dwergvleermuis, een vliegroute van meervleermuis of een kwetterstruik van een huismus.
Specifieke mitigatietaakstelling	De mitigatietaakstelling bij maatwerkprojecten, te bepalen door de projectecoloog. De specifieke mitigatietaakstelling is altijd minimaal de hoge taakstelling en hoger indien nodig.
Transitieverblijfplaats	Specifiek voor gewone grootoorvleermuis. Aan het eind van de zomer en in het begin van het najaar (vanaf half augustus tot half oktober) verplaatsen gewone grootoorvleermuizen zich individueel of in kleine groepen naar de transitieverblijfplaatsen. Transitieverblijfplaatsen bevinden zich doorgaans nabij de zwermlocaties. De omvang en andere eigenschappen van transitieverblijfplaatsen zijn vergelijkbaar met die van zomerverblijfplaatsen. Gewone grootoorvleermuizen kunnen ook in de winterperiode in de transitieverblijfplaatsen verblijven, bijvoorbeeld tijdens zachte winters als het niet vriest ³⁹ .
Woningen	Hieronder wordt in het SMP Den Haag verstaan: grondgebonden woningen, appartementencomplexen, flats en woontorens.
Zomerverblijfplaats	Verblijfplaatsen waar mannen en niet-reproductieve vrouwen verblijven in de periode april tot en met juli. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen kleine zomerverblijfplaatsen (tot en met 5 dieren) en grote zomerverblijfplaatsen (meer dan 5 dieren).
Zware werkzaamheden	Categorie B of werkzaamheden van Bijlage B, zie ook appendix II

³⁸ Vleermuisprotocol 2021, aanpassing voor meervleermuis.

³⁹ [Kennisdokument Gewone grootoorvleermuis - BIJ12](#)